

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**9-14 YAŞ ÇOCUKLARIN RESİMSEL ANLATIMLARINDA
GÖÇ VE GÖÇMENLİK ALGISI**

Akife AVCI

Denizli-2020

T.C.

**PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**9-14 YAŞ ÇOCUKLARIN RESİMSEL
ANLATIMLARINDA GÖÇ VE GÖÇMENLİK ALGISİ**

Akife AVCI

DENİZLİ, 2020

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

9-14 YAŞ ÇOCUKLARIN RESİMSEL ANLATIMLARINDA GÖÇ
VE GÖÇMENLİK ALGISI

Akife AVCI

Danışman

Doç. Dr. Nuray MAMUR

DENİZLİ

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

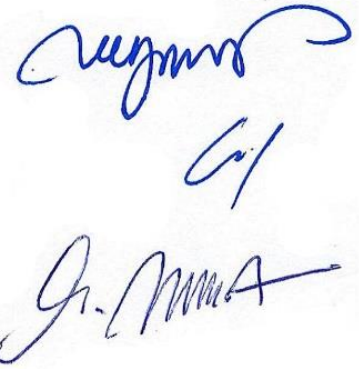
Bu çalışma, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Doç. Dr. Nuray MAMUR

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hatice Nilüfer SÜZEN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILMAZ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 05/02/2020 tarih ve 07/1... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu araştırma çok sayıda kişinin desteği ile oluşmuştur. Araştırmanın her aşamasına görüş ve önerileriyle katkı sağlayan herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma boyunca bilgi birikimini ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, sabır ve anlayışını hiçbir zaman eksik etmeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Nuray MAMUR' a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan Pamukkale Üniversitesi Resim-iş Öğretmenliği bölümündeki tüm hocalarıma, araştırmanın katılımcı grubu olan çok değerli çocuklara sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürisinde yer alarak çalışmaya görüş ve önerileriyle katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Hatice Nilüfer SÜZEN ve Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILMAZ'a teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Araştırmamda uzman görüşleri ile veri toplama araçlarının geçerliliğine katkı sağlayan Arş. Gör. Dr. Sevcan SARİBAŞ ve PDR uzmanı Samet BIÇAKÇI' ya ve bulguların analizinde güvenilirlik çalışmalarına ikinci kodlayıcı olarak destek veren Arş. Gör. Ceren TEKİN KARAGÖZ' e bana ayırdıkları zaman ve sundukları öneriler nedeniyle teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde bilgilendirici olduğu kadar yoğun ve bazen de stresli zamanlar yaşadığım zamanlarda sevgi ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim, beni her zaman yüreklendiren ve destekleyen eşim Ali AVCI' ya, benim saatlerce bilgisayarda çalışmama müsaade eden, sabır gösteren biricik kızım Dilara AVCI 'ya teşekkür ederim. Görsel Sanatlar eğitimim sürecinde maddi-manevi destekleri kadar sevgi ve inançlarından dolayı anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Akife AVCI

2020

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

Akife AVCI

ÖZET

9-14 Yaş Çocukların Resimsel Anlatımlarında Göç ve Göçmenlik Algısı

AVCI, Akife

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri ABD,
Resim İş Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nuray MAMUR
Ocak 2020, 138 sayfa

Bu çalışma 9-14 yaş çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada göç ve göçmenlik algısı iki farklı durum çerçevesinde incelendiği için “bütüncül çoklu durum” deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, Manisa İli’nde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğrenim gören 9-14 yaş grubu 50 göçmen ve 50 (göçmenlerle aynı sınıfta öğrenim gören) Türk öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma verileri, katılımcıların resimleri, resimleri üzerine yazdıkları yazılar ve görüşme yoluyla toplanmıştır. Araştırmada göçmen öğrencilerden “Türkiye’de olmak, Türkiye’de yaşamak”, Türk öğrencilerden ise “Göçmen Olmak” konulu resim yapmaları istenmiştir. Resimlerini tamamladıktan sonra, resim kağıtlarının arkasında bulunan “Benim resmim ne anlatıyor?” adlı formu doldurmaları istenmiştir. Araştırmada daha derinlemesine bilgi edinmek için ayrıca 10 göçmen, 10 Türk öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde farklı bakış açılarını, farklı göstergeleri ve anlamları doğru ortaya çıkarabilmek için araştırmacı dışında bir uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırma sonucunda çocukların resimleri Türkiye ve Suriye ile ilgili olumlu/olumsuz duygular, yaşanan çevre, renk kullanımı ve imgeler açısından değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda göçmen çocukların resimlerindeki Türkiye algısında huzur, mutluluk ve özgürlük temalarının bulunduğu belirlenmiştir. Türk çocukların göçmenlik ile ilgili resimlerinde ise daha çok bomba, uçak ve patlama gibi olumsuz unsurlar yer aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göç, göçmen, çocuk, çocuk resmi

ABSTRACT**Migration and perception of immigration in 9-14 Years Old Children's Pictorial Expressions**

AVCI, Akife

Master of Science Thesis, Department of Fine Arts Education,
Art Education Program

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nuray MAMUR

January 2020, 138 Pages

This study has been conducted to determine the reflection of migration and immigration perception to the pictorial narratives of 9-14 years old children. Since migration and perception of immigration was examined in two different situations, the “holistic multi-case” pattern was used in the research. The participants of the study consisted of 50 immigrant and 50 (studying in the same classroom as immigrants) Turkish students at the age group of 9-14 studying in schools affiliated to the Ministry of National Education in Manisa. The research data were collected through the participants' pictures, the writings written on the pictures and the interviews. In line with the expert opinions, Turkish and immigrant students were asked to paint on the subject “being an immigrant” and “being in Turkey, living in Turkey”, respectively. After completing their paintings, they were asked to fill out the form entitled "What does my picture tell?" on the back of the painting. In order to obtain more in-depth information, 10 immigrants and 10 Turkish students were interviewed. For the resolution and interpretation of the collected data, an expert other than researcher has been consulted to find out different views, different indicators and meanings. Pictures of children were evaluated in terms of positive/negative feelings about Turkey and Syria, living environment, color usage and images. In conclusion, themes of happiness, freedom and tranquility were found in perception of Turkey in the pictures of immigrant children. In the Turkish children's pictures about immigration, negative factors such as bombs, airplanes and explosions were observed.

Keywords: Immigration, immigrant, child, child drawing

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ETİK BEYANNAMESİ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
RESİM LİSTESİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.3. Alt Problemler/Amaçlar	3
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi.....	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.7. Tanımlar	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Çocuk ve Resim	6
2.1.1. Çocuk resimlerinin gelişim aşamaları	7
2.1.2. Çocuk resimlerinin genel özellikleri	15
2.2. Göç ve Göçmenlik.....	23
2.2.1. Göç ve Göçmen Kavramı	23
2.2.2. Göç Çeşitleri.....	24
2.2.2.1. İç Göç.....	25

2.2.2.2. Dış Göç	25
2.2.2.3. Gönüllü Göç.....	26
2.2.2.4. Zorunlu Göç.....	26
2.2.3. Göçün Nedenleri ve Sonuçları.....	26
2.2.4. Dünya’da Göç Hareketleri.....	28
2.2.5. Türkiye’de Göç Hareketleri.....	29
2.2.5.1. Türkiye’deki Suriyeli göçmenler	31
2.2.6. Göçün Çocuklar Üzerindeki Etkisi.....	34
2.3. Göçmenlerin Eğitim Süreçlerine Katılımı	35
2.3.1. Göç ve Eğitim.....	35
2.3.2. Göç ve Sanat Eğitimi.....	37
2.3.3.Çocuk Resimlerinde Göç Konusuna Bağlı Olarak İmgelerin İncelenmesi	38
2.4. İlgili Araştırmalar	41
2.4.1. Çocuk Resimleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar	41
2.4.2. Eğitimde Göç ile İlgili Yapılan Araştırmalar	43
2.4.3. Sanat Eğitiminde Göç ile İlgili Yapılan Çalışmalar	44
3. YÖNTEM	47
3.1. Araştırmanın Deseni.....	47
3.2. Katılımcılar	48
3.3. Verilerin Toplanması	51
3.3.1. Çocuk Resimleri ve Resim Açıklama Formu	53
3.3.2. Görüşme	53
3.5. Verilerin Analizi.....	54
3.4. Geçerlik ve Güvenirlik.....	56
4. BULGULAR VE YORUM	58
4.1. Göçmen Çocukların Resimsel Anlatımlarında Türkiye’de Göçmen Olma Algısı....	58
4.2. Türk Çocukların Resimsel Anlatımlarında Göçmen Olmak Algısı	73

4.3. Göç ve Göçmenlik Olgusuna İlişkin Olumlu ve Olumsuz Yansımalar	82
4.4. Göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin çocukların görüşleri	84
4.4.1. Göçmen çocukların göç ve göçmenlik algıları	84
4.4.1.1. Göç ile ilgili algılar	84
4.4.1.2. Okul ile ilgili algılar	86
4.4.1.3. Yaşanılan çevre ile ilgili algılar	88
4.4.1.4. Türkiye ile ilgili algılar	90
4.4.1.5. Gelecek ile ilgili algılar	92
4.5. Türk Çocukların Göçmen Algılarına Dair Bulgular	93
4.5.1. Göçmenler ile İlgili Algılar	93
4.5.2. Okul ile İlgili Algılar	96
4.5.3. Yaşanılan Çevre İle İlgili Algılar	98
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	100
5.1. Sonuç	100
5.2. Öneriler	105
5.2.1. Araştırmanın sonuçlarına ilişkin öneriler	105
5.2.2. Gelecekte yapılacak araştırmalar için öneriler	107
KAYNAKÇA	108
EKLER	118
Ek 1. Göçmen Öğrenci Anket Formu	118
Ek 2. Türk Öğrenci Anket Formu	119
Ek 3. Göçmen Öğrenci Görüşme Soruları	120
Ek 4. Türk Öğrenci Görüşme Soruları	121
Ek 5. Uygulama Sürecine Ait Fotoğraflar	122
Ek 6. MEB Araştırma İzin Belgesi	123
ÖZGEÇMİŞ	124

TABLO LİSTESİ

Tablo 2. 1. <i>Türkiye 'de kayıtlı Suriyeli göçmen sayısı</i>	32
Tablo 3. 1. <i>Göçmen(mülteci) öğrenci yaşlara göre dağılımı</i>	48
Tablo 3. 2. <i>Göçmen(mülteci) öğrencilerin sınıf-yaş aralığı verileri</i>	50
Tablo 3. 3. <i>Türk öğrenci yaşlara göre dağılımı</i>	50
Tablo 3. 4. <i>Türk öğrencilerin sınıf-yaş aralığı verileri</i>	51
Tablo 3. 5. <i>Alt amaçlar ve kullanılan araçlar</i>	52
Tablo 3. 6. <i>Uygulama sürecinden elde edilen nitel veriler</i>	55
Tablo 3. 7. <i>Kodlayıcılara ait veriler</i>	55
Tablo 3. 8. <i>Ortalama kodlama güvenilirliği</i>	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. 2017 yılında belirlenen düzensiz göçmenlerin uyrukları.	31
Şekil 2.2. Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yıllara göre değişimi.	33
Şekil 2. 3. Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ilk 10 İl’deki dağılımı...	34
Şekil 3. 1. Göçmen(mülteci) öğrencilerin sınıflara göre dağılımı.	49
Şekil 3. 2. Türk öğrencilerin sınıflara göre dağılımı.	51
Şekil 4. 1. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde Türk bayrağı algısı.	59
Şekil 4. 2. - Şekil 4. 3.	59
Şekil 4. 4. - Şekil 4. 5.	60
Şekil 4. 6. - Şekil 4. 7.	60
Şekil 4. 8. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde çocuk algısı.	61
Şekil 4. 9. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde ev algısı.	62
Şekil 4. 10.	63
Şekil 4. 11.- Şekil 4. 12.	63
Şekil 4. 13. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde aile algısı.	64
Şekil 4. 14.- Şekil 4. 15.	65
Şekil 4. 16. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde sınır telleri algısı.	65
Şekil 4. 17.- Şekil 4. 18.	66
Şekil 4. 19.- Şekil 4. 20.	66
Şekil 4. 21. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde göç eden kişiler algısı.	67
Şekil 4. 22. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde güneş algısı.	68
Şekil 4. 23.	68
Şekil 4. 24.	69
Şekil 4. 25. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde ağaç algısı.	69
Şekil 4. 26.	70
Şekil 4. 27. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde okul algısı.	71
Şekil 4. 28.- Şekil 4. 29.	71
Şekil 4. 30.- Şekil 4. 31.	72
Şekil 4. 32. - Şekil 4. 33.	72

Şekil 4. 34. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde renk algısı.	73
Şekil 4. 35. Türk çocukların resimlerinde göç eden insanlar algısı.	74
Şekil 4. 36. - Şekil 4. 37.	75
Şekil 4. 38.- Şekil 4. 39.	75
Şekil 4. 40. Türk çocukların resimlerinde bomba ve ateşleme algısı.	76
Şekil 4. 41. - Şekil 4. 42.	76
Şekil 4. 43. - Şekil 4. 44.	77
Şekil 4. 45. Türk çocukların resimlerinde çocuk algısı.	78
Şekil 4. 46. - Şekil 4. 47.	79
Şekil 4. 48.- Şekil 4. 49.	79
Şekil 4. 50. Türk çocukların resimlerinde bölünmüş mekân algısı.	80
Şekil 4. 51.	80
Şekil 4. 52. Türk çocukların resimlerinde renk algısı.	81
Şekil 4. 53.- Şekil 4. 54.	82
Şekil 4. 55. Türk çocukların göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin olumlu/olumsuz yansımaları.	82
Şekil 4. 56. Türk çocukların göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin olumlu/olumsuz yansımaları.	83
Şekil 4. 57. Göç ile ilgili algılar.	85
Şekil 4. 58. Okul ile ilgili algılar.	88
Şekil 4. 59. Yaşanılan çevre ile ilgili algılar.	90
Şekil 4. 60. Türkiye ile ilgili algılar.	91
Şekil 4. 61. Gelecek ile ilgili algılar.	93
Şekil 4. 62. Göçmenler ile ilgili algılar.	96
Şekil 4. 63. Okul ile ilgili algılar.	97
Şekil 4. 64. Yaşanılan çevre ile ilgili algılar.	99

RESİM LİSTESİ

<i>Resim 2. 1.</i> Kellogg'un karalama örnekleri (Yavuzer, 2007)	8
<i>Resim 2. 2.</i> Karalama evresi (2–4 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2018).....	9
<i>Resim 2. 3.</i> Şema öncesi evre (4–7 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2017).....	10
<i>Resim 2. 4.</i> Şematik evre (7–9 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2019).....	11
<i>Resim 2. 5.</i> Ergenlik öncesi evre (9–11 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2019).....	13
<i>Resim 2. 6.</i> Mantık çağı (11–13 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2019)	14
<i>Resim 2. 7.</i> Ergenlik krizi (13 yaş üstü) (Öğrenci çalışması, 2018)	15
<i>Resim 2. 8.</i> Çocuk resimlerinde tekrar ve simetri (Öğrenci çalışması, 2016).....	16
<i>Resim 2. 9.</i> Çocuk resimlerinde espri (Öğrenci çalışması, 2019)	17
<i>Resim 2. 10.</i> Çocuk resimlerinde boy hiyerarşisi (Öğrenci çalışması, 2018)	18
<i>Resim 2. 11.</i> Çocuk resimlerinde saydamlık (Öğrenci çalışması, 2019)	19
<i>Resim 2. 12.</i> Çocuk resimlerinde düzleme (Öğrenci çalışması, 2017)	20
<i>Resim 2. 13.</i> Çocuk resimlerinde renk (Öğrenci çalışması, 2019).....	22
<i>Resim 2. 14.</i> Figür ve kompozisyon (Öğrenci çalışması, 2019)	22

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Geçmişten günümüze insanlar çeşitli sebeplerle gönüllü veya zorunlu olarak göç etmişlerdir. İnsanlar ekonomik, siyasi, güvenlik ya da daha iyi hayat standardı gibi nedenlerle kendi ülkelerini bırakıp farklı yerlere göç edebilmektedirler (Akalin, 2016, s.5). Göç olgusu, uluslararası bir sınırı geçmek ya da bir devlet içinde yer değiştirmek şeklinde tanımlanabildiği gibi farklı sebepler (doğal felaketler, ekonomik sebepler, dini veya siyasi zulüm, daha iyi istihdam ve yaşam vb.) nedeniyle hareket etmek zorunda kalmak şeklinde de tanımlanmaktadır (Castles, 2003, s.15; Çiçekli, 2009, s.22).

Çalışmak ve yaşam şartlarını iyileştirmek ümidiyle, insanların buldukları yeri bırakıp farklı yerlere yerleşmesi hareketi olarak ifade edilen göçlerin etkisi yalnızca bireylerin coğrafi değişikliği ile sınırlı kalmamaktadır. Bu olay göç eden veya göç alan topluluklarda zaman içerisinde toplumsal davranış biçimlerinde değişikliğe de yol açmaktadır (Tunç, 2015, s.30). Göçmenler göç edilen yerlerde yeni alışkanlıklar edinmekte ve yerleştikleri ülkenin kültürünün etkisinde kalarak farklı tutumlar sergilemektedirler (Yılmaz, 2014, s.1692).

Göç, nedenlerinin yanında sonuçlarıyla da var olan; durağan bir olaydan ziyade süreci izah eden bir kavramdır. Göçün nedenleri genel olarak benzerlikler gösterse de, toplumların kendine has koşulları, sosyal ve kültürel durumları göç etme nedenlerinin farklılaşmasına sebep olur (Polat, 2006, s.24). Bireylerin buldukları yaşam koşullarına dayanamaması ve ciddi rahatsızlıklar duyması sonucu göç sebepleri oluşmaktadır. Bu sebeplerin içinde siyasi ve ekonomik etkenler bulunmaktadır (Özyakışır, 2013, s.14). İnsanların doğup yaşadıkları yerleri bırakmalarına neden olan birçok neden vardır. Siyasi ve ekonomik sıkıntılar, eğitim imkânlarının yetersizliği, güvenlik problemleri başlıca sebepler olarak sıralanabilir (Tümertekin ve Özgüç, 1998, s.294).

2011 yılında Ortadoğuda yaşanan bir takım buhranlar sonrası ortaya çıkan Suriye iç savaşı ülkemize göçü artırmıştır. 21.11.2019 tarihi itibarıyla Türkiye’de kayıtlı Suriyeli göçmen sayısı 3.687.244 kişidir. Bunun 1.457.024 (%39.51)’i ise 0-14 yaş aralığındaki çocuklardan oluşmaktadır (<https://multeciler.org.tr>, 06.12.2019). Hiç de

küçümsenemeyecek bu sayı eğitimde yeni politikalar üretme ve okul düzeyinde çeşitli önlemler almaya dair unsurları gerektirmiştir.

Göç ve ona bağlı toplumsal sonuçlardan en çok etkilenen öznelere biri hiç şüphesiz çocuklardır. Göç eden ailenin karşılaştığı konut sorunu, eğitim, sağlık, beslenme gibi problemler doğrudan çocukları da etkilemektedir (Güzel, 2013, s.2). Türkiye'ye göç eden çocukların gelecekte bu olumsuzluklardan en az biçimde etkilenmesi amacıyla çeşitli tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirlerden birisi de göçmen çocukların eğitim öğretimlerine devam edebilmesine olanak sağlanmasıdır (Uzun ve Bütün, 2016, s.72).

Eğitim, çocukların tüm yaşamını düzenler, biçimlendirir. Eğitim süreci aynı zamanda öğretimi de içine almaktadır. Okul ise öğretimin sistematik ve belli plan dâhilinde gerçekleştirildiği yer olarak insanların hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Okullar, düzensizlik ve belirsizliğe karşı güvenli ve belli bir intizam içerisinde yaşamı sağlar. Göçmen çocukta meydana gelen travmatik etkileri indirger, yeni girdiği topluma uyumu kolaylaştırır. Çocuğa yabancıliktan kurtulup, diğer çocuklara benzeyen bir öğrenci halini alma fırsatı vererek, geleceğe daha bir ümitle bakmayı sağlar. Okullar aynı zamanda çocukların sosyalleşebildiği, fiziksel, bilişsel ve sosyal olguların geliştirildiği, sosyal kuralların öğrenildiği, bilhassa göçmen çocukların toplumun içine karışma fırsatı bulduğu en önemli mekânlardan biridir (Şeker ve Aslan, 2015, s.94). Okullarda uygulanan programlar bir ifade aracıdır. Öğrendiği her yöntem de sağlıklı ruhsal gelişimini mümkün kılmaktadır. Okul çağında çocukların yaptıkları resimler de bir ifade aracı olarak önemli bir konumda yer almaktadır. Ersoy ve Türkkan'a (2010) göre çocukların çizimleri, bireysel anlatı olarak bilimsel çalışmalarda bir veri kaynağı olarak kullanılmaktadır. Geçmişten beri psikoloji ve psikoterapi alanlarında faydalanılan çocuk resimleri, son zamanlarda ise çocukların bilgi ve deneyimlerini ölçmenin yanı sıra onların dünyasına onların gözüyle bakabilmek için de kullanılmaktadır (s.99).

Çocuklar resimlerini estetik kaygıdan uzak bir şekilde yaparlar. Onların gelişigüzel ve yalın anlatımı sanatçıdan farklıdır. Çocuk resimlerinde dışarıdan bağımsız olarak meydana gelen gelişim, kişilik ve algı gelişimini beraberinde getirir. Çocuklar hayatlarında görerek ya da yaşayarak edindikleri, ancak tarif edemedikleri duygu ve düşünceler üzerinde pek fazla konuşamazlar. Sanat ise böyle durumlarda çocukların iç dünyalarını bize yansıtan bir projeksiyon vazifesi üstlenir (Batı, 2012, s.73). Yani bir bakıma resim çizmek, çocuğun faklı sebeplerle dile getiremediği düşüncelerin yansıtılması ve bilinçaltının dışı vurmasına katkı sağlar.

Göç durumunun yarattığı olumlu ve olumsuz etkilerin çocuk resimleri üzerinden tespit edilerek değerlendirilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinde önemli olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, Türkiye’de bulunan göçmen(mülteci) ve sınıfında göçmen öğrenci olan Türk çocukların resimlerindeki, göçmen olmaya dair algıların belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmanın göçün çocuk üzerinde yarattığı etkinin her iki bakış açısından incelenmesi eğitimde okul-içi faaliyetlerin düzenlenmesinde ve program çalışmalarında çocukların sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılmasına katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Alan yazında (Özgüler, 2018; Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Kağnıcı, 2017) göçe maruz kalmış öğrencilerin eğitiminde yaşadıkları sorunlara ve çözüm önerilerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ancak alan yazında sanat eğitimiyle ilgili (Buyurgan ve Usal, 2018; Avara, 2019; Evis, 2019) yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmalarda göçmen çocukların yaşadıkları savaş ve olumsuzlukların resimlerine yansması üzerine gerçekleştirilmiştir. Ancak göç eden ve göçe maruz kalan ülke bağlamında çift taraflı bir çalışma ile karşılaştırma temelli bir çalışmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, 9-14 yaş çocukların resimsel anlatımlarına göç ve göçmenlik algısının incelenmesidir.

1.2. Problem Cümlesi

9-14 yaş çocukların resimsel anlatımlarına göç ve göçmenlik algısı nasıl yansımaktadır?

1.3. Alt Problemler/Amaçlar

- Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında “Türkiye’de göçmen olmak” nasıl ifade edilmektedir?
- Türk çocukların resimsel anlatımlarında “göçmen olmak” nasıl ifade edilmektedir?
- Göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin çocukların görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada 9-14 yaş çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısının incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada göçe maruz kalmış 9-14 yaş çocuklara yaptırılacak resimlerin göçe maruz kalmamış aynı yaş grubundaki çocukların resimlerinin karşılaştırılması yoluyla çift yönlü göç ve göçmenlik olgusuna yönelik algılarının belirlenmesi amaç edinilmiştir.

Böylelikle öğrencilerin hayatını değiştiren göçün; resim yoluyla ifade edilmesi ve bu sayede çocukların yaşadığı olumlu/olumsuz ruhsal durumların erken dönemde tespit edilip gerekli önlemlerin öğretmenler ve veliler tarafından alınması sağlanabilecektir. Yaşadıkları göçten dolayı eğitim hayatlarını etkileyen faktörleri ortadan kaldırıp Türkiye'de uyum içinde yaşamlarını sağlamaya dönük araştırmalara rehberlik edebilmek amaçlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda Orta Doğu'da yaşanan savaşlar nedeniyle Türkiye'de göç ve göçmenlikten kaynaklanan toplumsal çeşitliliğin arttığı görülmektedir. Buna bağlı olarak öğretmenlerin, öğrencilerin kendi kültürleri dışındaki bireylerin değerlerine hoşgörü geliştirmeleri, farklı kültürlere ait ön yargılarını ortadan kaldırmaları ve farklılıkların oluşturduğu zenginliği benimsemelerini sağlayacak öğrenme ortamlarının yaratılması önem kazanmıştır. Çocuklar çizdiği resimler aracılığıyla bizlere iç dünyalarından ipuçları verir. Çocukların yaşantısını özgürce aktarması nedeniyle bizlere kendilerini anlatmalarının bir yoludur. Çocuk resimleri sadece bilişsel gelişimin takibinde değil sosyal çevrenin çocuk üzerindeki etkilerinin incelenmesinde de kullanılmaktadır. Ayrıca davranış problemleri olan çocuklara da yardımcı olmak için kullanılan bir araçtır.

Göç, çocuklar için kendi yaşadıkları ile birlikte ailelerin yaşadıkları travmaların yansması ile daha da katlanır. Bir stres kaynağı olarak göçle birlikte yaşanan ekonomik zorlukların ailenin yaşadığı sıkıntılar üzerinden çocuklara ve çocuklarla olan ilişkilere yansarak yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuğa yönelik doğrudan bir travma görülme de ebeveyni etkileyen stres çocuğa yansımaktadır.

Görsel sanatlar, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini çizgi, biçim ve renklerle ifade ettikleri bir alandır. 9-14 yaş grubu öğrencilerin yaptıkları çizimler bilimsel yollarla incelendiğinde göç ile ilgili önemli unsurlar belirlenebilir. Bu nedenle çalışmada ortaya

çıkan bulguların öğrenme-öğretme süreçlerinde farklı kültür, deneyim ve bakış açılarının nasıl birleştirilebileceği ve çok kültürlü bir ortamın nasıl tasarlanabileceğini belirlemek açısından önemli görülmektedir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 1) 2018-2019 eğitim öğretim yılıyla,
- 2) Manisa ili örneklemiyle,
- 3) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında kayıtlı 9-14 yaş göçmen (mülteci) öğrencilerin ve sınıflarında göçmen (mülteci) olan Türkiye’den gönüllü öğrencilerin resimleri ile,
- 4) Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda geliştirilen açık uçlu sorular ve yarı yapılandırılmış görüşme formuyla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Göç: Göç, kişinin, yeni koşullara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da doğal, ekonomik, siyasal, v.b. zorunluluklar sonucunda, yaşadığı toplumu değiştirmesi olayına verilen genel addır (Anabritanica, 1986, s.571).

Göçmen: Bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla göç eden kişidir (Kariman, 2015, s.52).Hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (Çiçekli, 2009, s.22).

Mülteci: Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve, söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009, s.43).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk ve Resim

Resim ve çocuk birbirini tamamlayan her zaman değişim ve gelişim gösteren önemli bir olgudur, iletişim kurmada ise en etkili unsurlar arasındadır. Her çocuk, resimlerini herhangi bir engelleme olmadan kendisinde var olan yaratıcılık ile oluşturur. Hiç bir sanat dalı, resim dalı kadar kişinin kendini ifade etmesinde, kanıtlamasında, doğayı algılamasında ve yansıtmasında etkili olmamıştır (Arıcı, 2006, s.16).

Çocuklar yetişkinlerin küçülmüş birer örneği değildir, yetişkinlere benzemeleri nedeniyle yaptıkları resimlerinde aynı olması gerekmez. Yetişkinler ve çocukların algıları birbirinden çok farklıdır. Bunun en önemli nedeni ise çocukların hayal gücünün geniş olmasıdır. Çevresinde olup bitenlerde mantıklı bir anlam aramayan çocuk farklı bir anlatım sergiler. Resim çocuklarda bazı zamanlar dilin yerini tutar. Düşüncelerini konuşarak ifade edemediğinde resim yoluyla özgürce yansıtmaya çalışır (Yolcu, 2004, s.136). Resim yapmak aynı zamanda çocukların; kendini tanımasına, doğaya karşı duyarlı olmasına, iletişim kurma becerisinin gelişmesine, hislerini farklı bir yöntemle ifade etmesine, estetik bir bakış açısıyla yaratıcı düşünmesine katkı sağlamaktadır (Aydın, 2017, s.2216).

Resim yapmak çocuklar için farklı bir oyun türüdür. Oyunun kurallarını kendisi belirlediği için oldukça özgürdür. Çünkü çizdiği nesnelere ve renkleri kendi keyfine göre seçmesi, resmini yaparken yalnız olması, kendi hikâyesinde başrol oynaması onun için mutluluk vericidir. Bu durumda sınırsız düşünme şansı olur ve problemlere daha hızlı çözümler bulabilir (Ayaydın, 2011, s.4).

Oyun oynarken ya da resim çizerken çocukların, sıra dışı ve ilginç eserler ortaya çıkardıklarına rastlanır. Her yapılan esere bir sanat yapıtı gözüyle bakılamaz. Fakat çoğu zaman soyutlama kabiliyeti vasıtasıyla benzetmeci bir yaklaşım sergileyip yaratıcı bir faaliyet içinde olduğu görülür. Çocukların yaşları ilerledikçe hayal dünyalarındaki öğelerin yerini gerçekçi öğeler alır.

Tüm çocuklar doğduklarından itibaren görsel algı ve becerilerinde aynı gelişim aşamalarından geçmektedirler. Ancak yapılan bilimsel araştırmaların hemen hepsi bu gelişim aşaması sınıflamalarının birbirinden keskin bir şekilde ayrılmadığı ve birbiriyle girift biçimde olduğu yönündedir (Büyükekiz, 2009, s.23; İpek, 2014, s.87). Bilimsel araştırmalarda belirlenen gelişim evreleri aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

2.1.1. Çocuk resimlerinin gelişim aşamaları

İnsan hayatı boyunca sürekli gelişim halindedir. Çocukların zihinleri gelişirken çizgisel becerileri de gelişmektedir. Bu gelişim ergenlik dönemine kadar devam ederken farklı evrelerden geçer. Her evre kendine has özelliklere sahiptir. Gelişim aşamaları zaman ve hız bakımından çocuklara göre farklılık gösterebilir (Yavuzer, 2007, s.31; Artut, 2007, s.9). Çok sayıda araştırmacı tarafından çizgisel gelişim aşamaları ortaya koyulmuştur ve birçoğu birbirinin benzeridir. Ancak geçmişten günümüze en çok kabul gören yaklaşım Lowenfeld' in sıralamasıdır (Kantoğlu, 2016, s.44).

“Lowenfeld’e göre çocukların resimde fark edilen büyümesi, düşüncelerin düzenlenmesi ve bilişsel yeteneklerin gelişmesine benzer. Bu bağlamda resimle anlatımlar motor beceriler, algılama, dil, sembol oluşumu, duyuşsal farkındalık, uzamsal oryantasyon gibi çeşitli alanlarda ortaya çıkan yeteneklerinin göstergesidir” (Malchiodi, 2013, s.103).

Lowenfeld' in sıralaması şöyledir:

- Karalama Evresi (2–4 yaş arası)
- Şema Öncesi Evre (4–7 yaş arası)
- Şematik Evre (7–9 yaş arası)
- Ergenlik Öncesi Evre (9–11 yaş arası)
- Mantık Çağı (11–13 yaş arası)
- Ergenlik Krizi (13 yaş ötesi) (Buyurgan, 2007, s.51)

Karalama evresi (2–4 yaş arası): “Karalama” sözcüğü Türk Dil Kurumu’na göre “El alıştırmak için çok tekrarlanarak yazılan yazı, üstünde düzeltmeler yapılan temize çekilmemiş yazı taslağı, müsvedde, leke sürme, kötülük yükleme, yazı taslağı, boya ve kalemle bir takım şekiller çizerek bir yeri kirletmek, bir yazının üzerini çizerek onu geçersiz kılmak, taslak yapmak” anlamlarına gelmektedir (Avcı, 2000, s.108). Karalama döneminde çocuk, farklı yüzeylere rastgele, bilinçsiz ve kontrolsüz şekilde birtakım çizgiler çizer. Çocuğun gerçekleştirdiği bu eylem karalamalar şeklindedir. Eline ilk kez kalem alan çocuk, kendisini yazılı bir şekilde anlatmaya başlamıştır ve bunu yapmaktan mutluluk duyar (Buyurgan ve Buyurgan, 2007, s.52). Başlangıçta gelişigüzel yapılan karalamalar, 2-4 yaş arasında bilişsel ve psikomotor becerilerinin aynı zamanda el-göz

koordinasyonunun gelişimiyle daha hedefli, düzenli ve bir amaca yönelik ritmik çizimlere dönüşmektedir (Kocaman, 2011, s.22).

Çocuğun karalama dönemi üç döneme ayrılmaktadır:

1. Anlamsız, basit karalamalar dönemi (2 yaş)
2. Belirgin şekiller dönemi (2-3 yaş)
3. Anlamlı şekiller dönemi(3-4yaş) (Yolcu, 2004, s.153).

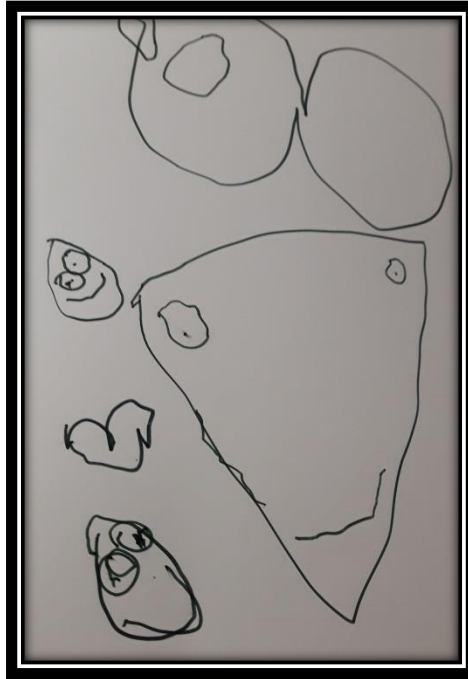
Psikolog Dr. Kellogg ise 2-6 yaş aralığındaki çocukların çizimlerinden oluşan 7.500'den fazla resmi inceledikten sonra bu karalamaları Resim 2. 1' deki gibi sınıflandırmıştır (Artut, 2007, s.39).

Karalama 1	• •	Nokta
Karalama 2		Tek dikey çizgi
Karalama 3	—	Tek yatay çizgi
Karalama 4	↘ ↙	Tek çapraz çizgi
Karalama 5	⤿	Tek kavisli çizgi
Karalama 6		Çok sayıda dikey çizgi
Karalama 7	————	Çok sayıda yatay çizgi
Karalama 8	↘ ↙ ↘ ↙	Çok sayıda çapraz çizgi
Karalama 9	⤿ ⤿	Çok sayıda eğri çizgi
Karalama 10	⤿	Yarı bükülmüş açık çizgi
Karalama 11	⤿	Yarı bükülmüş kapalı çizgi
Karalama 12	~	Zik zak ya da dalgalı çizgi
Karalama 13	⊙	Tek çember çizgi
Karalama 14	⊙ ⊙ ⊙	Çok sayıda çember çizgi
Karalama 15	⊙	Helezonik çizgi
Karalama 16	⊙	Üst üste çizgilerle dolgu çember
Karalama 17	⊙	Üst üste çizgilerle çember
Karalama 18	⊙	Açılmış dairesel çizgiler
Karalama 19	⊙	Tek kesişmeli çember
Karalama 20	⊙	Kusurlu çember

Resim 2. 1. Kellogg'un karalama örnekleri (Yavuzer, 2007)

Karalama evresinde Kellogg'a göre en anlamlı olan bir yuvarlağın içerisinde çapraz veya karşılıklı çizilmiş iki çizgiden oluşan "mandala" şeklindedir. Mandala çocukların oluşturduğu karalamalarda, zaman içerisinde farklı anlamlar ifade edecek olan temel

şekildir. Resim 2. 2' de görüldüğü gibi, dairenin içine yapılan bu işaretler, çocuğun ileride çizeceği yüzdeki ayrıntıları anlatmaya, temsili çizimler ve figürler oluşturmaya yardımcı olacaktır (Tanay, 2011, s.21). Bu karalamalarda bir kararlılık söz konusu değildir. İlk önce ev olarak çizilen, bir başka zaman ağaç olarak adlandırılabilir (Karayağmurlar, 1990, s.26). Karalama çalışmaları el, kol, bilek ve omuz hareketlerini yapmayı çocuğa öğrettiği için yazı yazarken koordinasyonu sağlamada büyük önem taşımaktadır. Karalamalarda yapılan tekrarların ise çocuklarda dil gelişimine katkıda bulunduğu görülmüştür. Arnold Gesell bireydeki hareketlerin, dildeki gelişimin ve toplum bilincinin karalama etkinlikleri sırasında kazanıldığını belirtmiştir (Striker, 2005, s.40).

Resim 2. 2. Karalama evresi (2-4 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2018)

Şema öncesi evre (4-7 yaş arası): Şema öncesi dönem, sembolik düşüncelerin, bağlantıları görme ve sınıflandırma yeteneğinin arttığı işlem öncesi döneminin bir parçasıdır (Malchiodi, 2005, s.121). Çocuklar, bu evrede etrafındaki kişiler, olaylar ve nesnelere arasında özdeşim kurmaya başlar. Çocukların yapmış olduğu karalamalarda gelişmeler olur, biçimler sadece çizgilerden oluşmaz, yüzeyi doldurmaya başlar, çizdikleri resimler ile ilgili öyküler anlatırlar. Artık çizim yapmak kadar resimleri hakkında konuşmakta onlara büyük zevk verir (Çelik, 2018, s.8).

Algıları gelişen çocuk öğrenme sürecinde çevreyi ve dış dünyayı dikkatle gözlemleyerek resimlerinde anlatmaya başlar. Hayal dünyalarını, duygu ve düşüncelerini yansıtan resimlerinde; perspektif ve vücut oranları ile ilgili kaygılar taşımaz. Renkleri canlı ve parlak şekilde özgürce kullanmayı severler, geniş alan boyamayı tercih ederler bunun yanı sıra sınırları belirlenen nesnelerin de içini doldurmayı başarırlar (Abışgil, 2013, s.35).

4 yaşındaki çocukların resimlerinde neler çizdikleri pek anlaşılmaz. Çocuğun genel değişimi ve gelişimi bu yaştan sonra hızlanır. Çevresiyle kurduğu ilişkilerini güçlendirmeye çalışır ve etrafında gelişen olayları merak etmeye başlar (Kalburan, 2011, s.25). Resim 2. 3 örneğinde olduğu gibi resimlerinde oluşan düz çizgiler kol, bacak, gövdeyi, yuvarlak çizgiler de baş kısmını meydana getirmektedir. Çocuk böylelikle biçimleri daha bilinçli şekilde ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişmelerden sonra insanları ve nesnelere anlattığı resimler yetişkinler tarafından anlaşılabilir (Kehnemuyi, 1995, s.23).

Resim 2. 3. Şema öncesi evre (4-7 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2017)

5 yaşına ulaşan çocuklar resimlerinde ev, ağaç, araba vb. objeleri yansıtmaya başlar. Bu dönemde çocuklar sürekli farklı biçim sembelleri bulma arayışı içerisinde oldukları için, 6 yaşına yaklaştığında bu arayış azalmaktadır. En sevilen konu genelde insan figürüdür. Duygu ve düşüncelerini yansıttığı resimlerinde, yaşının ilerlemesiyle kalem kontrolü de gelişir ve çizimler daha kaliteli olmaya başlar. Resimdeki ayrıntılar artar, oran-orantı gerçeğe yaklaştığı gibi nesnelere mekân içine yerleştirmesi de dikkat çeker. Figürler sembolikten çıkıp şematik çizimlere dönüşmeye başlar (Yavuzer, 2007, s.44).

Şematik evre (7-9 yaş arası): Çocuklar küçük yaşlarda birçok denemeden sonra, çevresi hakkında bir görüş sahibi olur ve bu da resimlerine belirli şemalar şeklinde yansır. Bu şemalar, gerçek bir nesnenin çizildiği, düzenli olarak tekrar edilmesiyle ortaya çıkan ve çevresel etmenler tarafından kolayca değiştirilemeyecek olan çocuklara özgü şemalardır (Yavuzer, 2009, s.55). Bu evrede çocukların resimlerinde dekoratif süslemeler, önemli gördüğü bazı bölümleri abartılı çizmesi, renk kullanımı dikkat çekmektedir. Ayrıca bu dönemdeki çocukların okula başlaması ve beraberinde okuma yazmayı öğrenme heyecanlarını gösterebilmeleri için resimlerinde de yazıyı kullandıkları görülür (Resim 2. 4) (Tekin, 2012, s.36).

Resim 2. 4. Şematik evre (7–9 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2019)

Dönemin Önemi: Bu dönemde çocuklar nesneyi görerek tanır, düşünür ve aynısını resimlerine yansıtmaya çalışır. Nesnelerin renklerini ve formunu gerçeğe yakın çizmeyi hedefler. Fakat bunu yapmakta zorlanır, şemalarını bozar. Bu nedenle resimlerindeki canlılık söner. Çizimlerinde oran yoktur. Başlangıçta mekân sadece kâğıdın alt kenarı olarak yansırken, sonraları arka plan ortaya çıkar (Taşkan, 2017, s.10). Başlangıçta çocuk heyecanla çizmeye devam eder ancak yetişkinler tarafından beğeni göremeyince resim yapmaktan yavaş yavaş vazgeçerken bunun yerini dil gelişimi alır (Kırıçoğlu, 2002, s.89).

Şematik Dönemin Genel Özellikleri:

- a. Kendisine has bir figür ve mekan resmini yapmak
- b. Tekrar yaparak ulaşılan güven duygusu
- c. Geometrik çizgilerin uygulanması

- d. Vücuttaki önemli görülen kısımların abartılması
- e. Önemsiz kısımların ortadan kaldırılması
- f. Simgelerin farklılaşması
- g. El, ayak ve parmaklar için değişik semboller kullanılması
- h. Gövde yerine genellikle elbise çizilmesi
- ı. Yer ve ufuk çizgisi bulunması
- j. Renklerin gerçeğe yakın kullanılması
- k. Figürlerdeki cinsiyet ayrımının gösterilmesi (Aydemir, 2012, s.30).

Çocuklar okul hayatına başladığında çevresinde yaşananları algılamakta güçlük çekerler, zihinlerinde karışık bir yapı oluşur. Çok fazla kişi, kişiler arasındaki karmaşık yapı (öğretmen-öğrenci, sınıfta birlikte eğitim gördüğü birçok yaşıtı vb.) ve okul ortamı ile yeni karşılaşan çocuklar kendi dünyalarında bir düzen oturtmaya çalışırlar. Çevredeki şartlar nedeniyle değişen algıları yaptıkları resimlerde ortaya çıkar. Bu da kişiliklerinde oluşan farklılıkların yansımasıdır. Şematik evre öncesi çocuk resimlerinde sık görülen benzerlikler artık yerini farklı biçimlere bırakmaktadır (Öner, 2010, s.62).

Şematik dönemde 8 yaş ve üzeri çocuklar artık özgün bir bakış açısı kazandıkları için resimlerinde, nesnelere arasındaki ilişki ve derinliği yansıtmaya başlarlar. Mekân kullanımındaki değişiklikler ve insan, ev, ağaç vs. gibi nesnelere anlamlı bir bütünlük sağlaması dikkat çeker. Çevresini keşfeden çocuk, çizimlerinde yer çizgisi ve mekân çizgisini kullanarak bulunduğu alanı göstermeye çalışır.

Resimlerinde kâğıdın alt tarafını yer çizgisi olarak kullanan çocuk, yapmak istediği nesne ve figürleri buraya yerleştirir. Bununla birlikte kâğıdın üst kısmında ise gök çizgisi bulunur. Çocuk resminde kullanmak istediği her şeyi bu iki çizgi arasına yerleştirir (Büyükekiz, 2009, s.27).

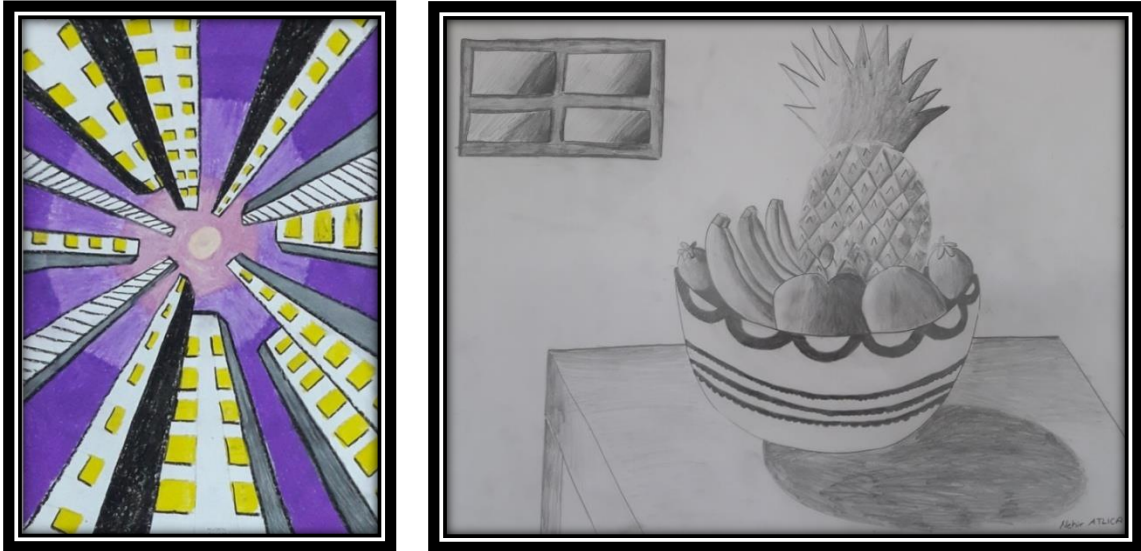
Ergenlik öncesi evre (9-11 yaş arası): Bu dönemdeki çocuk resimlerinde ayrıntılı çizimler ve gerçeğe yakın çizimler ortaya çıkmaya başlar. Fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişme sonucu, önceki dönemlerde kullandıkları üslup onlara yeterli gelmez. Toplumda kendine yer edinen çocuk; kız- erkek ayrımının farkında olup bunu resimlerine yansıtır (Resim 2. 5) (Yavuzer, 2009, s.65). Ergenlik öncesi evredeki çocuklar resimlerinde daha detaycı bir yaklaşım sergilerler. Genellikle kızlar gelin, prenses, kraliçe; erkekler ise damat, futbolcu, asker, gibi konularda resimler yapar (Barnes, 1996, s.107).

Resim 2. 5. Ergenlik öncesi evre (9–11 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2019)

Hareketli figürler resimlerde ortaya çıkmıştır fakat perspektif sorunu tam olarak haledilememiştir. Çocuklar çizecekleri resim üzerinde uzunca düşünürler. Renkleri gelişigüzel değil gerçeğe uygun şekilde seçerler. Fakat tüm uğraşlarına rağmen yaptıkları resmi kendileri beğenmez ve bir başkasına göstermekten pek hoşlanmazlar (Malchiodi, 2005, s.57).

Mantık çağı (11-13 yaş arası): Mantık çağı ergenliğin ilk evrelerine rastlamaktadır ve bu dönemde çocuklar soyut düşünmeye başlarlar. Çalışmalarını bireysel değil grup olarak yapmayı tercih ederler, estetik algıları gelişmiştir ve modelden bakarak resim yapabilirler. Etrafında ki nesnelere orantı, derinlik, boyut, renk, perspektif, çizgi ve cins ayrımlarını göz önünde bulundurarak gerçeği yansıtmaya çabasındadırlar (Gürtuna, 2003, s.88). Bu dönemde insan figürü en çok işlenen konudur, detaylı çizilir, cinsiyet ayrımına dikkat edilir. Resim 2. 6' da görüldüğü gibi, renk ise ışık, gölge, yansıma gibi unsurlara dikkat edilerek en iyi şekilde kullanılır. Ayrıca figürlerin yanı sıra etrafındaki olayları da resimlerine yansıtmak çocukların ilgi alanına girmektedir (Yavuzer, 2007, s.67).

Resim 2. 6. Mantık çağı (11–13 yaş arası) (Öğrenci çalışması, 2019)

11-12 yaşlarına gelen ergen, figürlerinde hareketi kolaylıkla yapabilir. Odaklandıkları konuları azimle çizmeyi başarırlar, boyama yaparken çok dikkatlidirler (Artut, 2007, s.249). Yaratıcı fikirlerini rahatça ortaya koymak için orantılar üzerinde bilinçli şekilde değişiklikler yaparlar. Bu yaş grubu çocuklar eleştirilmekten hoşlanmadığı için yaptıkları resimleri genellikle göstermek istemezler ve resimleri hakkında konuşmaktan çekinirler. Fakat başkalarının yapıtlarına karşı eleştirel tavır geliştirirler ve zor beğenirler (Yolcu, 2004, s.160).

Ergenlik krizi (13 yaş ötesi): Gençliğin başlangıcı ve çocukluk döneminin sonu olarak ergenliğin başladığı bu dönem ‘mantık devri’ olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca zekâ ve mantığını kullanarak sorunlara farklı açılardan bakıp çözüme başarılı olsa da geçiş döneminin etkisiyle güçsüz olduğu anlara sıkça rastlanmaktadır (Artut, 2004, s.212). Duygu ve düşüncelerinin değişmesiyle kişiliği hızla gelişen genç, sosyalleşir, çevresiyle daha çok iletişime geçer, bireysel ve toplumsal değerlere önem verir. İnsanlar ile birebir ilişkiler ve duygusal bağlar kurmaya başlar kendine yeni hedefler belirler aynı zamanda onlara ulaşmak için yoğun uğraşlar verir (Kırışoğlu, 2002, s.95).

Resim 2. 7. Ergenlik krizi (13 yaş üstü) (Öğrenci çalışması, 2018)

Bu dönemdeki çocuklar artık sanata daha çok ilgi duymaya başlar, hayal gücünü kullanarak çizimlerinde sosyal sorunları anlatmakla birlikte acı, neşe, korku, özlem gibi soyut kavramları da yansıtmaktadırlar. Nesnel ve teorik algılama hipotezle muhakeme etme yetilerinin gelişmeye başladığı yaptıkları resimlerde dikkat çekmektedir. Resimlerinde teknik olarak yaptığı hataları öğrenerek artık düzeltmiştir ve önceki dönemlerde kaybolan bütünlüğü yeniden sağlayabilmektedir (Buyurgan ve Buyurgan, 2007, s.66).

Hayal gücünü kullanarak özgün çizimler yaptığı bu dönemde; artık şemalar yeterli gelmez, gerçeğe yakın, ayrıntılı ve tamamlayıcı çizimler yapmaktadır. Soyut kavramlarında üzerinde durduğu resimlerinde, perspektif, oran-orantı ve renk daha etkin şekilde kullanılmaktadır. Resim 2. 7 örneğinde görüldüğü gibi bu çağda fotografik unsurlar taşıyan gerçeğin birebir aynısı resimlere hayranlık duyar ve o tarzda resimler yapma arzusu içindedir (Olgun, 2018, s.101).

2.1.2. Çocuk resimlerinin genel özellikleri

Realizm: Çocukların çizimlerinde realizm hâkim olduğu görülmektedir. Resimlerindeki figür ve nesnelere realiteye uygun şekilde yaparlar. Mesela balığı yüzerken,

kuşları uçarken, yaprağı düşerken gerçek hayattan gözlemledikleri gibi resmine aktarırlar. Çocuğun realizme verdiği önem, nesnelereki önemsiz detayları da çizmesine sebep olabilir (Çelik, 2018, s.18).

Tekrar ve simetri: Müzikte olan ritmik tekrarlar, resimlerde renk, biçim, fırça darbeleri ve anlamlı motif tekrarlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Şekiller renklere göre daha ön plandadır (Şanlı, 2010, s.26). Çocuklar yeni bir ses veya kelime öğrendiklerinde onu sürekli tekrar ederler. Resimde de farklı öğelerin sıra ile ve belli aralıklarla birbirlerini izlemesi buna benzemektedir. Çizmeyi başardığı obje ve nesnelere yan yana sıralar (Resim 2. 8) (ev, ağaç, insan, çiçek, bulut vb.). Çizdiği nesne ve figürlerin sıklıkla simetriye uyduğu görülmektedir (Okaylı, 2015, s.40).

Resim 2. 8. Çocuk resimlerinde tekrar ve simetri (Öğrenci çalışması, 2016)

Oran-orantı: 4 yaşından sonra çocuklar resimlerinde belirli konuları çizerken büyüklüklerini yansıtmaya kapasitesine sahiptirler. Ama çoğu zaman oran-orantıya pek önem vermedikleri görülür. Figürler ev ve arabalardan büyük olur ya da yakındaki evler uzaktaki ağaçlardan daha küçüktür. Bu çizimler 12 yaşına kadar devam edebilir, eğer çocuk uyarılmazsa bu durumun farkında bile değildir. Çocuklar idrak ettiklerini resimlerine aktarıırken zorlanırlar, bu durumu ise “ biliyorum aslında ama çizemiyorum” diye ifade ederler. Küçük yaşlardayken sevimli duran orantısızlıklar büyüdükçe rahatsızlık vermeye başlar ve çocuk ya bu durumun üstesinden gelmek için çaba sarf eder ya da resimlerini böyle yapmayı tercih eder (Aydın, 2006, s.68-69).

Çocukların yaptıkları resimlerde oran- orantıyı iki farklı yönden inceleyebiliriz. İlki nesneyi meydana getiren öğeler arasındaki büyüklük orantıları, diğeri ise farklı nesnelere arasındaki orantıdır (Çelik, 2018, s.18-19). Çocuklar, birincisinde farklı nesnelere

boyutlarıyla ilgili fikir sahibidir ve bu bilgiyi kullanarak kâğıda doğru şekilde çizebilir. İkincisinde ise, hem nesnenin gerçek büyüklüğüne hem de mesafeye bağlı olarak nesnelere arasındaki büyüklük oranının kurulması gerekmektedir (Şanlı, 2010, s.26). Bu durum çocuk resimlerinde nadir görülmektedir. Çocukların nesnelere gerçek boyutlarına uygun şekilde resimlerine yansıtabilmelerini etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Bunlardan biri ise, nesnenin çocuk için değerinin resimdeki nesnenin boyutunu gerçeğe oranla farklılık göstererek çizmesidir (Aydın, 2006, s.68-69).

Espri: Çocuklar resimlerinde esprili bir dil kullanır. Mizah duygusunu ifade etmek için oyun karakterlerini gözlemleyerek çiçeğe, buluta, güneşe, balonlara insan yüzü yaparak espri katmaktadır (Resim 2. 9). Bu durum genellikle ilköğretimin ilk kademesinde görülmektedir. Kimi zaman ise çocuklar, yetişkinlerin mizah olarak gördükleri bu tür resimleri, samimiyet ve içtenlikle çizmekte ve bunun oldukça doğal olduğunu düşünmektedirler (Aksöz, 2010, s.25).

Resim 2. 9. Çocuk resimlerinde espri (Öğrenci çalışması, 2019)

Kurallara uygun resim: Kurallara uygun resim yapma konusunu ise, Freeman bir objeyi kolaylıkla tanınamızı sağlayan genel amaçlı resimler anlamında kullanırken, Hochberg “kurallara uygun biçim” tabirini bir nesnenin tipik özelliklerini en iyi şekilde sunan görünüş olarak tanımlamıştır (Akt. Şanlı, 2010, s.26). Örneğin, balığın, bisikletin, kedinin, ‘kurallara uygun resmi’ yandan görünümüyken ev ya da insanın ‘kurallara uygun

resmi' ise ön görünüşüdür. Bir obje hakkında en aydınlatıcı bilgi sağlayan görünümü o objenin 'kurallara uygun görünüşü' olarak söylenmektedir (Özel, 2005, s. 111).

Simgesellik: Çocuklar, ilk resim çizimlerinde konudan ziyade, konuya işaret eden sembollere yer verirler. İfade etmeye çalıştıklarını resimlerine aktarıırken, nesnelere detaylardan arındırıp yalın semboller kullanarak çizerler. Karışık ve çok detay içeren nesnelere çizimlerinde ise başarısız olurlar. Örneğin, ev resminde bir kapı ve iki penceresi bulunan basit şematik ev çizerler (Büyükekiz, 2009, s.31).

Boy hiyerarşisi özelliği: Çocukların resimlerinde sıkça rastlanan bir özelliktir ayrıca onların iç dünyalarını anlamada bizlere yardımcı olur (İrkıçatal, 2014, s.18) Çocukların önem verdiği bireyler, kendi dünyalarında bir kahramandır (Tekin, 2012, s. 31). Bu özellik, (Resim 2. 10) çocukların çok sevdiği ve değerli gördüğü varlıkların, diğerlerine nazaran daha büyük çizilmesi, kompozisyonun en dikkat çeken yerinde ve resmin merkezinde yer alması olarak açıklanabilir (Dülger, 2008, s.28).

Çocuklar için duygularını harekete geçiren, aynı zamanda düşünmesini sağlayan ve onu heyecanlandıran etkenler her zaman öncelik taşımaktadır. Resimlerinin merkezinde olan kişileri, en sevdiği renklerle ifade ederler fakat sevmediklerini kâğıdın önemsiz bir yerine küçücük ve silik olarak iliştirirler (Ekinci, 2008, s.20). Bu durum daha çok kardeşini kıskanan çocukların resimlerinde karşımıza çıkar, anneyi özenerek ve en güzel haliyle kocaman çizerken, kardeşini ise minicik ve kötü çizer (İrkıçatal, 2014, s.18).

Resim 2. 10. Çocuk resimlerinde boy hiyerarşisi (Öğrenci çalışması, 2018)

Saydamlık: Çocuklar resimlerini çizerken bir nesnenin sadece görünen kısmını değil de o nesne hakkında tüm bildiklerini kâğıda aktarmak isterler (Bostancı, 2006, s.83). Saydam resimler iki boyutlu çizimlere üçüncü boyutu kazandırmak için çocukların kendince bulmuş olduğu bir yöntemdir. Saydamlık özelliği taşıyan çocuk resimlerinin özünde bütünlük kaygısı vardır. Kendisine verilen konuyu çizerken tümünü kâğıda aktarma endişesi olduğu için resimlerinde şeffaflık özelliğini kullanır. Örneğin ailesini çizerken tüm bireyleri bir odanın içine sığdırır ve dışarıdaki nesnelere de resminde göstermek ister (Özel, 2005, s.108). 5 ile 7 yaş aralığında bu özellik sıkça görülmektedir. Bu durum çocukların görsel bir gerçekçiliğe ulaşmamış olmasıyla ilgilidir. Bu yaş gruplarında, nesnelere farklı koşullardaki görünüşlerinde değişiklik olabileceğinin idrakine henüz varılamamıştır (Taşkan, 2017, s.12). Resim 2. 11’ de olduğu gibi, çocuğa bir ev çiz dediğimiz zaman, evin dış görünüşünü, içini, tek tek odalarını, eşyaları, kapı, halı, lamba ve insanlara kadar tüm detayları birlikte yapar. Böylece görünmesi imkânsız olan her şeyi resminde çizmiş olur. Böylece ‘saydam’ veya ‘röntgen’ çizim olarak adlandırdığımız şeffaf resimler ortaya çıkmaktadır (Cengiz, 2001, s.11-12).

Resim 2. 11. Çocuk resimlerinde saydamlık (Öğrenci çalışması, 2019)

Düzleme: Düzleme özelliği, çocukların çizdiği resimleri, yaptığı eşyaya göre düzenlemesidir. Anlatmayı hedeflediği konuyu, resmin yüzeyine göre uydurma çabası taşımaktadır (Cibelek, 1990, s.65). Daha çok 5 ile 7 yaş arasındaki çocuklarda rastlanan bu özellikte resim kâğıdı düz ise çizdiği varlıklar da düz olmalıdır. Bu durumda çocukların resimlerinde anlatmak istediği, nesneyi görüldüğü haliyle değil de görülmesi gerektiği şekilde algılayıp çizmesidir. Örnek verecek olursak bir masanın veya taburenin üstten görünen haliyle çizilip, ayaklarının ise yanlara doğru açılmış şekilde çizilmesini söyleyebiliriz (Büyükekiz, 2009, s. 33). Resim 2. 12’ de olduğu gibi, bir mahalle resmi

çizerken ise, binalar ve ağaçlar karşıdan görüldüğü gibi çizilirken yollar ise kuşbakışı görünüş ile çizilir (Aydın, 2006, s.33).

Resim 2. 12. Çocuk resimlerinde düzleme (Öğrenci çalışması, 2017)

Tamamlama: Çocuklar resimlerinde bulunan olaylara, nesne ve varlıklara benmerkezci olarak yaklaşırlar. Çevresinde olup bitenleri kendi bakış açısıyla değerlendirirler. Resimlerini oluştururken, gördüklerinden daha çok çizeceği nesne hakkında bildikleri, düşündükleri ve hatırladıklarından yola çıkarak çizimler yaparlar (Özel, 2005, s.108). Çocuklar resimlerini yaparken tüm bildiklerini göstermek isterler. Bir objeyi veya olayı çizerken, onunla ilgili bağlantılar kurduğu farklı nesne ve olaylar ile beraber düşünürler (İrkıçatal, 2014, s.18).

Çocuklar objelerin sadece görünen bölümlerini çizmez, zihninde eksik kalan kısımları kendisi tamamlayarak gösterir. Nesnelere nasıl görünüyorsa o şekilde çizmez, daha çok kendi bildikleri şekliyle çizerler. Tamamla özelliği çocukların dünya görüşüne ve yaratıcılığına bağlıdır. Verilen konunun dışına çıkarak aklında eksik kısımları tamamlayıp, resimlerini zengin bir anlatımla göstermek isterler (Artut, 2007, s.252). Örnek verecek olursak, ağaç kökleri, insanların dişleri, masa ve taburenin dört bacağı, denizin balıkları, evin odaları vardır. Bir sokak resmi çizerken ise evler, ağaçlar, arabalar, kediler, sokak lambaları ve insanlarla bir bütündür. Çocuklara göre bu nesnelere birinin eksik olması resmi anlatmak için yeterli gelmez. Bu yüzden, ağacı toprağın altındaki kökleriyle birlikte çizmesi, profilden bakan bir insanın (balığın) yüzünde iki gözünü birlikte göstermesi bütüncül bir yaklaşım sergilediğinin göstergesidir (Yolcu, 2004, s.146).

İçerik: Çocukların yapmış olduğu resimlerde bilgi üç farklı unsurdan etkilenmektedir. Bunlar;

- Resmin konusu hakkındaki bilgileri,
- Bu bilgilerin hangi yönlerinin sunulmaya değer olduğuna ilişkin bakış açıları
- Bilgiyi yansıtabilecek şekilde resim yapma potansiyelidir.

Geçmiş yıllarda son iki unsur pek dikkate alınmamaktaydı fakat son yıllarda sanat eğitiminde büyük değişimler olmuştur (Savaş, 2014, s.33). Eskiden sanat yalnızca bir ders olarak çocuğa aktarılırken şimdilerde ise duygu ve düşüncelerinin dışa yansımalarını gösteren bir faktör olduğu anlaşılmıştır. Çocuklara nasıl resim çezeceğini göstermenin çok yanlış bir uygulama olduğunun farkına varılmıştır (Şanlı, 2010, s.27).

Çocukların yapmış olduğu resimlerin içeriğini, o anki fiziksel ve sosyal koşullar, kullanılan malzemelerin kaliteli ve çeşitli olması ayrıca kâğıt boyutu ve rengi gibi pek çok unsur etkilemektedir. Genellikle okulda verilen konuya ilişkin resim çalışmaları yapıldığı için, öğretmenlerin konuya yaklaşım tarzı ve öğrencileri motive etmesi içeriğin belirlenmesinde göz ardı edilmeyecek bir önem taşımaktadır (Aydın, 2006, s.70).

Renk: Çocuklar için renk yalnızca yaptığı resimlerde değil yaşamının her anında önemlidir. Örneğin; oyuncaklarını seçerken, kıyafet seçiminde hatta yediği/içtiği gıdalarda bile renkli olmasını tercih ederler. Çocuklar resimlerinde canlı, sıcak, göz alıcı ve coşkulu renkleri kullanırken cesur davranırlar. Nesne ve objeleri gerçek renkleriyle değil de en sevdiği renkler ile boyamayı seçerler (Güven, 1998, s.40).

Çocuklar resimlerini renklendirirken iki farklı yöntem uygularlar. Birincisi dekoratif amaçla yapılan boyama, ikincisi ise rengi kullanırken realist bir seçim yapmasıdır. Dekoratif boyama yapan çocuklar resimlerini daha çok süslemeye yönelik rengârenk bir şekilde boyamayı tercih ederler. Renklendirme yaparken realist yaklaşım sergileyen çocuklar ise, etrafında gördüğü objelerin doğal renklerine uygun şekilde seçimler yapar (Güvenç, 2005, s.40).

Doğada sarı, kırmızı ve mavi olarak üç ana renk vardır. Ana renklerin karışımından ise ara renkler ortaya çıkar. Bazı renklerin insanlar üzerinde farklı etkileri görülmektedir. Mesela, sıcak renkler diye adlandırdığımız sarı, kırmızı, turuncu insanlarda neşeli ve hareketli bir etki bırakırken, soğuk renkler olan mavi, yeşil ve morun ise huzur veren, dinlendiren bir etkisi vardır (Artut, 2004, s.135). Çocuklarda küçük yaşlardan itibaren renklere karşı bir duyarlılık vardır, fakat 4 yaşından sonra bütün renkleri ayırt edebilecek seviyeye gelmektedirler. İlk başlarda sıcak renkleri algılayan çocuk, gelişim düzeyini

tamamladıkça soğuk renkleri tanımaya başlar (Uslu, 2008, s.43). (Resim 2. 13) Sıcak renkleri tercih eden çocukların sevecen ve uyumlu, soğuk renkleri seçenlerin ise çekingen ve inatçı olduklarını ifade etmiştir (Yavuzer, 2009, s.52).

Resim 2. 13. Çocuk resimlerinde renk (Öğrenci çalışması, 2019)

Figür ve kompozisyon: 4 yaşlarında en erken şekilde ortaya çıkan simgesel çizim insan figürüdür. Resim 2. 14'te görüldüğü gibi, daha sonra ortaya çıkan figürler ise sırasıyla güneş, ev, ağaç, çiçek olarak devam eder. İlk ortaya çıkan ev çizimleri basit şekildedir ve çocuklar ev olduğunu söylemeden anlamak zordur. Beş yaşına yaklaşırken çizilen figürlerde cinsiyet farklılıklarına rastlamak mümkündür. Kızların yaptığı resimlerde daha çok kadına özgü çanta, küpe, topuklu ayakkabı vb. detayların kullanıldığı, erkek çocukların resimlerinde ise aslan, kaplan, taşıtlar ve makinelerin resmedildiği görülmektedir (Güven, 1998, s.44).

Resim 2. 14. Figür ve kompozisyon (Öğrenci çalışması, 2019)

Dört yaşına gelindiğinde insan, güneş, bulut, ağaç, ev, kuş ve çiçek figürleri tek kâğıt üzerinde çizilmeye başlanır. Bu denemeler kompozisyon oluşturmaya yönelik ilk adımlardır. Çünkü hızla gelişen beyin fonksiyonları benzer olan ve farklı olan nesnelere ayırt etmeye başlamıştır. Böylece çocuklar benzerlik gösteren figür ve olayları birleştirerek kompozisyon kurmaya çalışırlar. Büyüme gerçekleştikçe yan yana çizilen figür ve nesnelere daha anlamlı olmaya başladığı görülür (Öveç, 2012, s.37).

2.2. Göç ve Göçmenlik

2.2.1. Göç ve Göçmen Kavramı

Göç, dünyadaki tüm toplumlara tesir eden bir yer değiştirme hareketidir. İlk çağlardan bu yana insanlar durmadan yer değiştirmektedir. Başlangıçta yiyecek bulmak için olan bu değişim, daha sonra farklı sebepler nedeniyle devam etmiştir. Araştırmacılar tarafından göç teriminin çok sayıda tanımı yapılmıştır.

Bir yerden farklı bir yere, kısa süreliğine veya kalıcı olarak yapılan coğrafi mekân değiştirme şeklinde tanımlanan göç, çok yönlü bir yapıya sahip olması sebebiyle psikoloji, ekonomi ve sosyoloji gibi farklı bilim dallarının ilgi alanına girmektedir (Akalin, 2016 s.5). Geçmişten beri insanların karşı karşıya kaldığı bu serüveni incelemek isteyen bilim insanları çeşitli göç tanımlamaları yaparak göç olgusunu açıklamayı amaçlamışlardır. (Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu, 2016, s.131). Göç Terimleri Sözlüğü'nde göç "Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkartılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir." olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009, s.22). UNFPA' nın (BM Nüfus Bürosu) tanımına göre göç "kişinin köken yerinden başka bir yere giderek orada kalıcı yerleşmesi ve böylece ikamet yerinin değişmesi" anlamına gelmektedir. Yer değiştirmenin göç sayılabilmesi için uzun süreli ikamet etmek gerektiği ifade edilmiştir (Baltacı, 2014, s.8). Göç ile ilgili yapılan tanımlarda ortak noktanın yer değiştirme olduğu söylenebilir. Göç; doğal, ekonomik, sosyal, dini ve siyasi vb. nedenlerle gerçekleştirilmektedir. Göç olayının ana sebebinin, insanların geçimlerini sağlayabilmek maksadıyla daha uygun yerlere gidip, burada iş bularak çeşitli imkânlardan yararlanması olarak belirtilmektedir (Karakuş, 2006, s.5). Çağımızda ise insanların geçimlerini sağlamak ve daha iyi şartlarda yaşam sürebilmek amacıyla göç etmesi ilk sırada yer almaktadır (Selim, 2017, s.43).

Göç eyleminin temelini oluşturan göçmenler; şiddet, zorlama, korku ve baskı nedeniyle değil de maddi özgürlük ve rahat yaşam için kendi hür iradesiyle buldukları ülkeden çıkarak yerleşmek amacıyla başka ülkelere giden kişilerdir. Her ülke göçmenleri kabul ederken değişik kriterler uygular. Aynı zamanda göçmenler, mültecilerde olduğu gibi uluslararası bir korumaya da sahip değillerdir (Asar, 2004, s.236). Göç alan ülkelere başvuru yapıldığında olumlu veya olumsuz cevaplar gelebilir, her ülke kendi imkânları ve yasalarına bağlı kalarak göçmenlere bazı haklar verir. Kişiler, göç ederken kurallara uygun ve kayıtlı olarak göç ediyor ise düzenli göçmen, eğer yasal olmayan yollarla ve kayıtsız şekilde göç eyleminde bulunuyor ise düzensiz göçmen denir (Çiçekli, 2009 s.15).

Göç eylemindeki amaçlar farklılaşınca kullanılan kavramlarında anlamları değişmektedir (Andiç, 2018, s.9). Göçmen kavramını maddeler halinde inceleyecek olursak:

- **Geçici Göçmen Özellikli İşçiler:** Misafir işçi olarak birkaç ay veya bir yıl gibi kısa süreli olarak iş bulup kazançlarını ailesine gönderme amacıyla göç eden kişilerdir.
- **Ticarette Uğraşan Vasıflı Göçmenler:** Uluslararası şirketlerde çalışan veya yeni iş arayışında olan vasıflı göçmenlerden (idareci, yönetici, tekniker vb.) oluşan, aynı zamanda göç edilen ülke tarafından kolayca kabul edilen göçmenlerdir.
- **Yasadışı Göçmenler:** Göç için gerekli izin belgeleri olmadan, genellikle iş bulma ve çalışma sebebiyle göç eylemini gerçekleştiren gruplardır.
- **Mülteciler:** Vatandaşı olduğu ülkede yaşadığı baskı, zulüm ve siyasi sorunlar gibi olumsuzluklar yüzünden ayrılan göçmen grubudur.
- **Zorunlu Göçmenler:** Savaş ve doğal afetler gibi yaşanan çevresel faktörlerden kaynaklı göç eden gruplardır.
- **Geri Dönen Göçmenler:** Göç ettikleri ülkede bir süre yaşayıp sermaye, yetenek ve deneyim kazanan kişiler daha sonra kendi ülkelerine geri dönerek kültürel ve ekonomik açıdan ülkelerine fayda sağlayan göçmen gruplarıdır (Güngördü, 2018, s.52).

2.2.2. Göç Çeşitleri

Alan yazın incelendiğinde tarih içindeki nüfus hareketlerine ilişkin farklı şekillerde sınıflandırmalara yer verilmiştir (Baltacı, 2014, s.9; Özyakışır, 2012, s.6; Kanbur, 2017, s.10). Göçün meydana gelmesinde rol oynayan fiziksel mesafe, kültürel değişkenler, süre,

göçün amacı gibi faktörler açısından birçok sıralama mevcuttur. Bu çalışmada göçün çeşitleri arasında yer alan iç göç, dış göç, gönüllü göç ve zorunlu göç ele alınacaktır.

2.2.2.1. İç Göç

İç göçler, bir ülkenin milli sınırları içinde sürekli ya da geçici yerleşmek amacıyla yaptığı yer değiştirmedir. Türkiye’de iç göçler daha çok kırsal kesimden gelişmiş kentlere doğru olmaktadır. Toplumsal, ekonomik, siyasal, politik nedenlerden kaynaklanan yılın belirli dönemlerinde, birkaç aylığına şehirler veya bölgeler arasında gerçekleştirilen mevsimsel göç de, iç göç içinde yer almaktadır (Baltacı, 2014, s.11).

İç göç, dünyanın her yerinde sıklıkla karşımıza çıkan bir durumdur. Hatta bazı ülkelerde kentleşmenin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle göç yaşanırken, bazılarında ise biraz daha yavaş gerçekleşmektedir. Bu nedenle göç edilen mekân, yaşanan sıkıntılar ve beklentiler açısından iç göç irdelenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Özyakışır, 2012, s.6).

2.2.2.2. Dış Göç

Dış göçler; uzun süre kalmak, çalışmak ve yerleşmek için ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketleridir. Dış göç, siyasi sebeplerden olabileceği gibi, ekonomik nedenlere dayalı da olabilir. İnsanlar hayat standartlarını yükseltmek ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla başka ülkelere göçerler (Özer, 2004, s.11). Bu nedenlerin yanında kaliteli eğitim, sağlık imkânlarından ve ileri teknoloji uygulamalarından faydalanmak için gelişmiş ülkelere yapılan beyin göçü de dış göç kapsamında yer almaktadır (Tellal, 1994, s.416).

Uluslararası göç probleminin 20.yy’ in son çeyreğinden itibaren daha fazla yükseldiği söylenebilir. Siyasi dalgalanmalar, insan haklarının yok sayılması, baskıcı rejimler gibi maddeler uluslararası göç etme sebepleridir. Aynı zamanda ekonomik nedenler, istihdam yetersizliği, iç savaş, coğrafi imkânsızlıklar da diğer nedenler arasında yer almaktadır. Ayrıca ülkelerindeki bu olumsuzluklardan kurtulmak isteyen insanlar, en azından daha kaliteli yaşam ve yüksek gelir elde etme beklentisiyle uluslararası göç yapmaktadır (Deniz, 2014, s.178).

2.2.2.3. Gönüllü Göç

Gönüllü göç, insanların hiçbir baskıya maruz kalmadan kendi isteklerini ve beklentilerini karşılamak için bir yerden başka yere yaptıkları göçlerdir. Bireylerin daha iyi koşullarda yaşamlarını sürdürebilmek, eğitim imkânlarından yararlanabilmek, daha fazla gelir elde edebilmek ve refah seviyelerini yükseltmek üzere kendi iradeleriyle gerçekleştirdikleri göçlerdir (Koçak ve Terzi, 2012, s.171). Göç eden bireyler, yerleşeceği yeri belirlerken kendi kriterlerine uygun olan mekânı seçerler. Seçimini yaparken aile bireylerinin beklenti ve isteklerinin yanı sıra, sosyal çevresi de belirleyici etken olmaktadır (Öztürk, 2006, s.19).

2.2.2.4. Zorunlu Göç

Savaş, doğal afetler, terör, sürgün vb. nedenlerle bireylerin yaşadıkları yerlerden göç etmeleri ya da buna mecbur bırakılmaları sebebiyle yapılan göç zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2014, s.1687). Dünyanın belli yerlerinde yaşanan etnik çatışmalar, zulüm görme ve açlık korkusu, baskıcı rejimler, insan hakları ihlali insanların yaşam koşullarını iyileştirme ümidiyle zorunlu olarak göç etmelerine yol açmıştır (Kanbur, 2017, s.12). Son yıllarda önem kazanan zorunlu göç durumu için, kapsamlı politik ve sosyolojik adımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda zorunlu göçe sevk eden sebepleri ve daimi çözümleri iyi anlayarak uygulamak gerekmektedir. Zorunlu olarak göç eden insanların gittiği yerlerdeki problemlerini gidermek amacıyla çalışmalar yapmaktansa, zorunlu göçe sebebiyet veren unsurları iyileştirmeye yönelik girişimlerde bulunmak daha yararlı olabilir (Saraçlı, 2010, s.49).

2.2.3. Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Göç olgusu ailelerin buna bağlı olarak da toplumların yapısını etkileyen öğelerden birisidir. Göç hareketleri incelendiğinde, bireylerin kendi topraklarını terk edip farklı yerlere göç etmelerinin temelinde çeşitli unsurların olduğu görülmektedir. Bu unsurlar genellikle nüfus problemleri, savaşlar, çevredeki olumsuzluklar, eğitim imkânlarındaki yetersizlikler, siyasi ve ekonomik problemler olarak sıralanmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 1998, s.307). İş imkânlarının yetersizliği ve yoksulluk gibi ekonomik sebeplerle birçok insan yaşadıkları yerleri sürekli olarak terk etmektedir. Bunun yanı sıra siyasi

sorunlar da insanların göç etmesinde etkin rol oynamaktadır. İklim değışiklikleri, deprem, sel baskınları, toprak kaymaları gibi doğal afetler de bireylerin göç etmelerinin önemli sebeplerindendir.

İç göçlerin başlamasındaki etkenleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Nüfus artışı,
2. Tarım sektörü alanında teknolojik gelişmelerin hız kazanması,
3. Sağlık nedenleri,
4. Çocuklar için daha iyi eğitim arzusu,
5. Terör olayları ve yarattığı huzursuzluklar,
6. Bölgeler arasında ekonomik yatırımların dağılışında dengesizliklerin olması,
7. Kan davaları, can ve mal güvenliğinin zedelenmesi,
8. Mevsimlik göçler,
9. İş olanaklarının sınırlı olması gibi nedenlerdir (Öztürk ve Altuntepe, 2008, s.159; Akan ve Arslan, 2008, s.21).

Dış göçlerin sebeplerini de şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Ekonomik sebepler,
2. İşsizlik oranının yüksek olması,
3. Doğal afetler,
4. Savaşlar,
5. İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkileri,
6. Ülkelerde rejim değışikliği,
7. Uluslararası anlaşmalar ile yapılan nüfus değışimleri olarak söylenebilir (Akan ve Arslan, 2008, s.25).

Göç etmede önemli bir etken olarak ortaya çıkan işsizlik sorunu, göç yapıldıktan sonra da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşcı, 2009, s.191). Göç eden bireyler, göç ederek gittikleri yerlerde çalışabilecek kriterler de değiller ise istihdam imkânlarından yararlanamamaktadırlar. Ayrıca sosyal güvencesi olmayan, gündelik işlerde çalışmak durumunda kalırlar (Kızmaz, 2018, s.412). Yine yoksulluk da aynı şekilde hem bir göç sebebi hem de sonucudur (Apak, 2014, s.16). Göç, hem göç edilip terk edilen yerde hem de göçle gidilip yerleşilen yerde çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir.

Örneğin, yapılan göçlerle ülkelerin nüfusunda bir dengesizlik meydana gelmekte, ani değışen nüfus hareketleri neticesinde göç alan yerlerde konut sıkıntısı, göç veren

bölgelerde ise konut fazlalığı oluşmaktadır. Göç alan bölgelerde işsizlik oranı artmakta, kentlerde hırsızlık, gasp ve öngörülemeyen birçok toplumsal sorun ortaya çıkmaktadır (Selçuk, 2014, s.12).

Alan yazına bakıldığında, göçün sebep olduğu sonuçlar;

1. Fiziksel sonuçları (kentleşme, çarpık kentleşme vb.),
2. Sosyal sonuçları (suç oranlarındaki artış, uyum sorunları vb.)
3. Sağlık üzerindeki sonuçları (ruh sağlığında bozulmalar vb.) gibi farklı başlıklar altında incelenebilir. Göç, başka bir yere yerleşmek amacıyla yapıldığından ekonomik ve kültürel alanlarda da önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Çakı, 2018, s.15).

2.2.4. Dünya’da Göç Hareketleri

Göç olgusu, toplumların değişmeyen gerçeğidir. Tarih boyunca insanlar çeşitli (siyasi, ekonomik, dini vb.) nedenlerden dolayı her daim hareket halinde olmuşlardır. 17. yüzyıl ise dünyadaki göç hareketleri bakımından ayrı bir yere sahiptir. Bu tarihlerde Avrupa, Asya, Ortadoğu ve Afrika’da çok sayıda devlet bağımsızlığını ilan etmiştir. Oluşan yeni devletlerin genellikle etnik bakımdan parçalanmış, baskıcı siyasal yönetimleri şiddet hareketlerine sebep olmuş ve çok sayıda insan sığınmacı pozisyonuna düşmüştür. Bretton Woods sistemi ve II. Dünya Savaşı’nın ardından takip edilen kalkınma politikalarının etkisiyle göç; genellikle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru beyin ve iş gücü göçü olmuştur

Avrupa’daki ülkelerin, II. Dünya Savaşı’nın ardından ek iş gücü ihtiyaçları nedeniyle Orta Avrupa ve Kuzey Afrika’dan 1970’li yılların ortasına kadar göç aldıkları görülmüştür. Fakat 1970’lerde yaşanan petrol ve ekonomik krizleriyle birlikte, göç olgusu artık bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bahsedilen tarihlerdeki ekonomik kriz nedeniyle dünya ekonomisi baştan yapılanmaya başlamış ve gelişmiş ülkelerdeki işgücü talebi azalmasına neden olmuştur. Bu da uluslararası göçün çıkış noktasını meydana getirmiştir.

II. Dünya Savaşı’nın ardından, Avrupa’nın doğusundaki ülkelere göre daha demokratik ve gelişmiş olan Batı Avrupa ülkelerine sosyal, ekonomik ve siyasi sebeplerle göçler gerçekleşmiştir. Özellikle Mozambikli mültecilerin Ruanda ve Tanzania’ya; Vietnamlı ve Kamboçyalı mültecilerin Hindistan’a; ülkelerindeki rejime muhalif İranlıların Türkiye ve Avrupa’ya; Körfez Krizi sebebiyle de Iraklıların İran’a sığınmacı olarak başvuru yaptığı görülmektedir (Aydın, 2015, s.6).

2.2.5. Türkiye’de Göç Hareketleri

Çağımızda göç olayının birçok sebebi vardır. Ancak bunların içinde daha önemli olanları can güvenliği tehlikesi, şiddet eylemleri, siyasi ve ekonomik problemlerdir. Böyle sıkıntılara maruz kalan insanlar yaşam koşullarını iyileştirebilmek ya da en azından hayatını sürdürebilmek amaçlı göç etmektedirler (Sever ve Sever, 2013: 86). Ulusal ve uluslararası göç hareketleri dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de gerçekleşmektedir. Türkiye’nin jeopolitik ve coğrafi konumu gibi nedenler de göç olayını artırmaktadır. Türkiye’nin hem çevresindeki ülkelere göre, hem de kendi içerisinde bölgesel olarak ekonomik, kültürel farklılıkların olması, buna bağlı olarak da iş imkânları, gelir düzeyi gibi farklılıkların oluşması göç olayını artırmakta ve göçün hemen her türünün yaşanmasına sebep olmaktadır.

Her göç olayında olduğu gibi Türkiye’de yaşanan göçlerinde nedenleri yanı sıra sonuçları da vardır. Sonuçların genellikle olumsuz olduğu görülmektedir. Çarpık kentleşme, büyük şehirlerde suç oranlarında artış, olması gerekenden daha düşük ücrete çalışmak zorunda kalmak gibi nedenler bunların başlıcalarıdır. Batı Avrupa Ülkelerinde sanayi devrimi ile birlikte başlayan şehirleşme, son yıllarda az gelişmiş ya da gelişmeye başlayan ülkelerde de görülmeye başlanmıştır. Kentleşme problemi, gelişen ülkeler statüsündeki Türkiye’nin de önemli sorunlarından biri haline almaya başlamıştır (Tütengil, 2011, s.88).

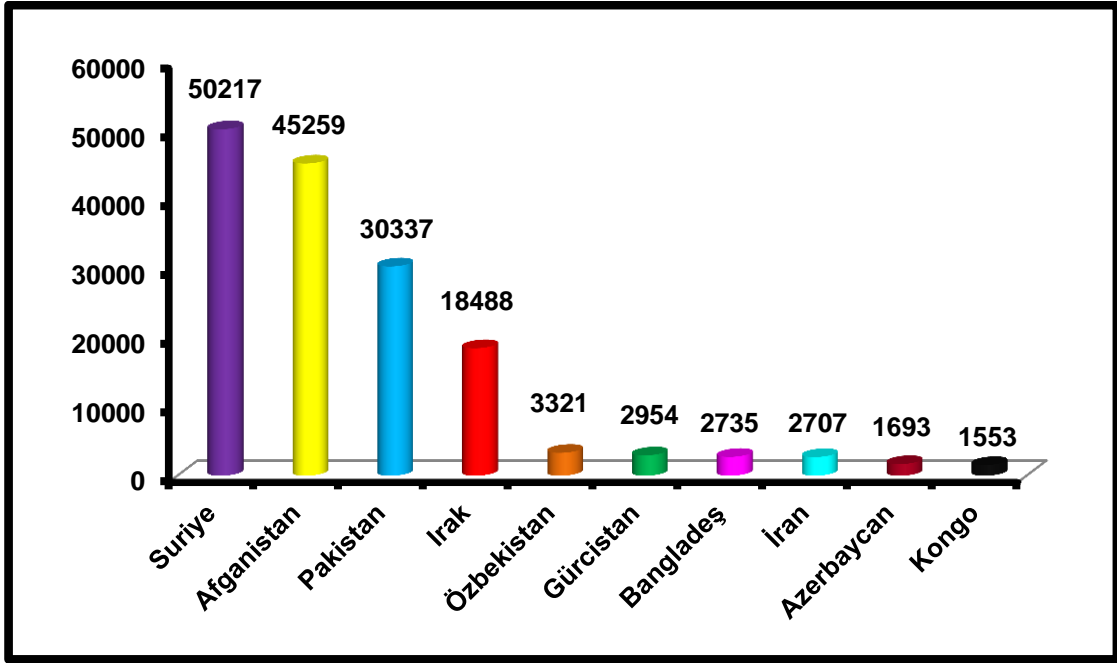
Sanayileşmenin belli bölgelerde yoğunlaşmasına ek olarak tarımdaki üretim ve kazanç oranlarının azalması, ülkedeki ekonomi politikalarındaki değişimler, kırsaldaki nüfusun şehirlere kaymasına neden olmuştur (Güven, 1998, s.241). Türkiye’de göç Karadeniz ve Doğu bölgesindeki illerden, sanayileşme ve gelir düzeyinin daha yüksek olduğu batıdaki illere doğru yapılmaktadır. İlk zamanlar köyden şehirlere doğru yapılan göçün yerini daha sonra şehirden şehre göçler almıştır. Hatta 1995-2000 yılları arasında kentten kıra göç eden sayısının bir önceki periyoda göre iki kat arttığı görülmüştür (Bülbül ve Köse, 2010, s.76). 1950 yılında kırsaldaki nüfusun toplam nüfusa oranı % 81 civarındayken, 1970 yılında ise % 64 seviyelerine gerilemiştir. Ancak rakamsal olarak kırsal kesimdeki nüfusun arttığı görülmektedir. Yani sayısal olarak artış gözlenirse de oransal olarak azalma olmuştur (Bulak, 2015, s.41).

Göç olayının olumsuz sonuçlarından biri de gecekondulaşmadır. 1950’lerden sonra gerek kırdan kente gerekse kentten kente doğru yapılan göç olaylarında merkezi/yerel yönetimler konut ihtiyacıyla alakalı gerekli planlamaları gerçekleştirememişlerdir. Bu da

göçmenlerin gecekondü şeklinde izinsiz yapılar yapmalarına yol açmıştır (Ören ve Yüksel, 2013, s.49). Büyük şehirlerde arsa fiyatlarının yüksek olması nedeniyle farklı sıkıntılar yaşanmaktadır. İzinsiz yapılar da yerel yönetimler tarafından yıkılmaktadır. Bu olumsuzluklar sonucunda göçmenler barınma konusunda ciddi problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Göç sonucu ortaya çıkan olumsuzlukların birbirleriyle bağıntılı olduğu bilinmektedir. Terör olayları, nüfusun hızlıca artması, makineleşme gibi etkenler göçlere yol açmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin konut sorunu ve devletin bu konuda çözüm üretmemesinden dolayı izinsiz yapılar inşa etmeye itmektedir. İstatistiksel olarak bakıldığında ise; birbiriyle ilişkili çok sayıda neden ve sonucu olan göçün bir bütün olarak incelenmesi gerekmektedir (Karaman, 2003, s.109).

Türkiye’de bölgeler kendi içinde göç yaşarken, birbirleri arasında da göçler gözlenmektedir (Gürbüz, 2007, s.3). Sanayi ve diğer yönlerden gelişmiş olan Marmara bölgesine ülkenin her bölgesinden oldukça yoğun bir göç vardır Bunun yanı sıra kırsal bölgelerin en çok göç veren kısımlar olduğu ortadadır. Bilhassa Güneydoğu ve Doğu Anadolu’nun güneyinde bulunan kırsal nüfus, güvenlik sorunları nedeniyle aynı bölgede gelişmiş olan şehirlere veya farklı bölgelere göç etmiştir (Saydam, 1997, s.3). Nüfusun artması ile birlikte kırsal kesimde yaşanan işsizlik, eğitim ve sağlık sektöründeki yetersizlikler karşın kentlerde mevcut olan sanayi tesisleri, modern yapılar, sağlık ve eğitim kurumları gibi olanakların da göçü cazip hale getirdiği söylenebilir. Bu nedenler arasına doğu ve batının gelir farkı da ilave edilebilir. Toprak sahibi olmayan köylüler veya makineleşmek için ekonomik gücü yetmeyen köylüler de hayatlarını idame ettirebilmek amacıyla şehirlere göç ederler (Bulak, 2015, s.42).

Şekil 2. 1. 2017 yılında belirlenen düzensiz göçmenlerin uyrukları.

Yukarıdaki Şekil 2. 1' de görüldüğü gibi, Türk makamları tarafından belirlenen 2017 yılındaki düzensiz göçmenlerin çoğunun Arap kökenlidir. Buna göre Suriye, Afganistan, Pakistan, Irak, Özbekistan, Gürcistan, Bangladeş, İran, Azerbaycan ve Kongo vatandaşları Türkiye üzerinden düzensiz yollardan AB'ye geçiş yapmak üzere yakalanan veya Türkiye'de buldukları süre içerisinde illegal olarak kalmaya devam edenlerdir (İrdem, 2018, s.164).

Arap Baharıyla birlikte (Mısır, Tunus, Libya gibi) bazı ülkelerde iç karışıklık ve iktidar karşıtı gösteriler meydana gelmiştir. Bu süreçten en çok etkilenen ülkelerden biri de Suriye olmuştur. 2011 yılında Suriyelilerin hükümete karşı yaptığı eylemlerin sonucu iç savaş ortaya çıkmış, buna bağlı olarak çok sayıda Suriyeli farklı ülkelere göç etmiştir. Türkiye de bu süreçte Suriyelilerin en çok tercih ettiği ülkelerden biridir. 2018 yılı itibariyle ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmen sayısı 3 buçuk milyon dolayındadır (Çakı, 2018, s.3).

2.2.5.1. Türkiye'deki Suriyeli göçmenler

Suriye'deki iç savaş halkın can güvenliğini tehlikeye düşürerek asgari yaşam şartlarını bile yok etmiştir. Bu nedenle Suriyeliler ülkelerini bırakıp sınır komşu ülkelere (Türkiye, Lübnan ve Irak) gitmek zorunda kalmıştır. Türkiye ise yaşananlara kayıtsız kalmayıp can güvenliği kalmayan sivil halka kapılarını açması nedeniyle en çok göç alan

ülkedir (Uzman ve Tösten, 2016, s.252). Türkiye böyle bir durumda çoğu Avrupa ülkesinin sınırlarını kapatmasının aksine açık kapı politikası güderek Suriyelileri misafir olarak isimlendirmiştir (Çakı, 2018, s.64).

Suriye'den ülkemize ilk göç 29.04.2011 tarihinde Hatay ili, Yayladağ ilçesinde bulunan Cilvegözü sınır kapısına olmuştur. İç savaşın devam etmesi sebebiyle kitlesel göçler diğer illerimize de yayılmıştır (Çakı, 2018, s.60).

21.11.2019 tarihi itibariyle Türkiye'de kayıtlı Suriyeli göçmen sayısı 3.687.244 kişidir. Tablo 2.1' de listelendiği gibi, bu kişilerin 1.998.221'i (%54,19) erkeklerden, 1.689.023'ü (%45,81) kadınlardan ve 1.457.024 (%39,51)'i ise 0-14 yaş aralığındaki çocuklardan oluşmaktadır (<https://multeciler.org.tr>, 06.12.2019).

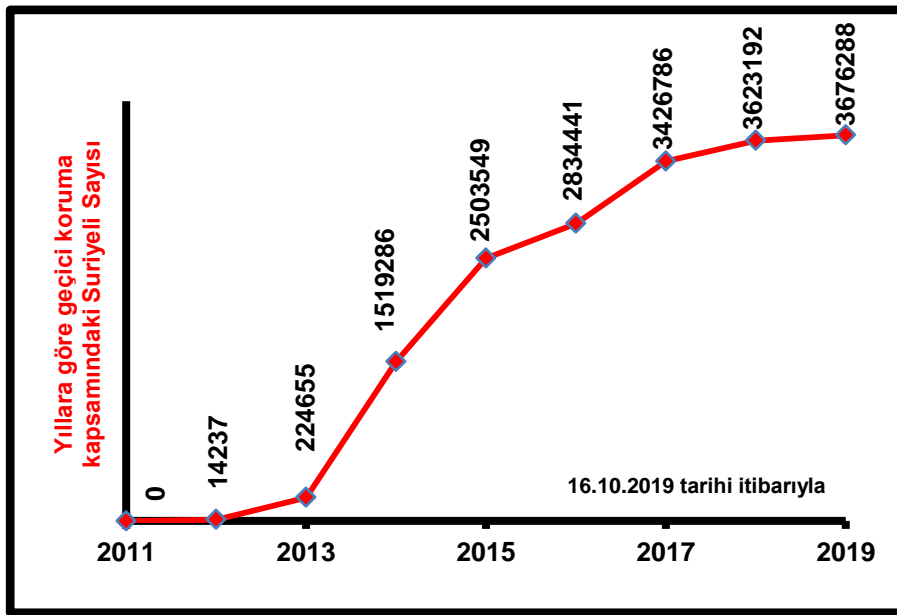
Tablo 2. 1. *Türkiye'de kayıtlı Suriyeli göçmen sayısı*

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	298546	278 937	577483
5-9	254779	239 982	494761
10-14	199894	184891	384785
15-18	152129	123867	276005
19-24	324320	231016	555336
25-29	206797	146624	353421
30-34	169429	124199	293628
35-39	119448	94518	213966
40-44	78737	69917	148654
45-49	58345	55865	114210
50-54	47174	45361	92535
55-59	32835	33253	66088
60-64	22629	23740	46669
65-69	14995	15752	30747
70-74	8442	9140	17582
75+	9022	11952	20974
TOPLAM	1998221	168923	3687244

Türkiye'de 400.000'den fazla 4 yaşından küçük Suriyeli çocuğun olduğu belirtilmiştir (<https://multeciler.org.tr>). Bunun yanı sıra eğitim çağında olan 6-17 yaş arasındaki 910.000 kadar Suriyeli mültecinin ise yalnızca %51'lik kısmının eğitim alabildiği Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO) tarafından belirtilmektedir. Yine Türkiye'de 2.9 milyon Suriyelinin geçici olarak koruma altına alındığı, 330.000 civarında kayda geçilip geçici koruma verilmeyenlerle birlikte toplam Suriyeli nüfusunun ise 3.2 milyonun üzerinde olduğu ifade edilmiştir. Ülkesinden

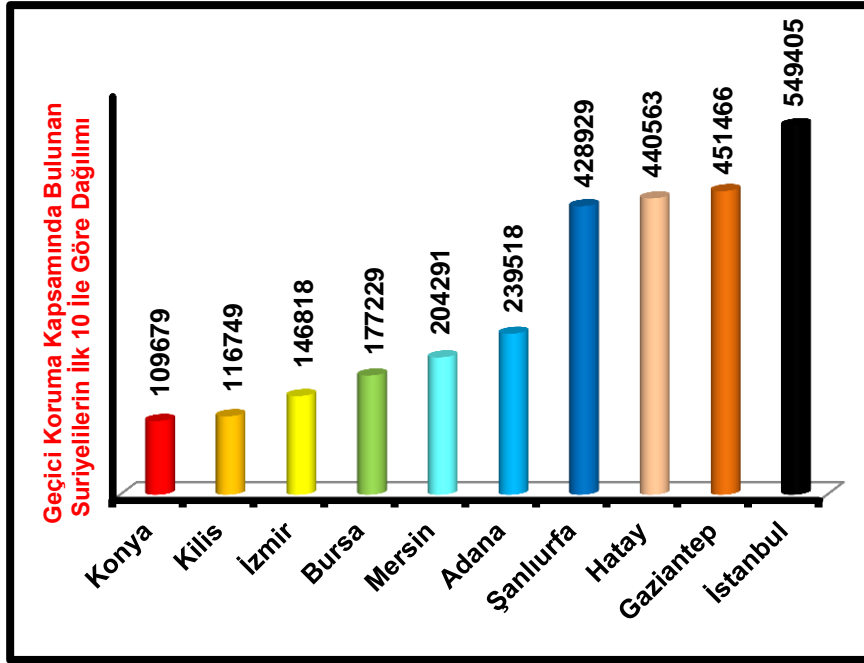
kaçarak farklı ülkelere sığınan 6 milyonun üzerinde Suriyeli olduğu, bu mültecilerin %80'inin komşu ülkelerde yaşadığı ve Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasının Türkiye'de bulunduğu bilinmektedir (Erdem, 2017, s.38).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 16.10.2016 tarihi itibarıyla Türkiye'de kayıt altına alınan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 3 milyon 676 bin 288 kişidir. 2011-2019 yılları arasında geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı aşağıdaki Şekil 2. 2' de gösterilmiştir.

Şekil 2.2. Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yıllara göre değişimi.

Göç idaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, Türkiye'de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ilk 10 İl'e göre dağılımı aşağıdaki Şekil 2. 3' de verilmiştir.

Şekil 2. 3. Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ilk 10 İl’deki dağılımı.

2.2.6. Göçün Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Topçuoğlu’ nun hazırladığı ve 2012 yılında Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yayınlanan “Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması Raporu”nda, göç süreci boyunca çocuklar çeşitli sıkıntılar yaşamaktadır (Topçuoğlu, 2012, s.58).

Göç etmeden önce; silahlı çatışmalar, şiddet görme, maddi problemlerin yaşanması, gıda vb. temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluk görmektedir. Yolculuk yaparken; insan ticaretine maruz kalma, cinsel taciz, çocuk işçiliği, kötü beslenme, eğitime ara verilmesi ve en önemlisi de aile bireylerinden kayıp yaşanması, yalnız kalma gibi zorluklarla karşı karşıya kalınmaktadır. Göç sonrası varılan yerde ise; sosyal ve kültürel adaptasyon problemi, depresif bozukluklar, sağlıksız ortamlarda konaklama, aidiyet ve kimlik bunalımı, tıbbi yetersizlik, eğitim ve dil konusundaki yetersizlikler, küçük yaşta çocukların çalıştırılması ve insan ticareti gibi önemli riskler yaşamaktadırlar. Aile içinde ve arkadaş çevresindeki iyi diyaloglar, okul başarısı, dili öğrenip kendini ifade edebilmesi gibi hususlar göçten sonrasındaki problemlerin aza indirgenmesine ve yeni çevreye adaptasyona destek olmaktadır (Kanbur, 2017, s.15).

Göçmen çocukların sosyal yeterliliklerinin algılanışı ile ilgili iki farklı durumdan bahsedilebilir. Birincisi toplum tarafından göç eden çocukların sosyal yönden dışlanmış olarak algılanmalarıdır. Bunun tam zıttı olan ikinci durum ise azınlık olan göçmen çocukların içlerine kapanıp kendilerini dışlanmış hissetmeleridir. Her iki durum incelendiğinde çocukların isteği dışında gelişen göç olayı sonucu hayatlarında sıkıntılara maruz kaldıkları gözlenmektedir. Gidilen ülke tarafından sosyo-kültürel farklılıkların hoşgörüsü ile karşılanması sonucu bu algı değiştirilebilir (Ergin ve Ermağan, 2011, s.1756-1757).

Göçmen çocukların Türkiye'deki yaşamlarına bakıldığında en çok ihtiyacı olan şeyler psikolojik destek, güvenli ortam, sağlıklı ve yeterli beslenme, dil eğitimi şeklinde sıralanabilir (Topçuoğlu, 2012, s.58). Göç eden çocukların en önemli sorunlarından biri eğitimlerinin sekteye uğraması gösterilebilir. Buna neden olarak ise 2010 MEB Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi'nde okula kayıt için ikamet tezkeresinin istenmesi gösterilebilir. Her göçmen aile ikamet tezkeresi alamamaktadır. Kaldı ki alan ailelerde bile çocuklarının okul kaydında problemlerle karşılaşmaktadır. Türkiye'de ikamet eden göçmenler ile ilgili konular son zamanlarda araştırmacıların ilgisini daha çok çektiği görülmektedir. Bu araştırmaların çoğunun İstanbul'da yaşayan yabancılarla ilgilidir, daha az sayıda çalışma ise diğer şehirlerde yaşayanlarla alakalıdır (Deniz ve Özgür, 2010, s.16).

Türkiye'de uluslararası göç konulu çalışmalara bakıldığında, göçün daha çok sosyo-ekonomik ve kültürel yönünün incelendiği, göçün eğitime olan etki ve sonucuna ilişkin az sayıda bilimsel makale ve araştırma olduğu görülmektedir (Özdemir, 2016, s.37). Bu kapsamda çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısına ilişkin herhangi bir araştırmaya da rastlanmamıştır.

2.3. Göçmenlerin Eğitim Süreçlerine Katılımı

2.3.1. Göç ve Eğitim

Toplumsal yapıyı en çok etkileyen ana değerlerden birisi de eğitimidir. Göç olaylarında gerekli planlama olmaması nedeniyle eğitim de olumsuz etkilenmektedir. Kırsaldan şehir merkezlerine göç sonucu mevcut ilköğretim okullarının kapasitesi yetersiz gelmekte ve buna bağlı olarak farklı sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Okullardaki kapasite aşıldığında mevcut araç gereçler ve sosyal alanlar yetersiz gelmektedir. Ayrıca sınıf mevcudunun artması nedeniyle öğretmenlerin öğrenci başına

ayırabildiği süre de düşmektedir. Buna bağlı olarak sınıf ortamında disiplini sağlama zorlaşmaktadır. Bu etkenlerin her birisi sınıfın başarısının düşmesine neden olmaktadır (Karakuş, 2006, s.13). Göç eden aileler ilk zamanlar çocuklarını okutma niyetindedirler. Ancak ailenin gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Hatta bu sebeple aileler öğrenimleri devam eden çocuklarını ayakkabı boyama, araba camı silme, çöp toplama vb. işlerde çalıştırmaktadırlar ya da birçoğu ilköğretim sonrası çocuğun çalışmasını isteyerek okula devam ettirmemektedirler (Ateş, 2013, s.27). Eğitim gören bir öğrencinin eve geldiğinde ders çalışması, ev ödevlerini yapması için ona bir oda ya da bir çalışma yerinin ayrılması gerekmektedir. Barınma olanaklarının kötü olması da göçmen çocukların eğitimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Kanbur, 2017, s.16).

Dil, eğitime etki eden etmenlerden biridir. Göç eden çocukların Türkçeyi kullanımındaki farklılıklar çocuğun okuldaki çevresiyle iletişim kurmasını güçleştirmekte ve başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Okulda yeterli iletişimi kuramayan göçmen çocuk, arkadaşları tarafından oyuna alınmadığı takdirde oyunları bozacak ve sıklıkla öğretmen ve idareciler tarafından uyarılara maruz kalmaktadır. Bunun sonucunda ise herkesin ona karşı olduğu hissine kapılmaktadır. Ailesi onu önceki okulundan ayırdığından dolayı ailesine kızmakta ve bunu okul ortamında disiplini bozarak göstermektedir (Baltacı, 2014, s.25).

Göç eden öğrencilerin, yeni okullarına, arkadaşlarına, öğretmenlerine belli bir süre adaptasyonda problem yaşadıkları ifade edilmiştir (Uluocak, 2009, s.36). Göçmen çocuklar yeni yerleştikleri yerin diline, kültürüne ve diğer şartlarına uyum sağlamaya çalışırken bir yandan da eski yerlerini özlemektedirler. Sosyal ve kültürel uyumu sağlayamayan çocukların genellikle okullarını yarıda bıraktıkları gözlenmektedir (Ereş, 2015, s.20).

Göçmen çocukların aile ortamlarındaki problemler, onları hem maddi ve manevi etkilemektedir. Aile içinde yaşanan anlaşmazlık türü sıkıntılar çocuğun duygusal yaşamını etkilemekte bu da okul başarısını düşürmektedir. Çok çocuklu ailelerde kardeş kavgası ve rahat, huzurlu ders çalışma imkânı olmaması derslerde başarısızlığı tetikleyen etmenlerdendir (Gürdal,2005, s.79). Özetle; ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olması, maddi imkânsızlıklar, aile çevresindeki dilin farklı olması, çocuğa ait odanın olmaması, ailenin kalabalık olması gibi sebeplerle göçmen öğrencilerin başarı düzeylerinin düştüğü gözlenmektedir (Tok, 2010, s.23).

2.3.2. Göç ve Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olacak imkânları sağlayan ve kişilik kazanmasını hedefleyen bir etkinliktir (Gençaydın, 1990, s.44). Sanat eğitimi, görsel olarak düşünme eğitimi olarak da ifade edilebilir. Sanat eğitimiyle öğrencilerin gören, düşünen ve estetik duygusu gelişmiş bireyler olmaları hedeflenmektedir. Sanat eğitiminin, içinde bulunduğumuz çevreyi algılamada, hayatta karşımıza çıkan problemlerin üstesinden gelmede, gördüğümüz ya da hissettiğimiz olaylar karşısında reaksiyon göstermemizde oldukça önemli bir rolü vardır. Sanat eğitimi bu şekilde düşünüldüğünde birey ve toplum açısından çok fazla önem arz etmektedir. İlk çağlarda mağarada yaşayan topluluklar da dâhil olmak üzere, insanlar duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarmak amacıyla konuşma dilinin yanı sıra çizgiyi bir dil olarak kullanmıştır. İlerleyen zamanlarda ise renk ve diğer öğelerin bu dile dâhil edilmesi gibi, birey duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği ikinci bir dil ihtiyacı hissetmiştir, bu da sanat eğitiminin temel amacıdır (Baysal, 2010, s.15).

Göçmenlerde de sanat eğitimi önemli bir husustur. Bilhassa uluslar arası göç edenler gittiği ülkenin dilini, kültürünü bilmemektedir. Göç edilen yerde; hem geldiği yer ile ilgili bilgi, kültür vb. paylaşımı konusunda hem de yaşadığı süreçteki olumlu ya da olumsuz duygu, düşünce ve izlenimlerini ifade etmede görsel sanatlar oldukça önemli rol üstlenecektir. Bunun yanında göç ederek ayrıldığı ortamdaki farklılıkları da bu yol ile gidilen yere aktaracak ve burada kültür, sanat ve bilgi açısından zenginlikler ortaya çıkacaktır.

Göçmen öğrencilerin eğitim gördükleri okullardaki resim derslerine bağlı etkinliklerin hem sosyalleşmeye hem de yaşadıkları psikolojik problemlerin giderilmesine olumlu yönde katkısı vardır (Evis, 2019, s.18). İnsanlar sanat eğitimi sayesinde bakmak ile görmek, duymak ile işitmek, dokunmak ile hissetmek arasındaki farkı yani algılamayı öğrenecektir. Aslında sanat eğitimi bir tür "duyarlılık" eğitimidir, denilebilir. Sanat eğitimi alan bir kişi yaşadığı ve çevresinde gelişen olaylar karşısında daha hassas ve hoşgörülü davranır. Farklılıklara kolayca adapte olabilen, paylaşmaya açık bir kişiliğin ortaya çıkmasını sağlar (Adan, 2009, s.30). Buna bağlı olarak, kişisel özellikleri iyi olan toplumların göç etmesi ya da göç vermesi durumunda da birçok sorun kolaylıkla çözülebilir. Her iki taraf için de yaşanacak sıkıntıların azalmasına yardımcı olacaktır.

2.3.3.Çocuk Resimlerinde Göç Konusuna Bağlı Olarak İmgelerin İncelenmesi

Figür: Çocukların yapmış olduğu çoğu resimde, insan figürü en gözde konulardan biridir. Çocukların genellikle kendi cinsindeki figürleri resimlerinde kullanmayı tercih etmeleri, cinsel kimliklerinin kazanıldığıının göstergesidir (İpek, 2014, s.106). Amerikalı uzman Goodenough tarafından geliştirilen “Bir İnsan Çiz Testi” bireylerin zihinsel gelişimi hakkında bilgi vermek için önemlidir. Bu test çocukların korkuları, kaygıları, saldırganlık ve sosyal gelişimlerine ilişkin verileri toplamaya yardımcı olmaktadır. Rus bilim adamı Verger’ in “Psikolojik Resim Testleri”(2011) çalışması ve John Di Leo’ nun “Çocuk Resmi”(1938) adlı çalışmasında resimlerdeki yüz ifadelerini önemsemişlerdir. Figürlerdeki yüz ifadeleri çocukların duygularını birebir yansıtmaktadır. Resimlerde bilinen mutlu ve üzgün yüz dışında, çizilen figür şaşkınsa çocuğun kaygılı olduğu, farklı yöne bakan çizilmişse içe kapanıklık, kızgın ise memnuniyetsiz ve saldırganlık söz konusudur (Halmatov, 2018, s.40).

Çocukların yapmış olduğu resimlerde figürlerin duruşları da önemlidir. Örneğin; ergenlik dönemindeki çocuklar arkadan ve profilden insan çizebilir, sessiz ve içe kapanık olan çocuk yatan bir figür çizebilir, hareketli ve yaratıcı bir çocuk ise koşan ya da bir işle meşgul olan figürler çizebilir. Ayrıca resimlerinde üst düzey kişileri (cumhurbaşkanı, başbakan vb.) çizen çocukların beklentileri yüksektir. Palyaço çizen bir çocuk özgüvensiz ve kendinden memnun olmayan biridir. Resimlerinde robot ve uzaylı gibi karakterler yapan çocuklarda ise yalnızlık ve benmerkezcilik söz konusudur (Halmatov, 2018,s.40).

Ev: Ev, çocuk resimlerinde şema öncesi dönem ile birlikte yer almaya başlar ve çocuğun duygusal yaşamının olduğu yerdir. Aynı zamanda çocukların kolayca çizbildikleri, severek kullandıkları imgelerdendir. Genelde karenin içine iki pencere ve bir kapı, üzerine de çatı yerleştirirler. Çocukların aklında hep tek katlı ev sembolü vardır. Birçok çocuk apartmanda otursa da yaptıkları resimlerde evleri tek katlı çizerler (Çankırılı, 2012, s.151). Çizilen evin duvarları yoksa ve iç kısım gösteriliyorsa, çocuk evin içindeki yaşamı göstermek istemiştir. Duvarları olup iç kısmı gözükmeyen ev resimlerinde ise yaşam belirtisi yoktur (İpek, 2014, s.117).

Ev figürü, güvenlik, aile içtenliği, düzen, sığınma ve yaşama sevinci hakkında bilgi verir. Resimlerde evin planlı çizilmesi ev içindeki anlaşmazlığın, evin zeminin ayrıntılı veya evin arka kısmının çizilmesi ise güvensizliğin göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Evin kapısının büyüklüğü insanlara fazla güvenin, küçük çizilmesi de güvensizliği ifade etmektedir. Evin kapısının olmaması yalnızlık hissine ve aile içindeki kopukluğa işaret

etmektedir (Dilci, 2014, s.240). Evde aile içi diyalog iyi ise çocuk tarafından yapılan resimlerde; güneş, dağ, kuş çiçek ve insanlar evle beraber resmedilir (Keskin, 2012, s.68).

Amerikalı psikolog John Buck tarafından geliştirilen “Ev, ağaç, insan çiz testi” en çok kullanılan projektif testlerden biridir. Çocuklara ve yetişkinlere bireysel ya da grup olarak uygulanabilir. Resimler değerlendirilirken her bir ayrıntı önemlidir. Çocukların bazıları evin çatısını, bazıları evin kapısını ya da penceresini çizerken biraz daha fazla önem verir. Resimlerdeki bu farklılıklar, kişinin hayata bakış açısını göstermektedir (Hamatov, 2018, s.105).

Ev resimlerinde çatının çizilmesi hayal aleminin sembolü olarak bilinirken, baca ise duygusal olgunluk, denge ve cinsellikle ilgilidir. Çizilen ev resminde kapının olmaması çocuğun duygularını ifade etmede zorlandığı anlamına gelir. Kapının büyük çizilmesi başkalarına bağımlı olmayı, kapının küçük çizilmesi de çocuklardaki çekingenlik, kararsızlık ve yetersiz hissetme anlamlarına gelmektedir. Ev resimlerinde pencerenin çizilmemesi de düşmanca duyguları barındırmaktadır (Halmatov, 2018, s.116).

Güneş: Çocuklar resmin konusu iç mekân olmadığı sürece güneş imgesine her zaman yer verirler. Küçük yaşlarda güneş resmin ortasında, ilerleyen dönemlerde kâğıdın sağ veya sol yanında dörtte biri gözükecek şekildedir. En çok rastlanan özellikler; dağların arasında, gözleri ve ağız bulunan güneş biçimleridir (Aydın, 2006, s.94). Güneşin resimde büyük çizilmesi çevresinde bulunan otoriter veya baskın karakterli kişilerle yaşadığı ilişkilerde endişeli ve kaygılı olmayı yansıtmaktadır. Resimde güneş bir ağacın arkasında çizilmişse, çocuk için kıymetli olan birisiyle arasına giren başkasını temsil etmektedir (Halmatov, 2018, s.125).

Ağaç: Çocuk resimlerinde ağaç figürüne sıkça rastlanır. Ağacı doğadaki boyutlarından farklı ölçülerde çizerler. Bunun nedeni ise resimlerdeki boşlukları doldurma ve çizdiği diğer figürleri tamamlama endişesidir. Ağaç resmi çizen kişiler farkında olmadan hayata bakış açısını, çevreden beklentilerini ve karakterini yansıtan bilgiler verirler (Çankırılı, 2012, s.275).

Ağaçta çizilen meyveler de başarıyı sembolize etmektedir. Mutlu çocukların çizimlerinde renkli ağaçlar, dallarında kuşlar ve meyveler olduğu görülmektedir. Ayrılık yaşayan, okul değiştiren veya farklı sıkıntılar yaşayan çocukların ağaç resimlerinde ise soluk renkler, yarı ve çiziklere rastlanmaktadır (İpek, 2014, s.115).

Halmatov (2018)’ un yapmış olduğu açıklamalara baktığımızda; çizilen ağaç resimlerinde kişilerin genellikle bilinçdışı kendi portrelerini anlattığı söylenmektedir. Ağaç resimleri kişilerin duygu, düşünce, yaşam ve gelişimlerini aynı zamanda çevrelerine

verdikleri tepkileri yansıtmaktadır. Tek ağaç çizimi yalnızlık ve soyutlanmışlık hissini verirken, birden fazla çizilen ağaçlar ise kişinin diğerlerinin baskılarından dolayı kaygılarını ifade eder. Kurumuş ağaç, fiziksel yetersizlik ve psikolojik olarak yaşanan huzursuzluk ile birlikte suçluluk duygusunu yansıtır (s.121).

Aile: Çocukların çizdiği aile resimleri aile ilişkilerine dair detayları sunmaktadır. Örneğin, ailedeki bazı bireyleri eksik çizerse aile ilişkilerinde problem olduğu düşünülebilir. Tüm aile bireyleri birlikte çizildiğinde, evdeki çiçekler, kediler, kuşlar herkes neşeli ve mutludur. Çocuk ailesiyle ilgili resim yapmak istemez veya bu konuda isteksiz davranırsa ailesinden yeteri kadar ilgi ve sevgi görmediğini gösterir (Dilci, 2014, s.145). Resimlerde anne veya babanın olmaması genellikle ailenin parçalanmasını ifade eder. Yine kardeş figürünün eksik olması onunla arasındaki sıkıntıyı, onu sevmediğinin göstergesi olabilir. İki aile bireyi arasında yol, köprü, ağaç vb. şey çizilmesi o kişiler arasında problem, geçimsizlik olduğuna yorulabilir. Kendisini aile grubundan ayrı yerde çiziyorsa bu içindeki reddedilmişlik hissini resimdeki yansımasıdır. Resimde yüzlerin birbirine bakması, aradaki sevginin ve iletişimin güçlü olduğunu gösterir (Çankırlı, 2012, s.251). Göçmen çocukların aile resimleri incelendiğinde, daha çok yalnızlık dikkat çekmektedir. Fakat yaşam koşullarını yansıtan, kalabalık ve birlikte yaşayan bireylerin olduğu resimler de vardır.

Maurice Porot tarafından geliştirilen “Aile Çiz Testi” çocukların çizdiği resimlerde ailesinde yaşadığı çatışmaları ortaya koymaya yardımcıdır. Çocukların resimleri bu teste göre incelendiğinde, figürlerin çizimi aile içindeki önemine göre en önden arkaya doğru sıralandığı söylenmektedir. Çocuk ailede en sevdiği ve kendine örnek aldığı kişiyi ilk çizmeye başlar ve genellikle kâğıdın sol tarafına çizer. Aile bireylerini gerçek hayattaki boy sıralamasına göre yapar. Fakat çatışma yaşadığı, önemsemediği, kıskandığı veya sevmediği kişinin boyunu küçültür, resmin en arka sıralarına atar veya çirkin çizer (Altinköprü, 1980, s. 203).

Renk: Çocuklarda ilk etapta renkleri rastgele kullanırlar. Resim çalışmalarında tek renk verildiğinde bu durum onları rahatsız etmez. Çünkü karalama evresinde renkten ziyade çizgiler ön planda olduğu için resim yapma eylemi çocuğu mutlu eder. İleriki dönemlerde sevdikleri, canlı ve parlak renkleri tercih ederler (Striker, 2005, s. 92). Renklerin insanlar üzerinde farklı etkileri vardır. Örneğin, küçük yaşta ölüm ya da kanlı bir olay gören bir çocuğun kırmızı algısıyla bunları yaşamamış bir çocuğun ki farklıdır (Akalin ve Üstündağ, 2012, s.79). Çocukların resimlerindeki renkler yaşadıkları olayları anlatmasının yanında ruhlarının ihtiyaçlarını da yansıtır.

Resimlerde seçilen renk çocuğun ruh dünyasını, olumlu ya da olumsuz duygularını aktarır. Pembe renk sıcak ve dikkat çekici bir renktir. Ancak uygun olarak kullanılmadığında ve geniş yüzeylerde kullanımında huzursuzluk hissi uyandırabilir (Akalin ve Üstündağ, 2012, s.84). Mavi renk; daha çok deniz ve bulutta kullanılır. Duygularını rahat ifade edebilen çocuklar daha çok mavi rengi seçer (Çankırlı, 2012, s.209). Sarı canlılık ve neşeyi ifade etmesinin yanında hüznün ve sonbaharın da rengidir. Bu iki zıt duruma karşılık insanlarda duygu ve düşünce karmaşası oluşturabilir (Akalin ve Üstündağ, 2012, s.80). Kahverengi çocukların koruma ihtiyacı hissettiklerini, sevgi ve ilgi özlemi duyduklarını gösterir. Son olarak, siyah renk ise genelde karamsarlık, ruhsal travma, yalnızlık gibi sebeplerin etkisiyle kullanılır (Çankırlı, 2012, s.215). Göçmen çocukların resimlerindeki renklerin karmaşık duyguları ifade ettiği, kiminde yalnızlık, kiminde neşe dolu renkler kullanıldığı görülmektedir.

Bayrak: Çocuklar bayrağı okul bahçelerindeki bayrak direğinde veya ulusal bayramlarda sınıf içi süslemelerde görürler. Bilhassa anaokulu, ilkokul ve ortaokul çağındaki çocuklar, okulun en coşkulu dönemlerinde (okul açılışı, kapanışı, ulusal bayramlar gibi) bayrağı görüp ondan etkilenmektedirler. Buna bağlı olarak çoğu çocuğun resminde bayrak imgesi vardır. Çizdikleri bayrak daha çok direğe çekilmiş şekilde, kalıp gibi hareketsiz, düz ve dikdörtgen görünümündedir. Bu durum çocukların hareketi kavraması ile birlikte yavaş yavaş değişime uğrar. Bayrakların kenarlarını dalgalandırıp, kumaş olduğunu belirten kıvrımlı çizgiler yapmaya başlar (Avcı, 2000, s.236).

2.4. İlgili Araştırmalar

2.4.1. Çocuk Resimleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Tekin Karagöz (2014) “Risk Altındaki Kız Çocukların Gelecek ve Meslek Algılarının Çizdikleri Resimlere Yansıma Biçimleri” başlıklı yüksek lisans tezinin amacı, risk altındaki 10-14 aralığındaki kız çocuklarının resimlerinde çalışan insan, gelecekteki meslek algıları, gelecek beklentileri ile kompozisyon kurgularındaki farklılıkları tespit etmektir. Çalışma Ankara’da Güç Koşullardaki Bireyler Federasyonu’na kayıtlı ve iletişim bilgileri olan, Yenidoğan’da ikamet eden risk altındaki 12 kız çocuğuyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından, kız çocuklarının çalışanlar ile ilgili algılarının sınırlı olduğu, bazılarının gelecek ilgili hayallerinin gerçekten uzak bazılarının ise iyi eğitim alıp meslek edinme yönünde olduğu gözlenmiştir. Çocuklar resimlerinde sık karşılaştıkları şemaları ayrıntılı yansıttıkları, fakat ulaşılamaz gördükleri unsurları ise fazla detaya girmeden yaptıkları belirlenmiştir. Yaşamlarındaki sınırlılıklara bağlı olarak algılayışlarının da kısıtlı olduğu gözlenmiştir. Sunulan imkânlar ölçüsünde algılarını geliştirme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Solmaz (2016) “Özel Gereksinimli Çocuklar ile Normal Gelişim Gösteren Çocukların Çizdikleri Resimler Aracılığıyla Algı ve Sorunlarının Karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezinde, gelişim gösteren çocuklar ve özel gereksinimli çocukların (4–14 yaş) insan ve aile resmi çizimlerinden yola çıkarak çevrelerini algılamaları ve çevresel sorunların resimle ne derece yansıttıklarını belirlemeyi amaçlamıştır. Normal gelişimli çocukların yaşadıkları sorunları ailelerine anlatmaları ile özel gereksinimi olan çocukların ailelerine anlatmaları arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Çocukların çizimlerine bilişsel gelişimin etki ettiğini gözlemiştir. Buna bağlı olarak ilköğretim öğrencilerinin çizim becerilerinin anaokulu öğrencilerine göre daha gelişmiş olduğu görülmüştür. Resmin çocukların kendilerini ifade etmede ikinci bir yol olduğu ve sözel olarak ifade de zorlandıkları şeyleri resimlerine kolayca yansıtabildikleri belirlenmiştir.

Kantoğlu (2016) “9-12 Yaş Çocuk Resimlerinin Figüratif, Sanatsal Kültürel Değerler Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde; 9-12 yaş çocuk resimlerinin figüratif, sanatsal ve kültürel değerler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Bu amaçla çalışmada öğrencilere aile, sevdiği öğretmen, arkadaşları ve yaşadığı çevre ile resim yaptırılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların cinsiyetine göre resim çizmede kızların erkeklerden daha başarılı oldukları ve yaş ilerledikçe sanatsal çalışmanın daha ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Ayrıca merkezi bölgede yaşayan öğrencilerin kırsal bölgedeki öğrencilere göre başarı oranının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Göktaş (2014) “Aile İçi Şiddeti Algılama Biçimlerinin Çocuk Resimlerine Yansımaları” başlıklı yüksek lisans tezinde, çocukların aile kavramında, aile içi şiddeti nasıl algıladıkları ve resimlerinde kendi aile yaşantılarına dair izleri nasıl yansıttıklarını belirtmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örnekleme olarak Samsun/Atakum ilçesi Denizevleri Ortaokulu 4.sınıfta öğrenim gören 63 öğrenci seçilmiştir. Anket uygulanan öğrencilere iki örnek olay öykü okunarak, aile içi şiddeti hatırlamaları sağlanmış ve aile içi problemi onların tamamlayıp bir aile resmi yapmaları istenmiştir. Çocuklar resimlerinde; gördüklerini, bildiklerini, yaşadıklarını resmetmektedirler. Bu durumda tamamlamaları

istenen örnek olay öykü de bizzat çocuğun kendi aile ortamını yansıtmaktadır ve kendi ailesinin aile içi problemi nasıl çözdüğü ile ilgilidir. Resimlerindeki aile resminin birbirinden farklı olması ve sosyo-kültürel özellikleri de yansıtmaları bunu destekler niteliktedir. Aile içi kavgalara veya disiplini sağlamak amaçlı karşı farklı tutumlara tanık olan çocuk, hayatın her anında şiddetin farklı türlerine (fiziksel, psikoloji vb.) maruz kalmaktadır. Araştırma sonucunda şiddete tanık olan çocuklar için “çocuktur, bir şey anlamaz” mantığının yanlış olduğu ve çocuğun çevresinde yaşananlardan etkilendiği görülmüştür.

2.4.2. Eğitimde Göç ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Özgüler (2018) “Kitlesele Göç ve Suriyelilerin Eğitimi” adlı makalesinde; kitlesele göç ile eğitim ilişkisi ve Türkiye’ye etkileri Suriyeliler örneği üzerinden alan yazına dayalı analiz yapılmaktadır. Göçmen öğrencilerin, eğitime erişim ve katılım sorunu, koordinasyon eksikliği, fiziksel alt yapı, müfredat ve öğretim materyalleri gibi sorunları olduğu ve bu sorunlar sebebiyle de eğitimlerine devam edemedikleri ifade edilmiştir. Karşılaşılan bu sorunların giderilebilmesi için öncelikle Suriyelilerin sayısal ve demografik verileri doğru bir şekilde kayıt edilmelidir. Ülkemizin gelecek yıllarda huzur ve refahı açısından Suriyeli çocukların kesinlikle eğitim alması, bu konuda doğru ve etkili çözümlerin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Han, Tösten ve Avcı (2019) “İç Göçe Maruz Kalmış Ortaokul Öğrencilerinin Eğitimde Yaşadıkları Problemler (Diyarbakır İli Örneği)” başlıklı makalesinde, okul idarecileri ve öğretmenlerin gözüyle iç göçten etkilenen okullardaki öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemleri tespit etmek ve bu problemlerin çözümleri için öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin uyum, derslerinde başarı ve maddi sıkıntılar yaşadığı tespit edilmiştir. Buna ilişkin olarak göçmen öğrenciler için oryantasyon süreci uygulanarak uyum probleminin çözülmesi, takviye kurslar ile akademik başarının artırılması ve ekonomik destekler sayesinde de maddi sıkıntıların giderilmesi önerilmektedir.

Özer, Komşuoğlu ve Ateşok (2016) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmada; Suriyeli göçmen çocukların Türkiye’deki eğitim süreci konusundaki sorunlar tespit edilmiş ve çözüme yönelik öneriler sunulmuştur. Çalışmanın ana savı eğitimin vatandaşa karşı bir kamu hizmetinden ziyade bir “hak” olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Göçmenlerin

Türkiye’de kendilerini güvende hissedecek ortam oluşturulması, bir arada yaşama ve farklılıklara saygı göstermeyi vurgulayan müfredat uygulaması, öğretmenlerin farklı kültürden öğrencilere nasıl davranacağı hususunda eğitimler verilmesi, dil probleminin aşılması amacıyla da sadece öğrencilerin değil aynı zamanda velilerinde Türkçe öğrenmeleri için velilere yönelik okul etkinlikleri yapılması yönünde öneriler sunulmaktadır.

Akalın (2016) “Türkiye’ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları” başlıklı yüksek lisans tezinde, kamplarda kalan ve kayıt dışı olan mültecilerin durumları değerlendirilmiştir. Ayrıca Suriyeli mülteci çocukların yaşadığı dil, maddi, iltica, uyum problemleri yaşadıkları ifade edilmektedir. Ekonomik şartların iyileştirilmesi, takviye kurslar vasıtasıyla dil sıkıntısının giderilmesi ve buna bağlı olarak uyum sürecinin kolaylaştırılmasının göç eden çocukların mutluluğunun artmasına neden olduğu vurgulanmaktadır.

Kağnıcı (2017) tarafından gerçekleştirilen “Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar” adlı çalışmada, mültecilerin kültürel uyum süreçlerini kolaylaştırmak için hem insani hem de ahlaki açıdan çaba sarf edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Özellikle eğitim kurumlarında bulunan idareci, öğretmen ve velilere görev düştüğü ifade edilmiştir. Psikolojik danışmanların çocukların karşılaştığı problemleri tespit edip bunu üst yönetimlerle paylaşmalı ve kamuoyunda gerekli bilgilendirmeyi yapması gerektiği belirtilmiştir.

2.4.3. Sanat Eğitiminde Göç ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Ekinci (2008), “Göçe maruz kalmış 9-11 yaş çocukların kendilerini dışa vurma açısından resimlerin yorumlanması” adlı yüksek lisans çalışmasında, Diyarbakır’da herhangi bir sebeple iç göçe yaşayan çocuklar ile bu çocuklarla aynı sınıfta öğrenim gören göç etmemiş 9-11 yaş aralığındaki çocukların yaptığı resimler incelenmiştir. Çalışmada çocukların yaptığı serbest konulu resimler; çizgi, renk, doku, kompozisyon vb. açılardan alan uzmanlarına yorumlarına yorumlatılarak resimler arasındaki farklılıklar belirlenmiştir. Uzman analizlerine göre, göç yaşayan çocukların yaşadıkları olaylardan etkilendikleri ve sosyo-kültürel yaşantılarının resimlerine yansıdığı görülmüştür. Hem göç yaşayan hem de yaşamayan çocukların sanatsal gelişim düzeylerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Buyurgan ve Usal (2018), “Türkiye’de yaşayan Suriyeli ilkökul öğrencilerinin "savaş" kavramına yönelik resimlerinin analizi” adlı makalesinde, Elazığ ili İsmet Paşa

İlkokulu'nda öğrenim gören 7-10 yaş arasındaki 12 Suriyeli öğrenciyi çalışma grubu olarak seçmiştir. Öğrencilerin kuru boya kullanarak yaptığı “Savaş” konulu resimler çalışma kapsamında oluşturulan resim değerlendirme ölçeği ile değerlendirilmiştir. Yapılan resimlerde savaş anı, bomba atan uçak, tüfek ve savaşa ait sahnelerin bulunduğu gözlenmiştir. Resimlerde ölü ve yaralı insanları olduğu, bunun yanı sıra çocukların varlığının ise sivil halka olan saldırıları da gözler önüne serdiği ifade edilmiştir. Araştırmacılar tarafından; ülkeler aralarındaki anlaşmazlıkları görüşerek çözüme kavuşturmalı, her zaman barıştan yana olması gerektiği, eğer savaş kaçınılmaz ise de sivil halk özellikle de çocuklar bundan uzak tutulmalı sonucu çıkarılmıştır.

Avara (2019) “Savaş nedeniyle göçe maruz kalmış 9-12 yaş arası Suriyeli mülteci çocuk resimlerinin psikolojik ve plastik açıdan yorumlanması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Şanlıurfa Akçakale ilçe merkezinde bulunan 9-12 yaş aralığındaki Suriyeli 30 mülteci çocuklara iki yönerge doğrultusunda resim yaptırılmıştır. Yaptırılan resimlerin plastik ve psikolojik yorumlamaları yapılmıştır. Zorunlu göç eden göçmen çocukların çoğunun resimlerinde plastik gelişim yönünden dönemsel gerilik gözlenmiştir. Psikolojik yönden değerlendirme yapıldığında ise, yaşanan savaş ve zorunlu göçün etkilerinin çocukların resimlerine yansıdığı ifade edilmiştir. Çocuklara savaşı çağrıştıracak cümle kurulmamasına ve görsel gösterilmemesine rağmen, üzgün çocuk fotoğrafı gören çocukların çoğunun resminde savaş sahnesi olduğu gözlemlendiği vurgulanmıştır. Araştırmacı; göçmen öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin bu çocukların görsel sanatlar konusundaki gelişim seviyelerinin düşük olduğunu bilerek ve psikolojik problemler yaşadıklarını göz önünde bulundurarak davranışları gerektiği önerisinde bulunmuştur. Yine derslere Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin, göçmen çocukların gerçekçi ve yaratıcı olabilmesi için gerekli ortamları sunması ve farklı bakış açısı kazandıracak etkinlikler yaptırması gerektiğini önermiştir.

Evis (2019) tarafından yapılan “Suriyeli mülteci öğrencilerin olumsuz yaşantılarının resimlerine yansımaları (5.sınıf örneği) ” adlı yüksek lisans çalışmasında, örneklem olarak Gaziantep ili Şahinbey ilçesindeki Mustafa Necati Ortaokulu ve Bülbülzade Edip Ahmet Ortaokulu'nda okuyan 36 Suriyeli 5. Sınıf öğrencisi seçilmiştir. Seçilen öğrencilere uzman görüşleri alarak, “Memleket ve Göç” konusunda resim yaptırılmıştır. Yapılan resimlere ait bulgu ve yorumlar yapıp, incelemelerin güvenilirliği açısından matris, grafik ve veri toplama formu kullanılmıştır. Sonuç olarak, resimlerde sınır kapısı, uçak, mermi, kan, asker, tel, top, silah, tank, bayrak, ölmüş ve yaralanmış

insan figürleri gibi savaş konusunu içeren veya dolaylı olarak anımsatan imgelere başvurdukları dikkatlerden kaçmadığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak, göçmen öğrencilerin Türkçeyi bilmediklerinden dışlandıkları ve ülkelerini özledikleri için mutsuz oldukları belirlenmiştir. Ancak parklarda rahatlıkla oynayabildiklerinden ve bomba sesi duymadıkları için mutlu oldukları gözlenmiştir. Araştırmacı, göçmen öğrencilerden savaşın izlerini silmek amacıyla görsel sanatlar dersinden daha fazla faydalanılması gerektiği ve sınıf içi sosyalleşmeyi sağlamak amacıyla da ortak çalışmalar yapılması önerilerinde bulunmuştur.

Yukarıda yer alan ilgili araştırmalar; göçmen çocukların yaşadıkları savaş ve olumsuzların resimlerine yansımaları üzerinedir. Yapılan çalışmalarda, savaş ve göç sırasındaki olumsuzlukların çocukların iç dünyasına, eğitimlerine, arkadaşlık ilişkilerine etki ettiği görülmektedir. Ancak alan yazında göçmen öğrencilerle birlikte eğitim gören ve onların durumunu yakından görüp idrak eden Türk öğrencilerinin de algılarının tespitine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Nitekim bu araştırmada, Türkiye’de göçmen olmak ve sınıflarında göçmen olan Türk öğrencilerin göçmen olmaya dair algıları problem olarak seçilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma çocuk resimlerinden ve yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda göçmenliğin çocuk üzerinde yarattığı etkileri her iki bağlamda tespit etmeye dönük bir özellik taşımaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmanın çocukların sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılması ve söz konusu problemlerin giderilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması yer almıştır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Manisa ilindeki 9-14 yaş arası çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısının yorumlandığı bu araştırmada nitel bir araştırmadır. Araştırma ilköğretim birinci ve ikinci kademedeki Görsel sanatlar dersinde çizim, anket ve görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 9-14 yaş aralığı ile sınırlandırılan bu araştırmada, göçe maruz kalmış çocuklara yaptırılan resimlerin göçe maruz kalmamış ama sınıfında göçmen bulunan aynı yaş grubundaki çocukların resimleriyle karşılaştırılması yoluyla çift yönlü göç ve göçmenlik olgusuna yönelik algılar belirlenmiştir. Bu çalışmanın araştırma modeli “Durum Çalışması” (Case Study)’dir. Durum çalışması; araştırmacı tarafından sınırlandırılmış sistemin bir ya da birden fazla durumu çoklu veri toplama kullanılarak (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitsel dokümanlar, vb.) derinlemesine incelendiği, durumun ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma metodu olarak tanımlanmaktadır (Subaşı ve Okumuş, 2017, s.420).

Bu çalışmada göç ve göçmenlik algısı iki farklı durum çerçevesinde incelendiği için “bütüncül çoklu durum” deseni kullanılmıştır. “Bu desende birden fazla kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durum söz konusudur. Her durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve daha sonra birbiriyle karşılaştırılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.327). Bu kapsamda çalışmada araştırılan durum, 9-14 yaş çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısıdır. Bu durum içinde Suriyeli göçmen çocuklar ve sınıflarında göçmen bulunan aynı yaş grubundaki Türk çocuklarının algıları iki farklı durum olarak ele alınmıştır.

Bu çerçevede Manisa ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda eğitim gören 9-14 yaş arasındaki Suriyeli çocukların 50 Türk 50 Suriyeli olmak üzere toplam 100 öğrenci analiz birimi olarak belirlenmiştir. Araştırmacı farklı zaman dilimlerinde gittiği okullarda uygulayıcı ve görüşmeci olarak çocuklarla birlikte aynı ortamda çalışma yapmıştır. Araştırmacı her okulda çalışma grubuna 60 dakika boyunca pastel boya tekniğiyle resimler yaptırmış ve uygulama sonunda her öğrenciye tek tek anket uygulaması yapmıştır. Aynı zamanda uygulamaya katılan 10 Türk ve 10 göçmen

öğrenciden daha derinlemesine bilgi almak amacıyla yarı yapılandırılmış bir görüşme yapılmıştır.

3.2. Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları Manisa İlinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda eğitim gören 9-14 yaş arasındaki göçmen(mülteci) çocuklar ve sınıfında en az 1 yıl göçmen öğrenci ile birlikte eğitim almış Türk çocuklar olmak üzere (67 kız-33 erkek öğrenci) toplam 100 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır.

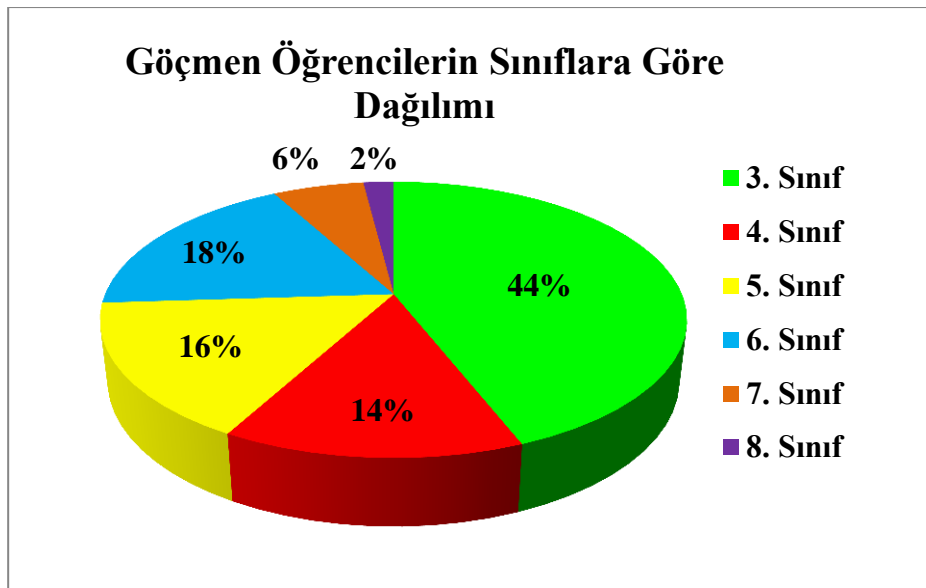
“Bir araştırmanın örnekleme belirlenirken incelenen duruma yönelik seçilecek birimlerin belli bir kriteri taşıması şartı söz konusuysa bu örnekleme amaçlı ölçüt örnekleme denir” (Şahin, Calp, Bulut, Kuşdemir, 2013, s.191). Bu kapsamda göçmen öğrencilerin belirlenmesinde kullanılan ölçütler; kendini ve resmini anlatacak düzeyde Türkçe konuşma yeterliliği ve en az 1 yıldır eğitim sisteminin içinde bulunmasıdır. Türk öğrencilerin belirlenmesinde belirlenen ölçüt, sınıfında en az 1 yıldır Suriyeli göçmen bir öğrencinin bulunmasıdır. Araştırmada 9-14 yaş arasındaki çocuklar ile çalışılmasının en büyük nedeni ise, bu yaş grubunun duygu ve düşüncelerini gerek renklerle gerekse imgelerle rahat ifade edebilme ve ayrıca yaşadıkları süreci en doğal haliyle yorumlayarak resimlerinde yansıtabilmeleridir.

Tablo 3. 1. Göçmen(mülteci) öğrenci yaşlara göre dağılımı

GÖÇMEN ÖĞRENCİ	KIZ	9-10	14
		11-12	9
		13-14	8
	Toplam Kız Öğrenci Sayısı		31
	ERKEK	9-10	5
		11-12	10
		13-14	4
	Toplam Erkek Öğrenci Sayısı		19
	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI		50

Öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 3. 1 ve Tablo 3. 2’ de verilmiştir. Tablo 3. 1 incelendiğinde göçmen çocukların yaşları çoğunlukla 9-10 ve 11-12 yaş aralığındadır. 31 kız, 19 erkek olmak üzere toplam 50 öğrenci ile çalışma yapılmıştır.

Göçmen öğrencilerin sınıflara göre dağılımı Şekil 3. 1’ de verilmiştir. Şekil 3. 1 incelendiğinde çalışma yapılan göçmen öğrencilerin %44 ‘ü 3. sınıf, %18 ‘i 6. sınıf, %16’sı 5. sınıf, %14’ü 4.sınıf, %6’sı 7. sınıf ve %2’ sinin ise 8.sınıf olduğu görülmektedir. Buna göre, oransal olarak en fazla 3.sınıf öğrencisi en az ise 8.sınıf öğrencisi bulunmaktadır.

Şekil 3. 1. Göçmen(mülteci) öğrencilerin sınıflara göre dağılımı.

Göçmen öğrencilerin sınıf-yaş aralığı verileri Tablo 3. 2’de listelenmiştir. Bu verilere göre, 5. ya da 6.sınıfta öğrenim görmesi gereken (11-12 yaş aralığındaki) 7 öğrenci 3.sınıfta, 4 öğrenci de 4.sınıfta eğitim almaktadır. Yine 7. veya 8.sınıfta okuması gereken (13-14 yaş aralığındaki) 3 öğrenci 5.sınıfta, 6 öğrenci ise 6.sınıfta okumaktadır. Göçe bağlı etkenlerden dolayı okula başlamaları geciktiğinden ve yaşlarından ziyade okuma yazma seviyeleri dikkate alınarak sınıflara yerleştirildikleri için dönem kaybı yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 3. 2. Göçmen(mülteci) öğrencilerin sınıf-yaş aralığı verileri

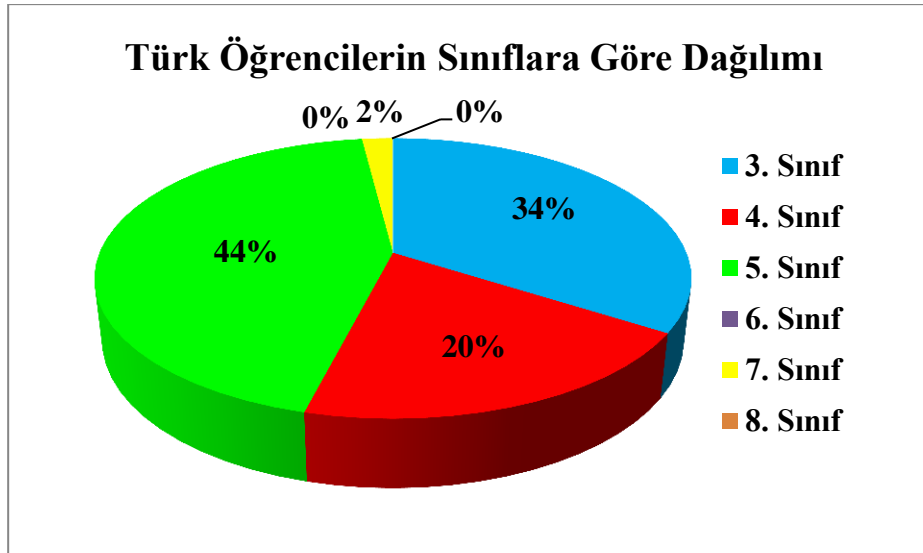
		SINIF					
		3	4	5	6	7	8
KIZ	YAŞ ARALIĞI						
	9-10	11	3	-	-	-	-
	11-12	3	2	2	2	-	-
	13-14	-	-	3	4	1	-
	Toplam	14	5	5	6	1	-
ERKEK	YAŞ ARALIĞI						
	9-10	4	-	-	-	-	-
	11-12	4	2	3	1	-	-
	13-14	-	-	-	2	2	1
	Toplam	8	2	3	3	2	1
GENEL TOPLAM		22	7	8	9	3	1

Tablo 3. 3 incelendiğinde Türk çocukların yaşları çoğunlukla 9-10 ve 11-12 yaş aralığındadır. 36 kız, 14 erkek olmak üzere toplam 50 öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Bu durum rastlantısaldir, Türk çocuklar özellikle belli yaşlarda seçilmemiştir.

Tablo 3. 3. Türk öğrenci yaşlara göre dağılımı

TÜRK ÖĞRENCİ	KIZ	9-10	23
		11-12	12
		13-14	1
	Toplam Kız Öğrenci Sayısı		36
	ERKEK	9-10	7
		11-12	7
		13-14	0
	Toplam Erkek Öğrenci Sayısı		14
	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI		50

Türk öğrencilerin sınıflara göre dağılımı Şekil 3. 2' de verilmiştir. Şekil 3. 2 incelendiğinde çalışma yapılan Türk öğrencilerin %44 'ü 5. sınıf, %34 'ü 3. sınıf, %20'si 4. Sınıf ve %2'si 7.sınıf olduğu görülmektedir. Buna göre, çalışmaya katılan en fazla 5.sınıf öğrencisi olduğu fakat 6. ve 8. sınıfta olan öğrencilerin katılmadığı belirlenmiştir.

Şekil 3. 2. Türk öğrencilerin sınıflara göre dağılımı.

Türk öğrencilerin sınıf-yaş aralığı verileri Tablo 3. 4' de listelenmiştir. Bu verilere göre, 3. 4. ve 5. sınıfta eğitim gören öğrencilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 4. Türk öğrencilerin sınıf-yaş aralığı verileri

		YAŞ ARALIĞI	3	4	5	6	7	8
KIZ	9-10		15	4	4	-	-	-
	11-12		-	1	11	-	-	-
	13-14		-	-	-	-	1	-
	Toplam		15	5	15	-	1	-
			SINIF					
ERKEK	9-10		2	4	1	-	-	-
	11-12		-	1	6	-	-	-
	13-14		-	-	-	-	-	-
	Toplam		2	5	7	-	-	-
	GENEL TOPLAM		17	10	22	-	1	-

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler görüşme, çocuk resimleri ve resim açıklama formlarıyla toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının nasıl oluşturulduğu ve araştırma sürecinde nasıl kullanıldığına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmada veriler MEB'e bağlı Manisa İlinde bulunan Vicdan Karaosmanoğlu İlkokulu, Vakıf Bank Türk Birliği İlkokulu, Yedi Eylül Ortaokulu ve Atatürk Ortaokulu'nda öğrenim gören 9-14 yaş aralığındaki öğrencilerden toplanmıştır. Bu okulların belirlenmesinde göçmen öğrencilerin yoğunluğu belirleyici olmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan resmi izin belgesi alınıp, göçmen öğrenci yoğunluğunun fazla olduğu okullar seçilerek çalışmaya başlanmıştır. Seçilen bu okullarda 50 Türk öğrenciye "Göçmen Olmak", 50 Göçmen öğrenciye ise "Türkiye'de göçmen olmak/Türkiye'de yaşamak" konulu resim çalışması yaptırılmıştır. Uygulama için gidilen her okulda, farklı yaş grubu ve sınıflardaki tüm göçmen öğrenciler tek sınıfta toplanıp, Türkiye'deki yaşamlarına dair duygu ve düşüncelerini resimlerine yansıtılmaları istenmiştir. Sınıfında en az 1 yıl göçmen öğrenciyle eğitim almış olan Türk öğrenciler okul idaresi tarafından belirlenip aynı sınıfta toplanmıştır. Türk öğrencilere de göçmen olma halini resimlerine yansıtılmaları istenmiştir. Resim uygulaması 35x50 cm boyutlarındaki resim kâğıdı ve pastel boya kullanılarak yaptırılmıştır. Uygulama süresi 60 dakika verilmiş olup, her çocuğa göre zamanlama değişiklik göstermiştir. Tüm çocuklarla uygulama boyunca birebir ilgilenilmiş ve resim kâğıtlarının arkasında yer alan soruları cevaplaması istenmiştir. Bu sorular (Ek-1 ve Ek-2) öğrencinin kişisel bilgilerini ve yaptığı resimle anlatmak istedikleri hakkındadır. Dil sorunu olan göçmen öğrencilerde formları doldururken yaşanan iletişim kurma probleminde, Türkçeyi iyi konuşabilen göçmen öğrencilerden yardım alınmıştır. Araştırmanın alt amaçları ve kullanılan veri toplama araçları Tablo 3.5' de listelenmiştir.

Tablo 3. 5. *Alt amaçlar ve kullanılan araçlar*

Alt amaçlar	Veri toplama araçları
Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında "Türkiye'de göçmen olmak" nasıl ifade edilmektedir?	50 göçmen öğrenci ile resim çalışması Anket uygulaması
Türk çocukların resimsel anlatımlarında "göçmen olmak" nasıl ifade edilmektedir?	50 Türk öğrenci ile resim çalışması Anket uygulaması
Göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin çocukların görüşleri nelerdir?	10 Göçmen 10 Türk öğrenci ile sesli görüşme

Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada veriler görüşme, ocuk resimleri ve resim açıklama formlarıyla elde edilmiştir. Veri toplama araçlarına ilişkin detaylar şoyledir.

3.3.1. ocuk Resimleri ve Resim Açıklama Formu

ocuk resimleri ve resim açıklama formları bu araştırmanın dokmanlarıdır. Doküman incelemesi nitel araştırma yöntemlerinde gözlem ve görüşme gibi veri toplama araçlarıyla birlikte kullanıldığında elde edilecek verinin çeşitlendirilmesini sağlar ve araştırmanın geçerliğini önemli ölçüde arttırır (Aşçıoğlu, 2013, s.38). “Doküman incelenmesi, araştırılması amaçlanan olgular ile ilgili yazılı ya da görsel materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım ve şimşek, 2003, s.217). Bu çalışmada katılımcıların yaptığı resimler (Bkz. Ek-5) ve resim açıklama formları değerlendirilmiştir. 9-14 yaş aralığında ki 50 Göçmen ve 50 Türk öğrenciye belirlenen konu başlıklarında resimler yaptırılarak uygulama çalışması geçekleştirilmiştir. Uygulama sonunda toplam 100 adet resim elde edilmiştir.

3.3.2. Görüşme

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, 9-14 yaş grubundaki Türk ocukların göçmenler hakkındaki izlenimleri, empati kurmaları ve yardımlaşmaları konularında bilgi elde etmek amacıyla geçekleştirilmiştir. Göçmen ocuklarla yapılan görüşmeler ise, Türkiye’den gelecek beklentileri, ülkemiz hakkındaki yaşam ve izlenimlerini saptamak amacıyla yapılmıştır. Görüşmede kullanılan sorular (Bkz Ek-3 ve Ek-4) ğrenci hakkında daha kapsamlı bilgiye sahip olmak için, sade ve anlaşılır olacak şekilde düzenlenmiştir. Görüşme soruları hazırlanırken uzman görüşleri alınmiştir.

Görüşmeler araştırma yapılan okullardaki rehberlik servisi ve müdür yardımcısı odalarında, okul saatleri içerisinde resim uygulamasının ardından yüzyüze olarak geçekleştirilmiştir. Görüşmelere 10 Türk ve 10 göçmen ğrenci katılmıştır. Görüşme öncesinde görüşme amacının; “Türk öğrencilerde göçmenlere bakış açısı, Göçmen öğrencilerde ise Türkiye’de göçmen olmak ve gelecek beklentilerinin resim yoluyla belirlenmesi” olduğu, görüşmelerdeki verilerin kaybedilmemesi amacıyla ses kaydının yapılacağı belirtilmiştir. Görüşmede göçmen çocuklara yaptıkları resim, Türkiye’deki okul ve sosyal hayatlarıyla ilgili 15 soru sorulmuştur. Türk ğrencilere ise yaptıkları resim, okuldaki ve mahalledeki göçmenler hakkında 8 soru sorulmuştur.

Stewart ve Cash (1985) tarafından görüşme “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlanmaktadır (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2003, s.147). Araştırmacı, görüşme yöntemiyle görüşme yaptığı kişilerin iç dünyasını keşfeder ve olayları görüştüğü bireyin gözüyle idrak edip değerlendirir (Patton, 1987, s.109). Görüşme tekniğini kullanan araştırmacı kişilerin kendi deneyimlerini onların dillerinden ve açıklamalarından duyup anlar. Buna bağlı olarak olaylara görüşme yaptığı kişinin çerçevesinden bakabilir. Ancak diğer araştırma tekniklerinde ise kişiye özel, saklı birçok şey ortaya çıkarılamaz (Tümöklü, 2000, s.544). Görüşme yapılan kişiler öğrenci, öğretmen veya okul idarecisi olabilir. Örneğin bir öğrencinin sınıf içinde herhangi bir hareketi neden yaptığını görüşme tekniğiyle anlamak, tarama (survey) veya gözlem tekniklerine göre daha olanaklıdır (Kvale, 1996, s.1).

Kişinin bir olayı zihninde nasıl canlandırdığına ve şekillendirdiğine ulaşmanın en temel yolu kendisine sorarak öğrenmektir (Jones, 1985, s.46). Özetle; bir araştırma metodu olarak görüşmenin amacı, bireylerin hangi özelliklere sahip olduklarını bulmak değil, akıllarındaki kültürel kategorilere erişmektir. Bu sebeple görüşme araştırılan konuyu taramaz, onun yerine bir madenci edasıyla derinlemesine iner (McCracken, 1988, s.17).

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada görüşme, resim açıklama formu ve öğrenci çizimlerinden elde edilen veriler ‘içerik analizi’ metoduyla çözümlenmiştir. “İçerik analizi; toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşma olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Tekin-Karagöz, 2014, s.68). Araştırmada içerik analizinin yanı sıra öğrencilerin resimlerinin anlamlandırılmasında göstergebilimsel yaklaşımla hareket edilmiştir. “Göstergebilim, dilsel olmayan iletişim biçimlerinin bilimi olup doğal dili de içine alan çok sayıda iletişim biçimlerinin genel bir bilimi olarak tasarlanmıştır” (Guiraud, 1994, s. 12). Bu yaklaşım gereğince çocukların resimlerindeki şemalar bir gösterge olarak çağrıştırdığı anlam ile birlikte çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada ön hazırlıklar ve verilerin analiz aşamaları izlenmiştir.

Ön Hazırlık Aşaması: Yapılan araştırmada uygulama sonrası toplanan bütün veriler bir araya getirilmiştir. Öğrencilerin yapmış olduğu 100 resim numaralandırılmış,

elektronik ortama aktarılarak dosyalanmış, 20 öğrenci ile yapılan ses kayıtları transkript edilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada elde edilen görüşme, resim açıklama formu ve öğrenci çizimleri incelenerek verilerin analiz edilmesi için yazıya dökülmüştür. Tüm uygulamada elde edilen veriler Tablo 3. 6' da listelenmiştir.

Tablo 3. 6. *Uygulama sürecinden elde edilen nitel veriler*

Veri Toplama Tekniği	Veri Kaynağı	Materyal	Sayfa Sayısı
Görüşme	Göçmen Çocuklar	10 ses kaydı	20
	Türk Çocuklar	10 ses kaydı	15
Doküman	Göçmen öğrenci Resim Çalışmaları	Resim Çalışmaları	50
	Türk öğrenci Resim Çalışmaları	Resim Çalışmaları	50
TOPLAM			135

Verilerin Analizi: Yapılan araştırmada veriler, dijital ortama aktarıldıktan sonra araştırmanın amaçları göz önünde bulundurularak, değişik zamanlarda birkaç defa okunup kodlayıcı tarafından taslak kod ve temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak kod ve temalar yeniden okunarak verilerin anlamlı olup olmadığı test edilmiş ve veri tema kodlarına son hali verilmiştir. Bu süreçte verilerden oluşturulan kodlar ve temalara ait düzenlemelerle, çözümlenmede kullanılacak asıl temalara ve kod listesine ulaşılmıştır. Ardından tema ve kodların güvenilirliğini sağlamak amacıyla farklı bir kodlayıcıya sunulmuştur. Alanında uzman olan diğer kodlayıcı araştırmacıdan bağımsız şekilde araştırma verilerini kodlamış ve olası temaları belirlemiştir. Tablo 3.7' de araştırmacı ve diğer kodlayıcıya ait ilk kodlama sonuçları listelenmiştir.

Tablo 3. 7. *Kodlayıcılara ait veriler*

Veri Toplama Araçları ve Kod Sayıları	Kodlayıcılar		Uzlaşma Sonrası Son Kodlar
	Kodlayıcı 1	Kodlayıcı 2	
Türk Öğrenci Uzman Değerlendirmesi	90	105	97
Göçmen Öğrenci Uzman Değerlendirmesi	129	153	146

Birbirinden farklı iki kodlayıcının yapmış oldukları kodlamaların tutarlılığı ‘Görüş Birliği’ ve ‘Görüş Ayrılığı’ olarak belirlenmiştir. İki kodlayıcının yapmış olduğu aynı kodlamalar görüş birliği, farklı olanlar ise görüş ayrılığı olarak gösterilmiştir. Bazı kodlamalarda uzlaşmaya varılmış bazılarında ise olduğu haliyle kalmıştır.

“Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 257). Yapılan araştırmada kod ve temaların sınıflandırılmasında iki uzman görüşü alınmıştır. Miles ve Huberman tarafından verilen aşağıdaki güvenilirlik formülüyle görüş birliği ve görüş ayrılığının araştırmanın güvenilirliği üzerindeki etkisi hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994, s. 64).

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Tablo 3.8’ de görüldüğü gibi, her iki kodlayıcının görüş birliği ve görüş ayrılığı karşılaştırılarak kodların ortalama güvenilirliği %86.17 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. 8. Ortalama kodlama güvenilirliği

	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı	Uyum
Türk Öğrenci	97	15	% 86.60
Göçmen Öğrenci	146	24	% 85.88
Toplam	243	39	% 86.17

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmanın iç geçerliliğini sağlaması amacıyla araştırmacı veri toplama sürecinin tamamında aktif rol almıştır. Araştırmacı çocuklarla yaptığı sesli görüşmelerden ve resimlerin arkasında bulunan anket formlarından ayrıntılı bilgiler toplamıştır. Görüşme, resim açıklama formu ve öğrenci çizimlerinin analizine yönelik kodlama ve temaların belirlenmesinde bir alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın dış geçerliliğinin sağlayabilmesi amacıyla da, araştırmanın yöntem bölümünde; veri toplama

sürecinde kullanılan yöntem ve araçların nasıl geliştirildiği, araştırmanın metodu, çalışma grubu, özellikleri ve uygulama süreci ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Araştırma Manisa ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı göçmen çocukların yoğunlukta olduğu devlet okullarında bulunan 9-14 yaş aralığındaki göçmen ve sınıfında göçmen öğrencilerle birlikte eğitim alan Türk öğrencilerle yapılmıştır. Manisa genelinde seçilen okulların göçmen öğrenci yoğunluğu ve profili benzer olduğundan yapılacak bir araştırmada da benzer araştırma sonuçlarına ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada güvenilirliği sağlamak amacıyla elde edilen verilerin içerik analizinde bir alan uzmanının görüşünden yararlanılmıştır. Araştırmada izlenen yöntem ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Nitel bulguların nasıl oluşturulduğu, veri toplama araçlarının amaçları, verilerin toplanması ve nasıl analiz edilmesi ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Uygulama esnasında veri kaybını azaltmak amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır ve elde edilen veriler dijital ortama aktararak güvence altına alınmıştır.

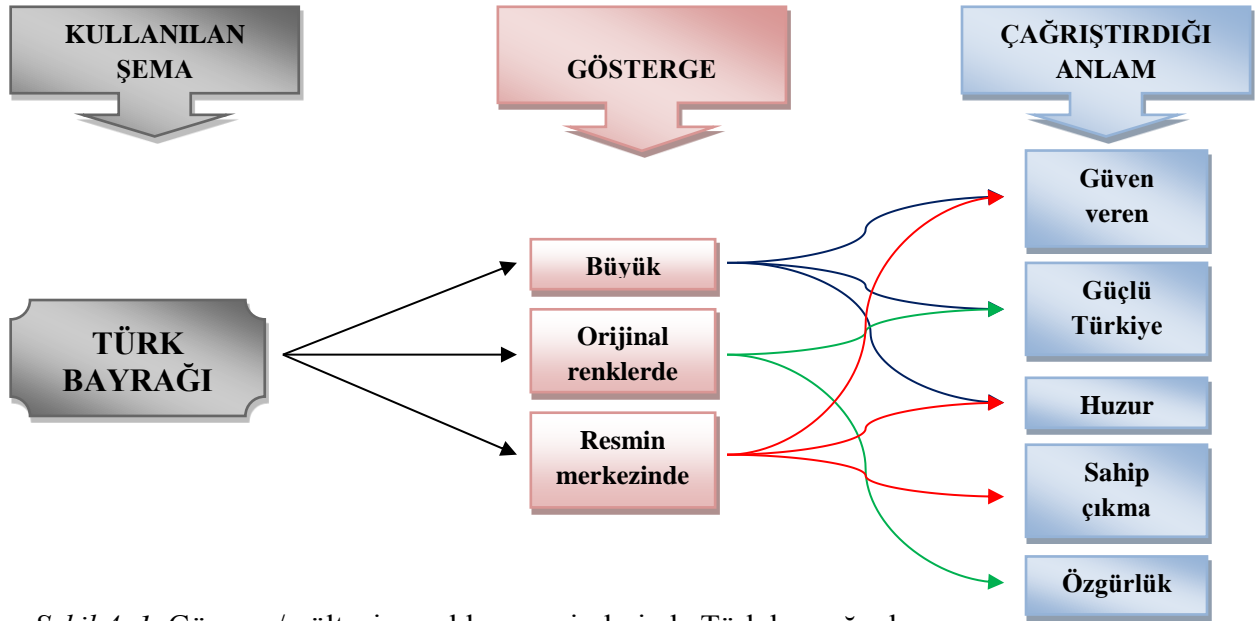
Yapılan araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği için araştırma verilerinin yorumlanmasında araştırmacı dışında bir alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Bu sayede katılımcıların bakış açılarına ilişkin veriler farklı bir bakış açısıyla derinlemesine değerlendirilmiştir. Görüşme soruları uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; Göçmen ve Türk çocukların göç ile ilgili algıları, okul ile ilgili algıları, yaşanılan çevre ile ilgili algıları, Türkiye ile ilgili algıları, gelecek ile ilgili algıları ve resimlerindeki kompozisyon kurguları belirlenmiştir. Yapılan görüşme, resim açıklama formu, öğrenci çizimlerinin analizlerinin irdelenmesiyle elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. İçerik analizi ile çözümlenen veriler çerçevesinde kodlar oluşturulmuş, kodlarda “ana tema” ve ana tema altında yer alan “alt temalar” altına yerleştirilmiştir. Veri analizi sonucu ortaya çıkan bulgular aşağıda belirli bir bütünlük içinde yansıtılmaya çalışılmıştır.

4.1. Göçmen Çocukların Resimsel Anlatımlarında Türkiye’de Göçmen Olma Algısı

Araştırmanın birinci alt problemine yönelik oluşturulan tema Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında Türkiye’ye ait ne tür unsurlar görüldüğünü göstermektedir. Çocuk resimlerindeki Türkiye algısı uzman değerlendirmesi ile birlikte; kullanılan şemalar, göstergeler ve şemaların çağrıştırdığı anlam olmak üzere üç alt tema, on şema ve altmış beş koda ulaşılmıştır. Araştırmacı ve alan uzmanları göçmen çocukların resimleri üzerinden yaptıkları değerlendirmeler sonucunda, Türk bayrağı, çocuk, ev, aile, sınır telleri, göç eden kişiler, güneş, ağaç, okul ve renk şemalarını belirlemişlerdir. Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında birinci alt şema Türk bayrağı olarak incelenmiştir. Şekil 4. 1’ de görüldüğü gibi bulgular bağlamında Türk bayrağı ile ilgili ulaşılan göstergeler; büyük, orijinal renklerde ve resmin merkezinde olarak belirlenmiştir.

Şekil 4. 1. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde Türk bayrağı algısı.

Cinsiyet:Erkek Yaş:13-14 Sınıf:6 (Göçmen)

Şekil 4. 2.

Cinsiyet:Kız Yaş:13-14 Sınıf:6 (Göçmen)

Şekil 4. 3.

Şekil 4. 2 ve Şekil 4. 3' de görülen resimlerde Türk bayrağı orijinal renklerinde, büyük ve resmin tam merkezinde çizilmiştir. Buradan Türkiye'nin göçmenlere sahip çıkması, güven veren ve güçlü bir ülke olması aynı zamanda bayrağın etrafındaki çocukların mutlu olarak çizilmesinden de anlaşılacağı üzere huzur veren ve özgür yaşanan bir ülke algısı ortaya çıkmaktadır. Yine Şekil 4. 3' deki resimde top oynayan çocukların Türk bayrağının altında huzurlu ve mutlu şekilde ifade edilmesi özgürlük algısını ortaya çıkarmaktadır.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında ikinci alt şema çocuk olarak incelenmiştir. Şekil 4. 8' de görüldüğü gibi bulgular bağlamında çocuk ile ilgili ulaşılan

göstergeler; oyun oynayan, çiçek toplayan, tek(yalnız), askerle fotoğraf çektiren, ip atlayan, uçurtma uçuran, balon tutan, ateş eden, dua eden ve kaçan olarak belirlenmiştir.

Cinsiyet:Kız Yaş:11-12 Sınıf:5 (Göçmen)

Şekil 4. 4

Cinsiyet:Erkek Yaş:11-12 Sınıf:3 (Göçmen)

Şekil 4. 5

Şekil 4. 4' deki balon tutan çocuk imgesi; ağacın altında oturan ve balonları renksiz olan göçmen çocuk yalnızlığı, Türk arkadaşının rengârenk balonlarla gelmesi ise yardımlaşma ve dostluk kurmayı çağrıştırmaktadır. Şekil 4. 5' deki resimde görülen mutlu bir şekilde top oynayan çocuk imgeleri; arkadaşlık/dostluk, özgürlük ve mutluluğu çağrıştırmaktadır.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

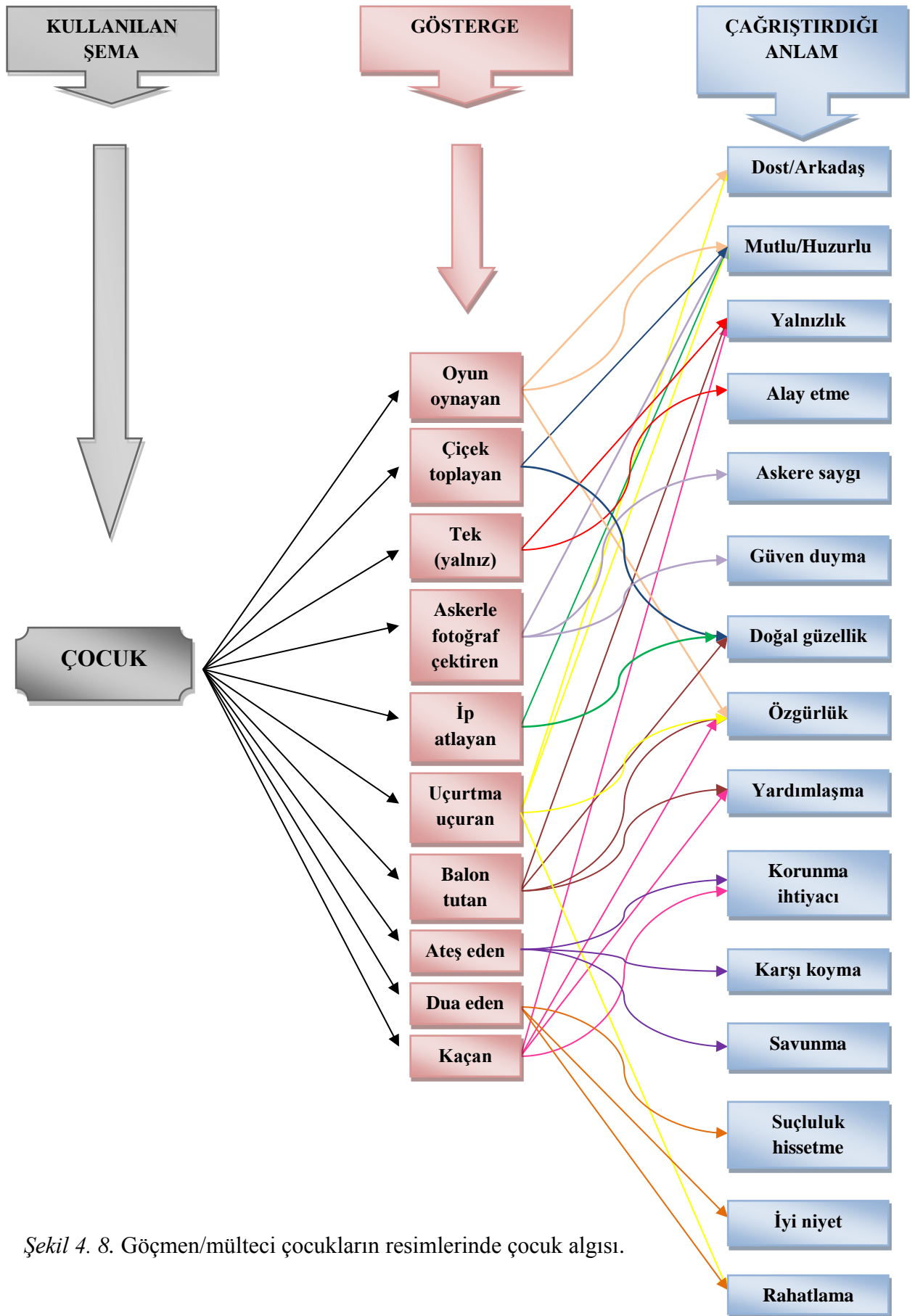
Şekil 4. 6.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

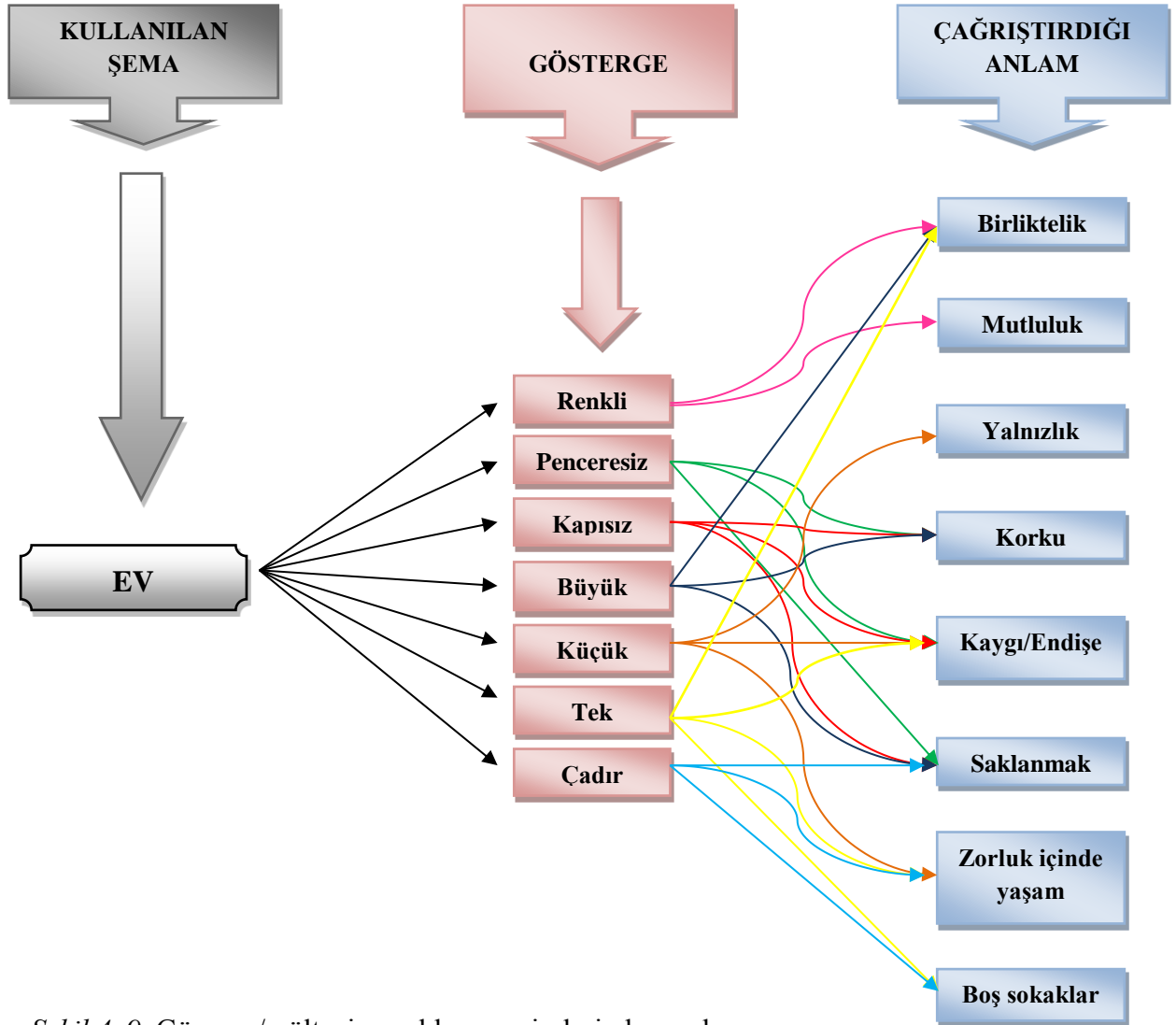
Şekil 4. 7.

Türk askerleri ile fotoğraf çektirme anını anlatan resim (Şekil 4. 6) incelendiğinde; Türk askerlerinin gülümsemesi ve Türk bayrağının çizilmesi, Türk askerlerine duyulan güveni ve saygıyı çağrıştırdığı söylenebilir. Şekil 4. 7' de uçurtma uçurarak resmedilen çocuk imgesinde ise özgürlük, rahatlık, dost ve arkadaşlık ile beraber, mutlu bir yaşam algısını çağrıştırmaktadır.

Şekil 4. 8. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde çocuk algısı.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında üçüncü alt şema ev olarak incelenmiştir. Şekil 4. 9' da görüldüğü gibi bulgular bağlamında ev ile ilgili ulaşılan göstergeler; renkli, penceresiz, kapısız, büyük, küçük, tek ve çadır olarak belirlenmiştir.

Şekil 4. 9. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde ev algısı.

Ev şemalarının olduğu resimlerden birkaçı Şekil 4.10' da verilmiştir. Bu resimlerin ortak noktası kapısız ve büyük çizilmiş olmalarıdır. Çağrıştırdığı anlamlar ise; korku, endişe ve saklanmak olarak analiz edilmiştir. Resimde görülen büyük ev ve boş sokağın bir arada olması; savaş korkusu ile sokakların boşalıp birden fazla ailenin büyük evlerde saklanmasını çağrıştırmaya niteliktedir. Halmatov'a (2018) göre evlerde pencerenin olmayışı yabancılaşmayı ve düşmanca duyguların olmasını ifade etmektedir (s.116).

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:4 (Göçmen)

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Cinsiyet:Erkek Yaş:11-12 (Göçmen)

Şekil 4. 10.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında dördüncü alt şema aile olarak belirlenmiştir. Bulgular bağlamında aile ile ilgili ulaşılan göstergeler Şekil 4.13'de verilmiştir. Bunlar; kalabalık, üzgün, mutlu, yürüyen, aile bireyleri(ayrı), el ele tutuşan ve evin içinde olarak tespit edilmiştir. Aile şemasının çağrıştırdığı anlamlara bakıldığında ise sıkışmışlık hissi, birlik olma, huzur/mutluluk, tek çatı altında yaşam, yalnızlık, özlem, parçalanmış ve özgürlük olarak görülmektedir.

Cinsiyet:Kız Yaş:11-12 Sınıf:6 (Göçmen)

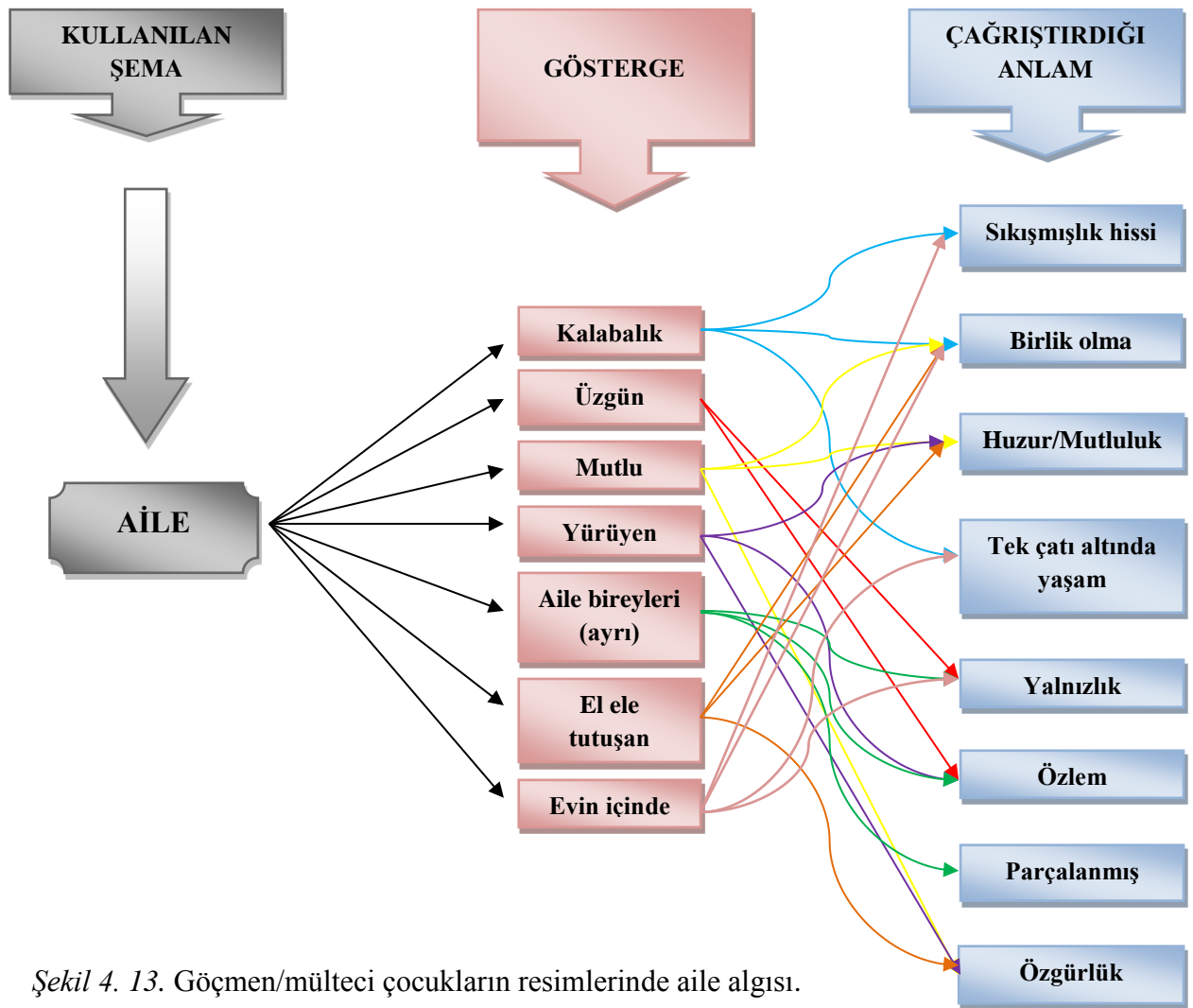

Cinsiyet:Kız Yaş:11-12 Sınıf:6 (Göçmen)

Şekil 4. 11.

Şekil 4. 12.

Göçmen öğrencilerin yapmış olduğu Şekil 4.11 ve Şekil 4.12’deki resimlere bakıldığında, aile şemasının kalabalık, üzgün ve yağmurlu/karlı bir havada çizildiğini görülmektedir. Resimde öğrencinin “Suriye” yazarak belirttiği kısımda, renksiz bir ev resmi ile tek çatı altında kalabalık bir ailenin sıkışmışlığı görülebilir. Yine aynı resimde “Türkiye” olarak belirtilen bölümde ise, aile üyelerinden bazıları karlı bir havada mutsuz ifadelerle çizilmiştir. Çağrıştırdığı anlamlara bakıldığında ise ailenin parçalanmış olduğu, bir kısmının göç ettiği fakat diğerlerinin gelemediği, zor şartlarda göç edildiği ve mutsuzluk algıları görülebilir.

Şekil 4.13. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde aile algısı.

Şekil 4.14 ‘teki resim incelendiğinde güneşli bir günde, mutlu yüz ifadeleriyle aile bireylerinin tamamının çizilmiş olduğu dikkat çekmektedir. Bu resimden yola çıkarak birlik olma, özgür bir şekilde mutlu ve huzurlu yaşama algısına ulaşılabilir. Şekil 4.15’teki resimde kasvetli bir havayı yansıtan kırmızı renk ile penceresiz iki ev arasında bulunan aile

görülmektedir. Resim yaparken sohbet edilen göçmen öğrencinin ifadeleri; “*Bu çizdiğim kişiler annem ve babam öğretmenim. Babam savaşta öldü, annemde bizi terk edip gitti. Türkiye’de akrabalarım ile kalıyorum.*” şeklindedir. Resimden ve öğrencinin ifadelerinden yola çıkarak, parçalanmış bir aile, yalnızlık ve anne/babaya duyulan özlem algıları ortaya çıkmaktadır.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

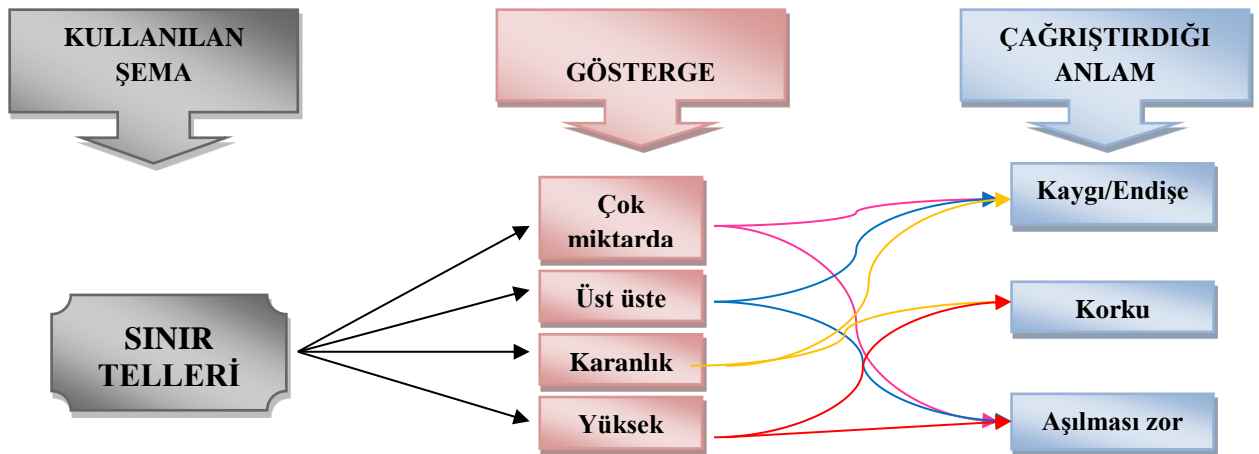

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Şekil 4. 14.

Şekil 4. 15.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında beşinci alt şema sınır telleri olarak verilmiştir. Bulgular bağlamında sınır telleri ile ilgili ulaşılan göstergeler ise Şekil 4.16’da çok miktarda, üst üste, karanlık ve yüksek olarak gösterilmektedir.

Şekil 4. 16. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde sınır telleri algısı.

Cinsiyet:Erkek Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Cinsiyet:Erkek Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Şekil 4. 17.

Şekil 4. 18.

Göçmen öğrencilerin yapmış olduğu Şekil 4.17 ve Şekil 4.18' deki resimlerde birkaç renk kullanılarak çizilmiş, kamera ile izlenen yüksek sınır telleri ve telleri aşmaya çalışan insanlar görülmektedir. Her iki resimde de kullanılan sarı/siyah/kırmızı renkleri korku, endişe ve kasvet içermektedir. Aynı zamanda resmin büyük bir bölümünü kaplayan sınır tellerinin çok sayıda ve yüksek olması da aşılması zor ve korku veren anlamlar taşımaktadır. Şekil 4.17' de siyah renk kullanarak havanın kararmasını ifade eden göçmen öğrenci, sınır tellerinden genellikle gece olunca geçildiğini söylemektedir. Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında altıncı alt şema göç eden kişiler olarak incelenmiştir. Şekil 4.21'de görüldüğü gibi bulgular bağlamında göç eden kişiler ile ilgili ulaşılan göstergeler; karlı/yağmurlu, ağaçlar/çiçekler, büyük dere, yollar/dağlar, sınır telleri ve kalabalık olarak belirlenmiştir.

Cinsiyet:Erkek Yaş:11-12 Sınıf:4 (Göçmen)

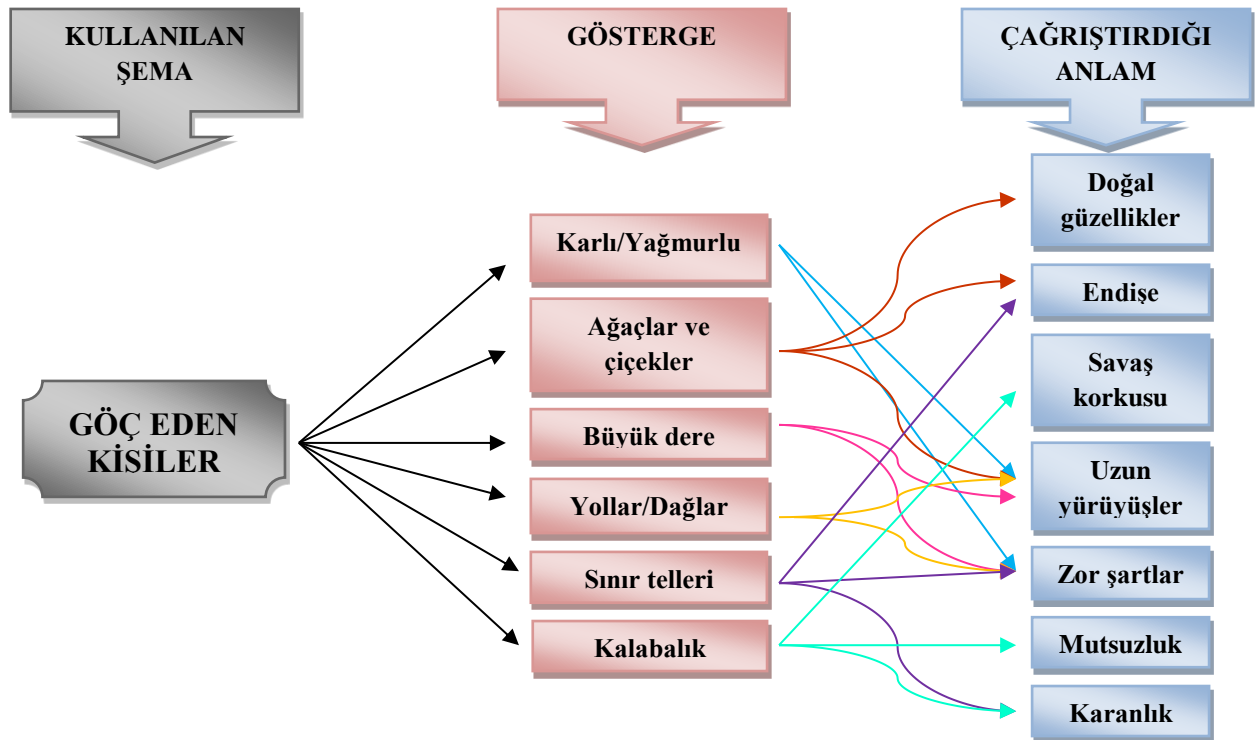
Cinsiyet:Erkek Yaş:11-12 Sınıf:5 (Göçmen)

Şekil 4. 19.

Şekil 4. 20.

Göç eden kişilerin bulunduğu resimlerden örnekler Şekil 4.19 ve Şekil 4.20’ de verilmiştir. Göçmen öğrencinin yapmış olduğu Şekil 4.19’ daki resimde; dağlar/tepeler, Suriye bayrağı, Türk bayrağı, resmin tam merkezinde bulunan kocaman bir dere ve iki tane de figür bulunmaktadır. Figürler; resmin sol üst köşesinde Suriye bayrağı ile ifade edilen bölümden, Türk bayrağına doğru yürüyerek ilerlemektedirler. Bu figürlerin birinin elinde çanta bulunmaktadır, diğerinin iki eli ise havaya kalkmış sanki sesini duyurmaya ya da kendini göstermeye çalışan bir çaba içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Resimde yansıtılan büyük dere ile birlikte dağların olması uzun yürüyüşler ve zor şartlarda göç edildiği algısını oluşturmaktadır.

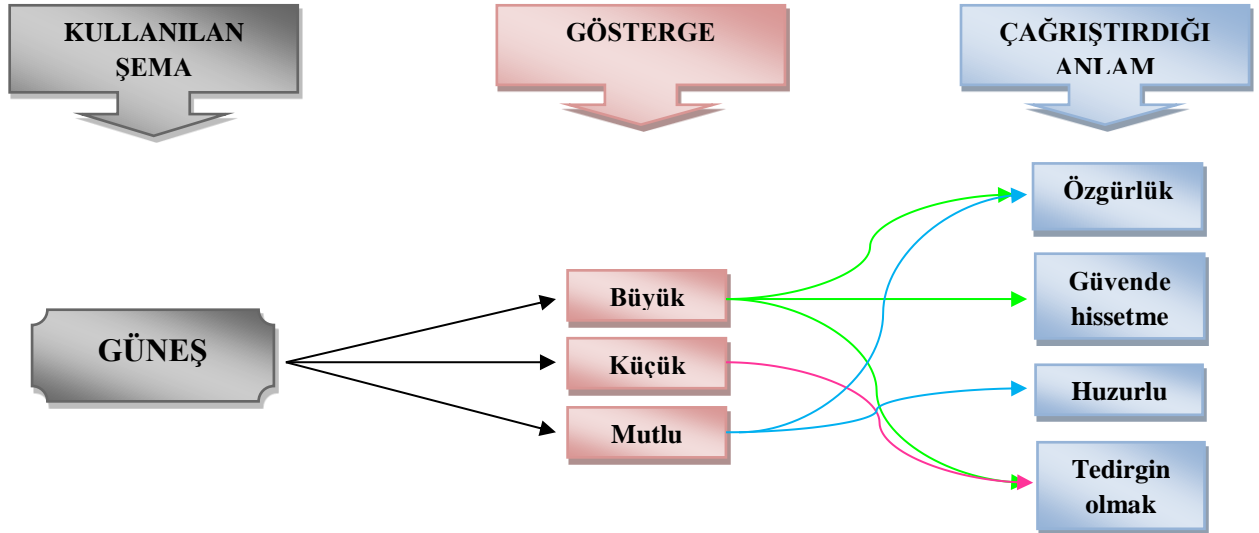
Şekil 4.20’ deki resim incelendiğinde ise; ilk incelenen resme nazaran daha kalabalık figürler yer almaktadır. Bir tarafta tedirgin ve korkmuş yüz ifadeleri ile sınır tellerini aşmaya çalışanlar, diğer yanda ise telleri aşmayı başarıp mutlulukla Türk bayrağına sarılan insanlar görülmektedir. İncelemiş olduğumuz resim, endişe, zor şartlar, savaş korkusu ve mutsuzluk anlamlarını çağrıştırmaktadır.

Şekil 4. 21. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde göç eden kişiler algısı.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında yedinci alt şema güneş olarak belirlenmiştir. Bulgular bağlamında güneş ile ilgili ulaşılan göstergeler Şekil 4.22’ de

verilmiştir. Bunlar; büyük, küçük ve mutlu olarak tespit edilmiştir. Güneş şemasının çağrıştırdığı anlamlar ise özgürlük, güvende hissetme, huzurlu ve tedirgin olmaktır.

Şekil 4. 22. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde güneş algısı.

Cinsiyet:Kız Yaş:13-14 Sınıf:5 (Göçmen)

Şekil 4. 23.

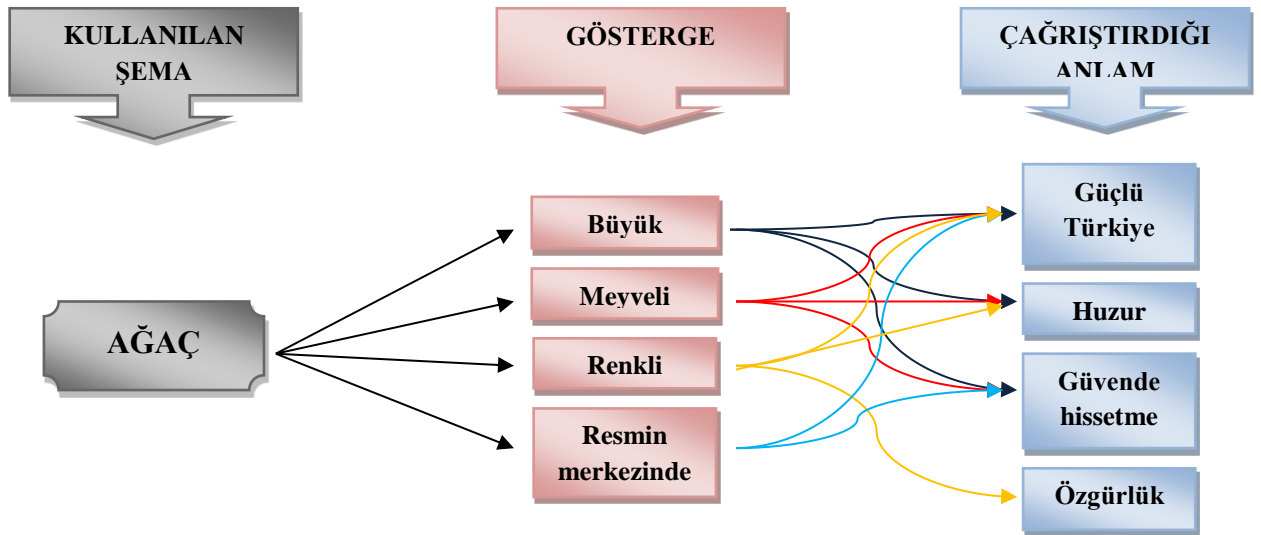
Şekil 4.23' de verilen resim incelendiğinde; mekânı iki parçaya bölen göçmen öğrencinin bir bölümde savaşı anlatırken güneş çizmediği, fakat arkadaşları ile oyun oynarken yaptığı bölümde ise büyük ve renkli bir güneş çizdiği görülmektedir.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Şekil 4. 24.

Başka bir göçmen öğrencinin yaptığı resimde ise (Şekil 4. 24) mutlu aile bireylerinin yanı sıra mutlu bir güneş yer almaktadır. Bu inceleme sonucunda özgürce ve huzur içinde yaşama algısına ulaşılabilir. Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında sekizinci alt şema ise ağaçtır. Bulgular bağlamında ağaç ile ilgili ulaşılan göstergeler Şekil 4.25' te şöyle sıralanmıştır; büyük, meyveli, renkli ve resmin merkezinde.

Şekil 4. 25. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde ağaç algısı.

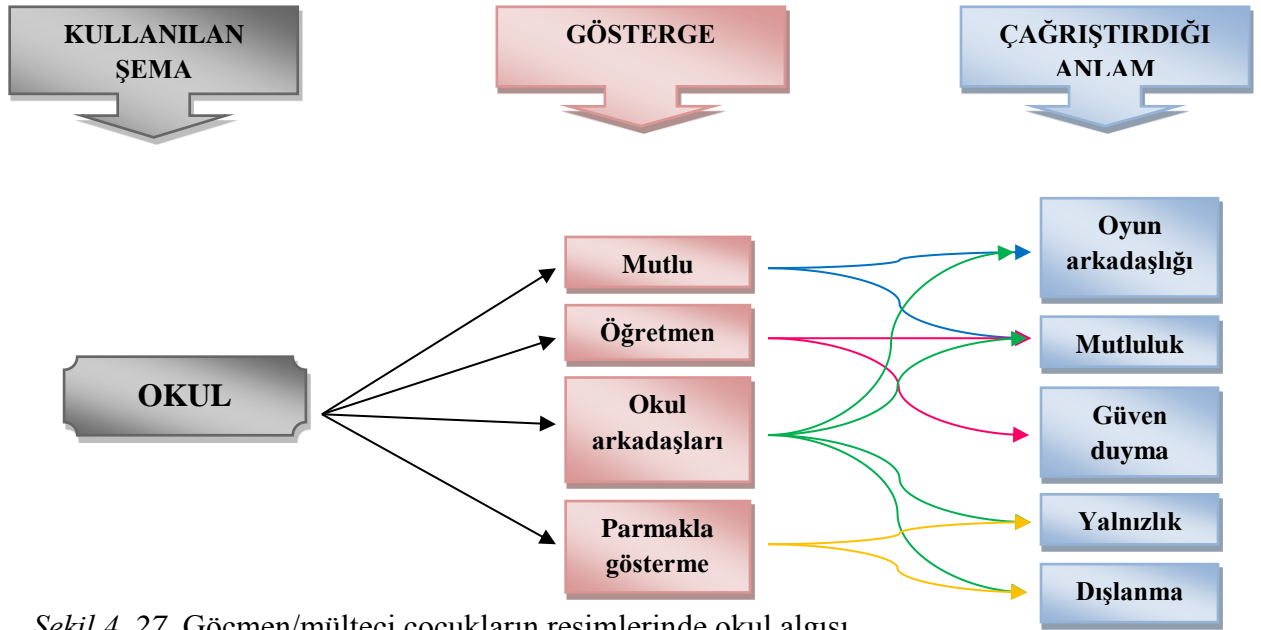

Cinsiyet:Erkek Yaş:13-14 Sınıf:7 (Göçmen)

Şekil 4. 26.

Şekil 4. 26’ da ki 7.sınıf göçmen öğrencinin yapmış olduğu resimde ağaç şeması resmin tam merkezinde ve büyük olarak çizilmiştir. Ağacın kökleri gösterilmemiştir fakat ağacın üst bölümü geniş çizilerek, dallara ve meyvelere ağırlık verilmiştir. “Dallarda meyvelerin bulunması yararlı olma, gelecekte başarılı olma ve hedefine ulaşmayı yansıtmaktadır” (Altınköprü, 1980, s. 212). Renkli bir ev, mutlu bir güneş ve figürlerin yer aldığı resimde göç etmiş olmanın verdiği rahatlık ve huzur hissedilmektedir. Aynı zamanda öğrencinin kendi ifadeleri ise; “*Resmimde büyük bir ağaç çizdim çünkü Türkiye’yi ben bu ağaca benzetiyorum. Çok güçlü ve dallarını göçmenlere açmış kocaman bir ağaç olarak görüyorum.*” şeklindedir. Çağrıştırdığı anlamlar incelendiğinde ise, özgürce yaşanan, huzur veren ve güçlü bir ülke olarak yorumlanabilir.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında dokuzuncu alt şema okul olarak belirlenmiştir. Bulgular bağlamında okul ile ilgili ulaşılan göstergeler Şekil 4.27’ de şöyle verilmiştir; mutlu, öğretmen, okul arkadaşları ve parmakla göstermek.

Şekil 4. 27. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde okul algısı.

Cinsiyet:Kız Yaş:13-14 Sınıf:6 (Göçmen)

Cinsiyet:Kız Yaş:13-14 Sınıf:7 (Göçmen)

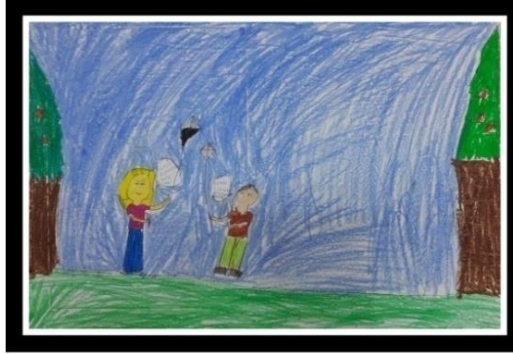
Şekil 4. 28.

Şekil 4. 29.

Göçmen öğrencilerin yapmış olduğu resimleri inceleyecek olursak; Şekil 4.28' de verilen örnekte okul arkadaşlarının yanında mutsuz olan öğrenci, sol üstte çizilen öğretmenin yanında mutlu bir şekilde ifade edilmiştir. Resim uygulamasının ardından doldurulan formlarda öğrencinin ifadesi, "Türkiye'ye ilk göç ettiğimiz yer Batman iliydi. Oradaki okulunda çok mutluydum. Daha sonra Manisa'ya gelince arkadaşlarım beni dışladı, oyunlarına hiç almadılar bu nedenle resmimde kendimi mutsuz çizdim. Ama öğretmenlerimi çok seviyorum onların yanında kendimi güvende hissediyorum." şeklindedir. Şekil 4.29' da ki resim incelendiğinde ise, göçmen öğrencinin resmini tam ortadan ikiye böldüğü görülmektedir. Bir tarafta göçten önceki yaşamında arkadaşları ile mutlu olduğunu anlatırken, diğer tarafta ise parmakla gösterilip dalga geçilen ve dışlanan

mutsuz biri olduğunu anlatmaktadır. Bulgular bağlamında okul ile ilgili ulaşılan çağrışımlara baktığımızda öğretmene duyulan güven dışında, yalnızlık ve dışlanma dikkat çekmektedir.

Göçmen çocukların resimsel anlatımlarında onuncu alt şema renk olarak belirlenmiştir. Bulgular bağlamında renk ile ilgili ulaşılan göstergeler Şekil 4.34’de verilmiştir. Bunlar; sarı, kırmızı, siyah, gri, mavi ve yeşil renkleridir.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Şekil 4. 30.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

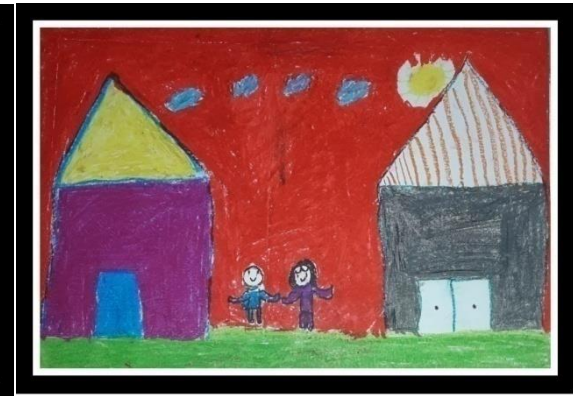
Şekil 4. 31.

Göçmen öğrencilerin yapmış olduğu Şekil 4.30 ve Şekil 4.31’ de görülen resimlerde mavi ve yeşil ağırlıklı renkler mutlu/huzurlu olmayı ve heyecanı çağrıştırmaktadır. Şekil 4.32 ve Şekil 4.33’ de ise, kırmızı ve siyah renklerin yoğun kullanılması korku, kasvet ve endişeyi yansıtmaktadır. Halmatov’a (2018) göre “siyah, gri ve kırmızı gibi renklerin kullanılması depresif durumların, geçici kaygı ve duygusal gerilimin belirtisidir” (s. 30).

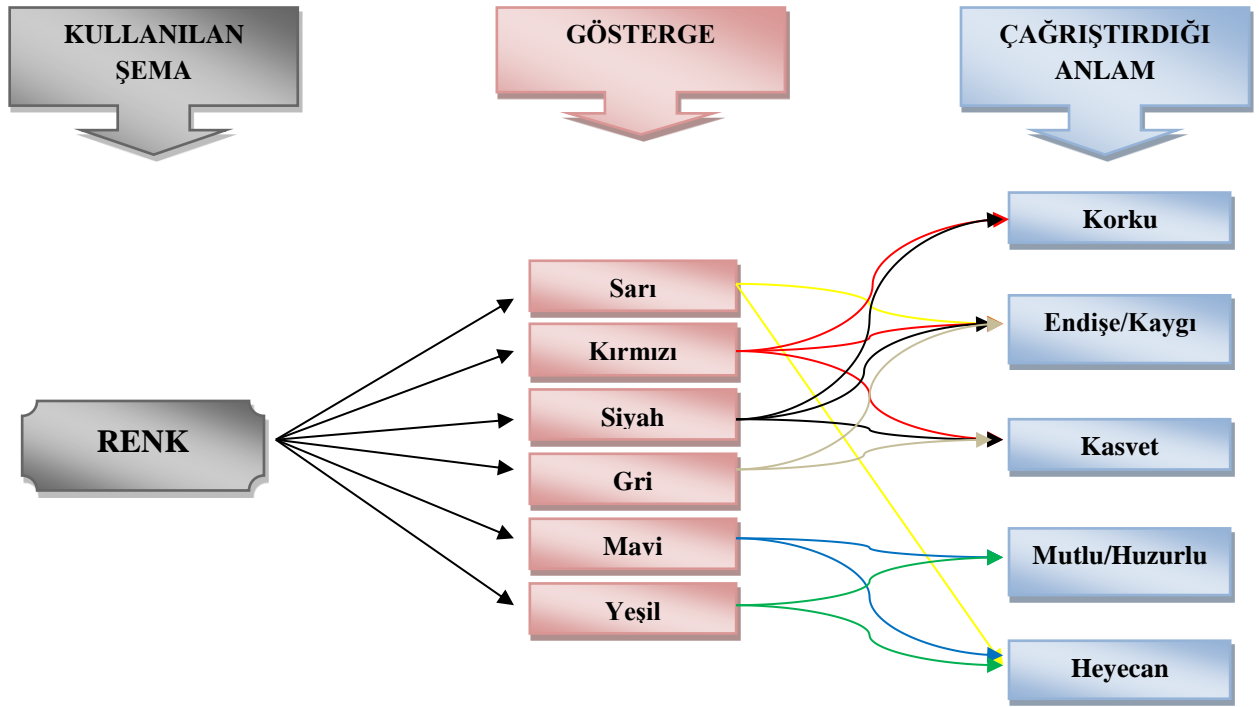
Cinsiyet:Erkek Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

Şekil 4. 32.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Göçmen)

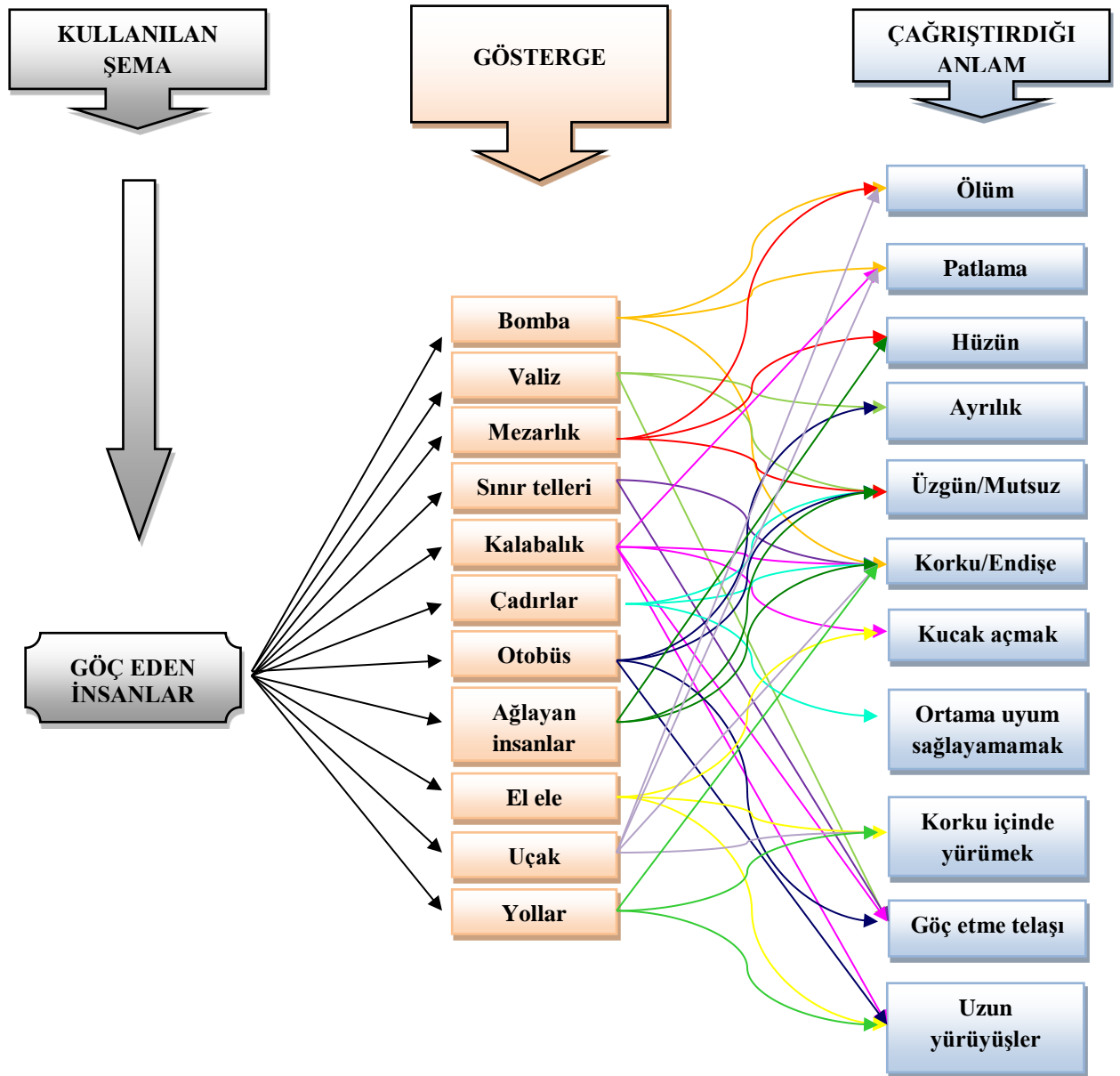
Şekil 4. 33.

Şekil 4. 34. Göçmen/mülteci çocukların resimlerinde renk algısı.

4.2. Türk Çocukların Resimsel Anlatımlarında Göçmen Olmak Algısı

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik oluşturulan tema Türk çocukların resimsel anlatımlarında göçmen olmak ile ilgili ne tür unsurlar bulunduğunu göstermektedir. Çocuk resimlerindeki göçmenlik algısı uzmanlardan yardım alınarak irdelenmiş; kullanılan şemalar, göstergeler ve şemaların çağrıştırdığı anlam olarak üç alt tema, beş şema ve kırk altı koda ulaşılmıştır. Birbiri ile bağlantılı olan üç alt tema aşağıda bir bütün olarak sunulmuştur. Araştırmacı ve alan uzmanları Türk çocukların resimleri üzerinden yaptıkları değerlendirmeler sonucunda, göç eden insanlar, bomba ve ateşleme, çocuk, bölünmüş mekân ve renk şemalarını belirlemişlerdir. Türk çocukların resimsel anlatımlarında birinci alt şema Şekil.4.35' te görüldüğü gibi göç eden insanlar olarak incelenmiştir.

Şekil 4. 35. Türk çocukların resimlerinde göç eden insanlar algısı.

Şekil 4.35’de görüldüğü gibi göç eden insanlar ile ilgili ulaşılan göstergeler; bomba, valiz, mezarlık, sınır telleri, kalabalık, çadırlar, otobüs, ağlayan insanlar, el ele, uçak ve yollar olarak belirlenmiştir. Türk öğrencilerin yapmış olduğu resimlerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir. Şekil.4.36 ve Şekil 4.37’deki resimler incelendiğinde ellerinde valizlerle göç eden mutsuz figürler ile kırmızı rengin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. “Kırmızı renk kullanımı aşırı duyarlılık ve çevresinden ilgi görme ihtiyacını yansıtmaktadır” (Halmatov, 2018, s. 108). Bu resimlerin çağrıştırdığı anlamlar; ayrılık, göç etme telaşı, üzgün/mutsuz olmaktır.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 36.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 37.

Cinsiyet:Erkek Yaş:11-12 Sınıf:5 (Türk)

Şekil 4. 38.

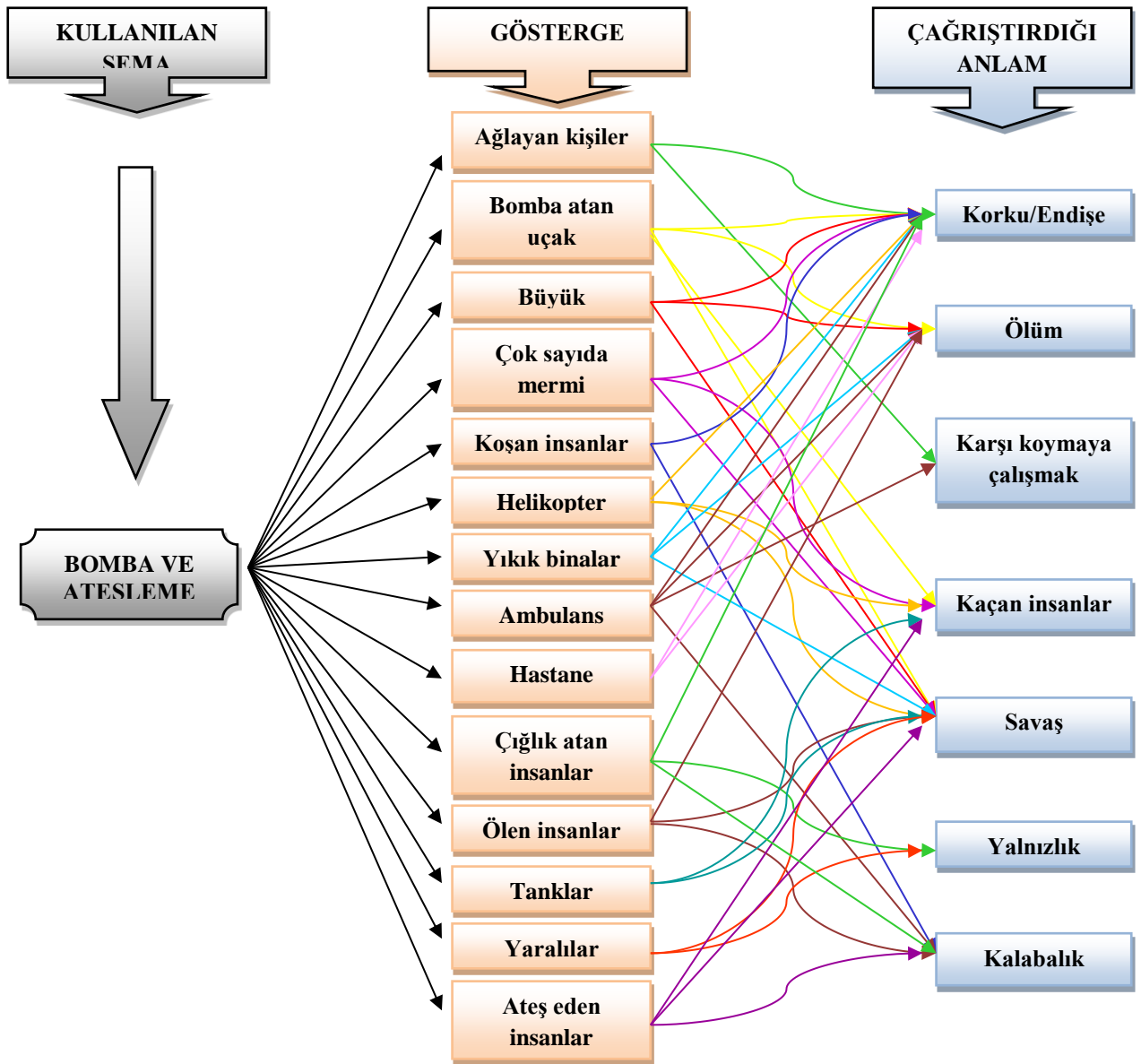

Cinsiyet:Erkek Yaş:9-10 Sınıf:4 (Türk)

Şekil 4. 39.

Türk öğrencinin yapmış olduğu Şekil 4.38' deki resimde; sınır telleri, bomba atan uçak, göç otobüsü, valizlerle yürüyen insanlar ve Türk bayrağı görülmektedir. Göç eden insanların yüzünde tedirginlik ve korku ifadeleri vardır. Ayrıca bazı göçmenler otobüsle giderken bazılarının yürüyerek göç etmesi dikkat çekmektedir. Şekil 4.39' da Suriye diye belirtilen resimde ise endişeli yüz ifadeleri ile figürlerin göç otobüsüne yetişmeye çalıştığı görülmektedir. İncelenen resimler ayrılık, hüznün, göç etme telaşı, uzun yürüyüşler ve korku gibi anlamlar çağrıştırmaktadır.

Türk çocukların resimsel anlatımlarında ikinci alt şema Şekil.4.40' da görüldüğü gibi bomba ve ateşleme olarak incelenmiştir. Bulgular bağlamında bomba ve ateşleme ile ilgili ulaşılan göstergeler; ağlayan kişiler, bomba atan uçak, büyük, çok sayıda mermi, koşan insanlar, helikopter, yıkık binalar, ambulans, hastane, çığlık atan insanlar, ölen insanlar, tanklar, yaralılar ve ateş eden insanlar olarak belirlenmiştir.

Şekil 4. 40. Türk çocukların resimlerinde bomba ve ateşleme algısı.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 41.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 42.

Türk öğrencilerin yapmış olduğu Şekil 4.41 ve Şekil 4.42’ deki resimler bomba ve ateşleme şemasını anlatan örneklerdendir. Şekil.4.41’ de gökyüzünde bulunan bombaların altında, endişeli ve teslim olmuş figürler yer alırken, Şekil.4.42’ de ise patlayan bir bomba, yanmaya başlamış ev, çığlık atan ve valizleriyle kaçmaya çalışan figürler yer almaktadır. Bulgular bağlamında ulaşılan anlamlar ise; korku, endişe, savaş, kaçan insanlar ve yalnızlıktır.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

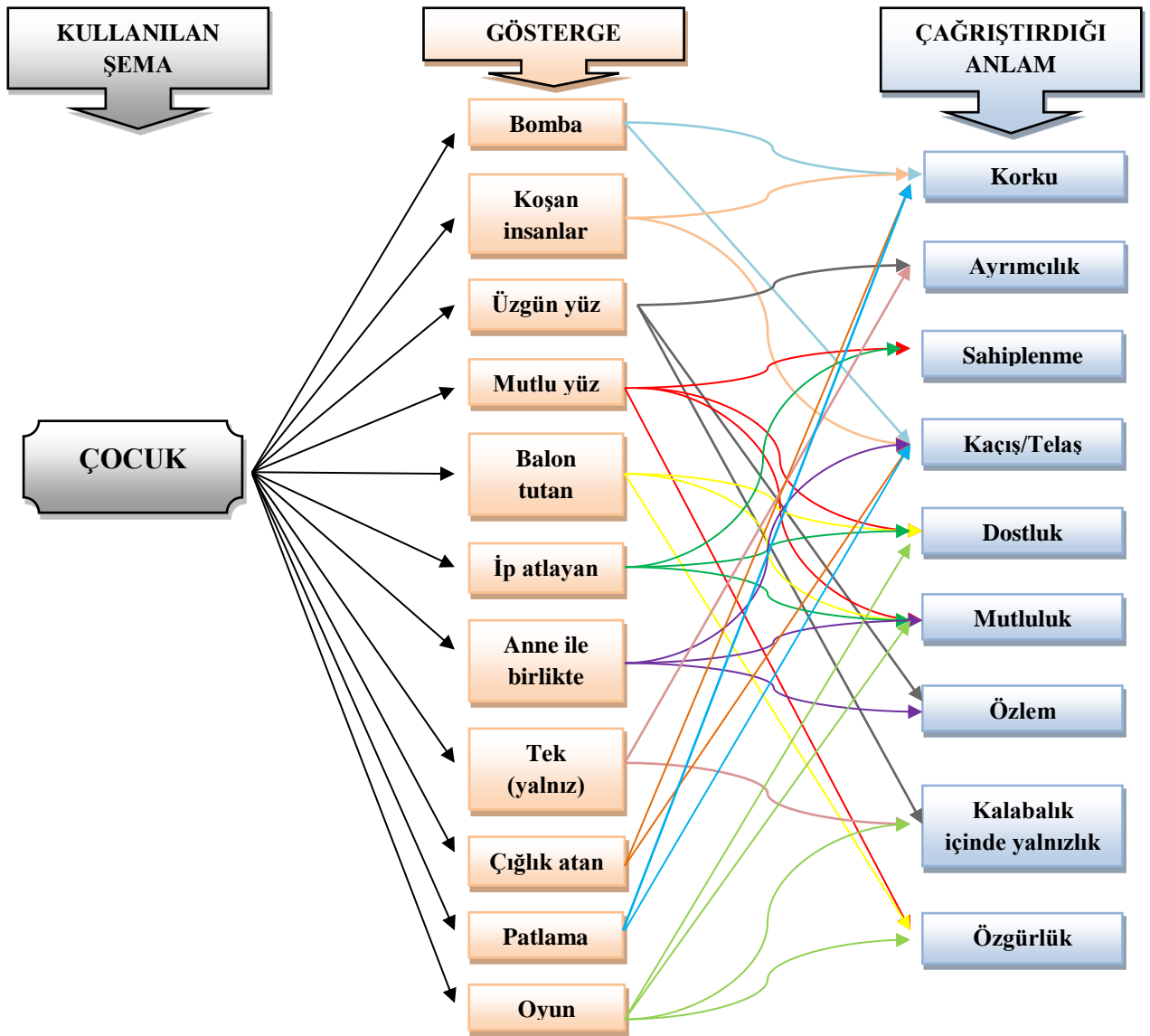
Şekil 4. 43.

Cinsiyet:Kız Yaş:11-12 Sınıf:5 (Türk)

Şekil 4. 44.

Şekil 4.43 ve Şekil 4.44’ de verilen örneklere bakıldığında ise; savaş ortamı, çok sayıda mermi, göç eden, ağlayan ve ölen insanlar bulunmaktadır. Göçmen öğrencilerin yapmış olduğu resimlere göre Türk öğrenci resimlerinin daha çok savaş, bomba ve ölüm içerikli olduğu tespit edilmiştir. Savaş ortamını görmeden resimlerinde bu kadar fazla yansımaları televizyon, yazılı basın gibi ya da internet yoluyla sosyal medya ortamlarında savaş imgelerine maruz kalmalarına bağlanabilir. Türk çocukların resimsel anlatımlarında üçüncü alt şema Şekil.4.45’de verilen çocuk şemasıdır. Bulgular bağlamında çocuk ile ilgili ulaşılan göstergeler; bomba, koşan insanlar, üzgün yüz, mutlu yüz, balon tutan, ip atlayan, anne ile birlikte, tek (yalnız), çığlık atan, patlama ve oyun olarak belirlenmiştir.

Şekil 4. 45. Türk çocukların resimlerinde çocuk algısı.

Türk öğrencilerin yapmış olduğu resimleri inceleyecek olursak; Şekil 4.46' da verilen örnekte yakınlarını kaybetmiş olan çocuk, ateş eden askerlerin karşısında tek başına korumasız bir şekilde resmedilmiştir. Yüzündeki mutsuz ifade ile korku, telaş ve kalabalık içinde yalnızlık yaşama anlamlarını çağrıştırmaktadır. Şekil 4.47' deki resim incelendiğinde; oyun parkında iki tane çocuk görülmektedir. Konuşma balonları ile duygularını ifade eden öğrenci: “Ben neden oynayamıyorum?” diye soran göçmen öğrenciye karşılık “Çünkü sen pisin.” cevabını vermektedir. Bu resimden yola çıkarak, göçmen öğrencilere Türk arkadaşları tarafından zaman zaman ayrımcılık yapıldığı algısına ulaşılabilir.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 46.

Cinsiyet:Kız Yaş:11-12 Sınıf:4 (Türk)

Şekil 4. 47.

Türk çocukların resimsel anlatımlarında dördüncü alt şema Şekil.4.50' de görülen bölünmüş mekân şemasıdır. Bulgular bağlamında bölünmüş mekân ile ilgili ulaşılan göstergeler; ülke, olay, deniz, gökkuşağı, su kuyusu, el uzatma, oyun parkı, el ele insanlar, dışarıda yemek kazanı, mutlu güneş ve mutsuz güneş olarak belirlenmiştir. Türk öğrencilerin resimlerinden bazı örnekler Şekil 4.48 ve Şekil 4.49' da verilmiştir. Farklı öğrencilerin yapmış olduğu her iki resim; ortadan ikiye bölünmüş ve bir tarafı Türkiye diğer tarafı ise Suriye olarak resmedilmiştir. Bu resimler incelendiğinde Türkiye kısmında mutlu çocuk, güzel ev, gökkuşağı, gülümseyen güneş ve cıvıl cıvıl renklerin hâkim olduğu görülür. Çağrıştırdığı anlamlar, huzur, mutluluk ve özgürlüktür. Suriye olarak nitelendirilen bölümde ise, savaş, ateş eden insanlar, ölüm, mutsuz güneş ve soluk renkler görülmektedir. Çağrıştırdığı anlamlar incelendiğinde, zor şartlarda yaşam, korku/endişe ve yalnızlık olarak görülmektedir.

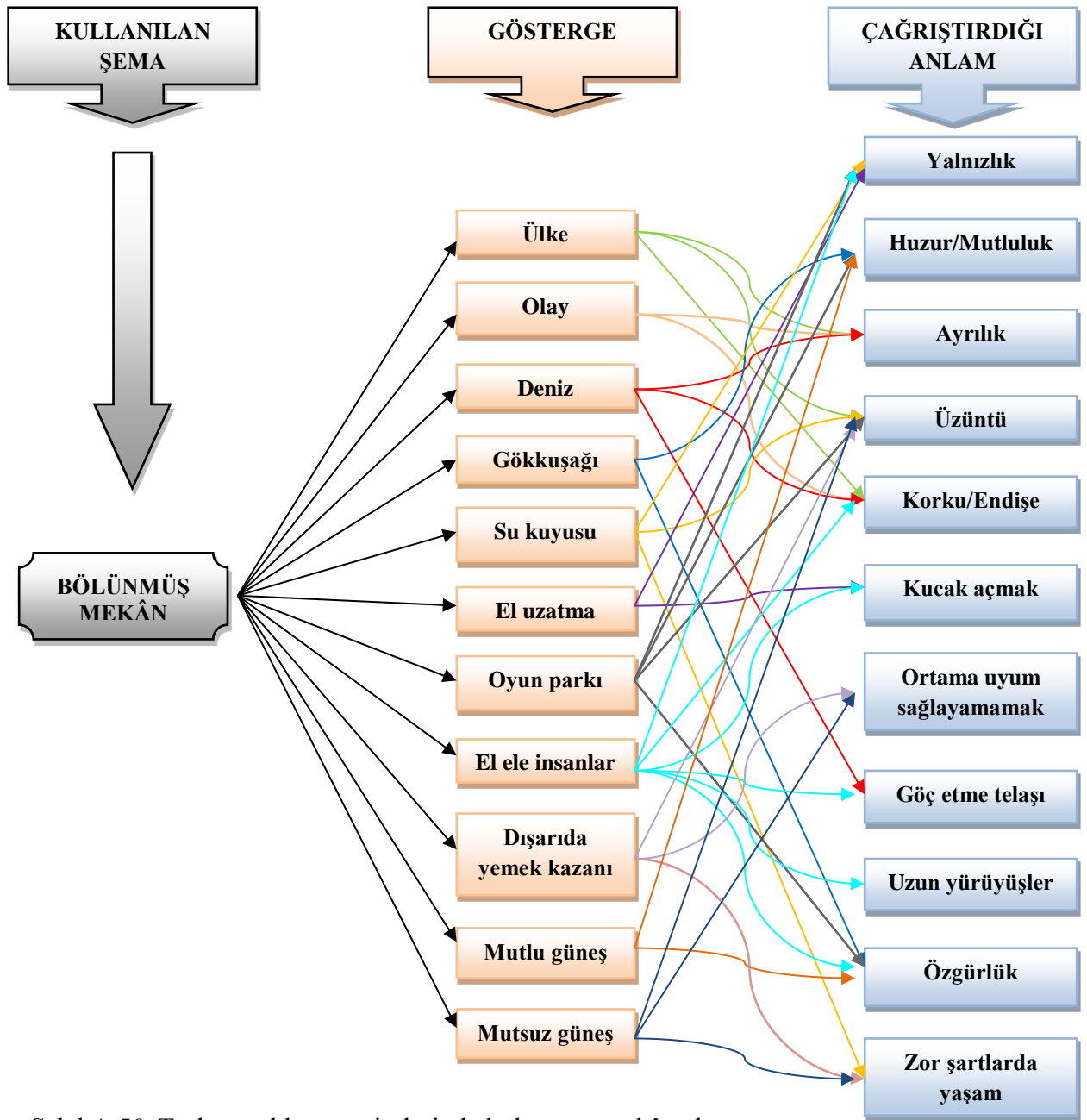
Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 48.

Cinsiyet:Erkek Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 49.

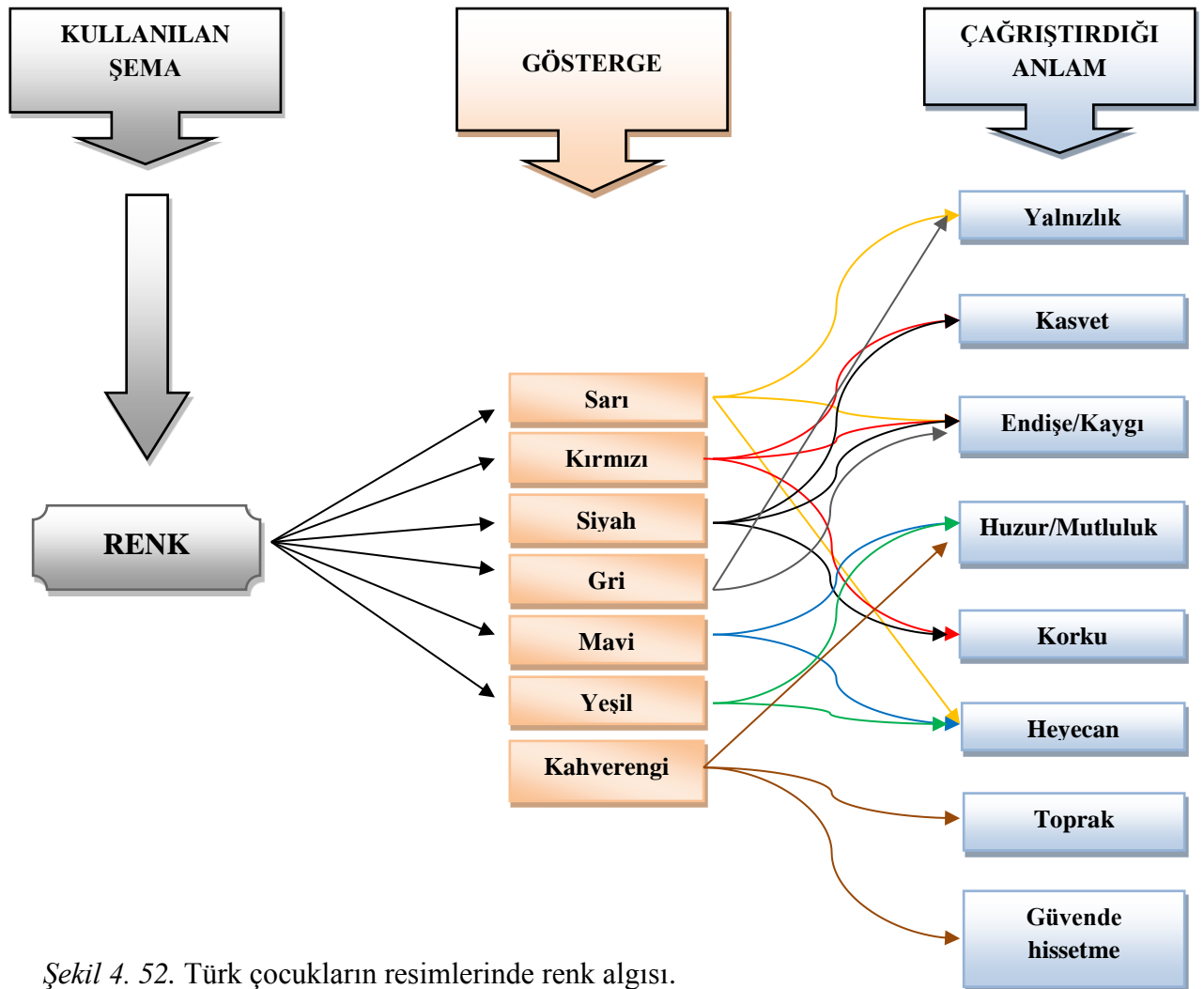
Şekil 4. 50. Türk çocukların resimlerinde bölünmüş mekân algısı.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:4 (Türk)

Şekil 4. 51.

Bölünmüş mekân şemasına verilen örneklerden biride Şekil.4.51' deki resimdir. Dördüncü sınıf öğrencinin yapmış olduğu bu resimde; mutsuz anne ile çocuk, Suriye-Türkiye diye ikiye bölünmüş mekân ve büyük bir deniz görülmektedir. Göçmenlerin genellikle deniz yolunu kullandığını ve güvenlik önlemlerini almadan hareket ettiklerini anlatmaktadır. Suriye' den göç etmek için çıkan anne ve çocuğa Türkiye'den bir yardım eli uzanmaktadır. Bulgular bağlamında incelenen bu resmin çağrıştırdığı anlamlar ise, ayrılık, korku/endişe, göç etme telaşı, yalnızlık ve kucak açmaktır. Türk çocukların resimsel anlatımlarında beşinci alt şema Şekil.4.52' de verilen renk şemasıdır. Bulgular bağlamında renk şeması ile ilgili ulaşılan göstergeler; sarı, kırmızı, siyah, gri, mavi, yeşil ve kahverengi olarak tespit edilmiştir.

Şekil 4. 52. Türk çocukların resimlerinde renk algısı.

Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:3 (Türk)

Şekil 4. 53.

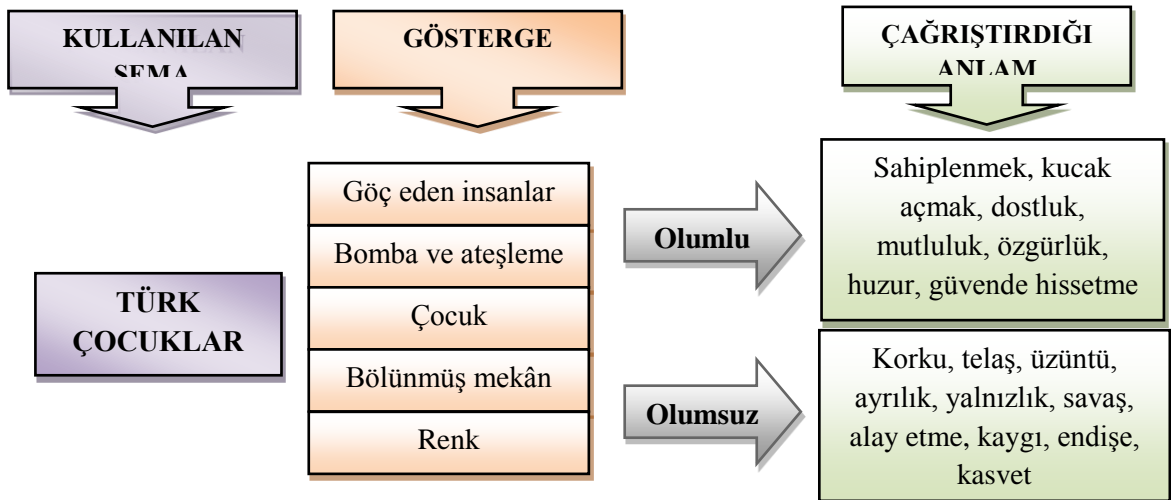
Cinsiyet:Kız Yaş:9-10 Sınıf:5 (Türk)

Şekil 4. 54.

Türk öğrencilerin yapmış olduğu resimlerinden bazı örnekler Şekil 4.53 ve Şekil 4.54' de verilmiştir. Şekil 4.53' deki resim incelendiğinde gökyüzünde kırmızı rengin hâkim olduğu görülmektedir. Bulgular bağlamında çağrıştırdığı anlamlar, korku, endişe/kaygı ve kasvettir. Şekil 4.54' de verilen resimde ise, mavi ve yeşil renklerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bulgular bağlamında; huzur/mutluluk ve heyecan anlamlarını çağrıştırmaktadır.

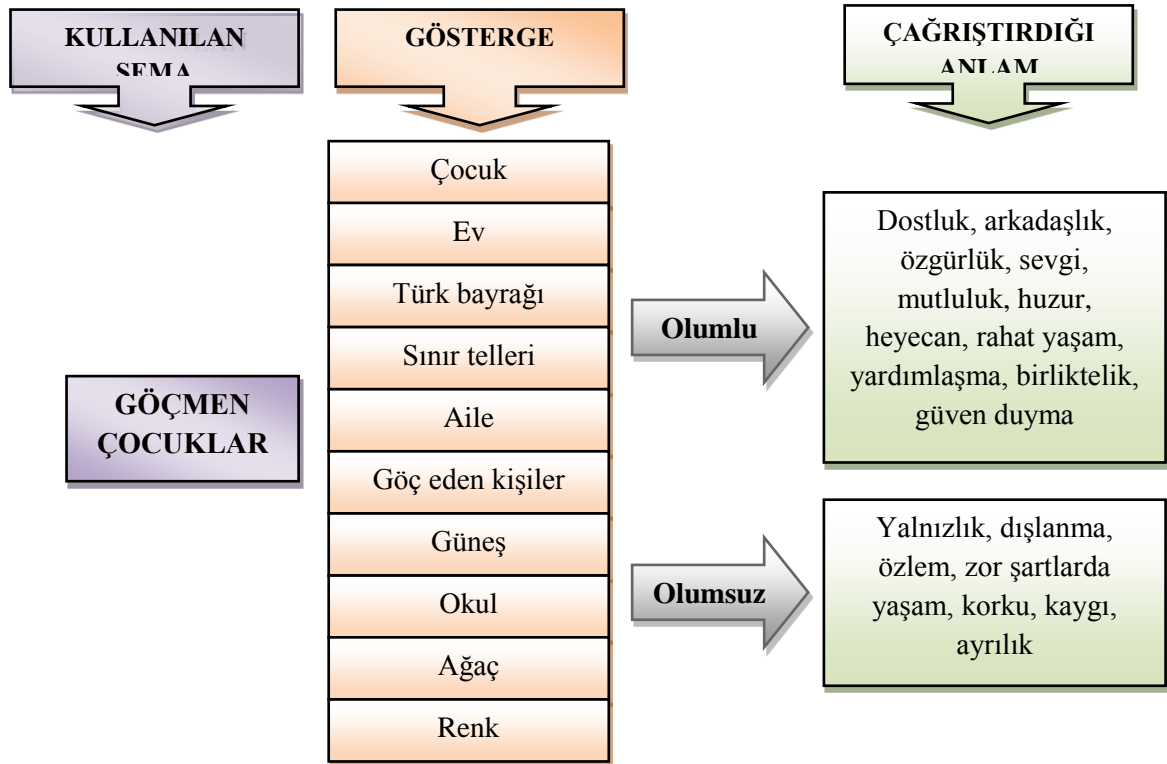
4.3. Göç ve Göçmenlik Olgusuna İlişkin Olumlu ve Olumsuz Yansımalar

Çocukların yaptıkları resimlerde göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin olumlu/olumsuz yansımalar Türk ve Göçmen (mülteci) öğrenci olarak iki alt temada verilmiştir göstermektedir. Türk çocukların resimlerinde belirlenen şemalar; göç eden insanlar, bomba ve ateşleme, çocuk, bölünmüş mekân ve renk olmak üzere beş alt temadan oluşmaktadır. Bu temalar Şekil.4.55'te görüldüğü gibi çağrıştırdığı anlam bakımından olumlu ve olumsuz olarak incelenmiştir.

Şekil 4. 55. Türk çocukların göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin olumlu/olumsuz yansımaları.

Türk çocukların belirlenen şemalara göre olumlu düşünceleri; sahiplenmek, kucak açmak, dostluk, mutluluk, özgürlük, huzur, güvende hissetme ve heyecandır. Olumsuz düşünceleri ise; korku, telaş, üzüntü, ayrılık, yalnızlık, savaş, alay etme, kaygı, endişe, kasvet olarak görülmektedir. Bulgular bağlamında Türk çocukların hiç savaş ortamında bulunmamalarına ve göçe maruz kalmamalarına rağmen olumsuz düşüncelerinin daha yoğun olduğu görülmektedir. Buradan gerek yazılı/görsel medyadan gerekse okul ve mahalle arkadaşlarından etkilenerek, elde ettikleri izlenimler sonucu algılarını ortaya koydukları söylenebilir. Göçmen çocukların resimlerinde belirlenen şemalar ise; çocuk, ev, Türk bayrağı, sınır telleri, aile, göç eden kişiler, güneş, okul, ağaç ve renk olmak üzere on altı temadan oluşmaktadır. Şekil.4.56'da görüldüğü gibi, bu temalar çağrıştırdığı anlam bakımından olumlu ve olumsuz olarak incelenmiştir.

Şekil 4. 56. Türk çocukların göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin olumlu/olumsuz yansımaları.

Göçmen çocukların belirlenen şemalara göre olumlu düşünceleri; dostluk, arkadaşlık, özgürlük, sevgi, mutluluk, huzur, heyecan, rahat yaşam, yardımlaşma, birliktelik ve güven duymadır. Olumsuz düşünceleri ise; yalnızlık, dışlanma, özlem, zor

şartlarda yaşam, korku, kaygı ve ayrılık olarak görülmektedir. Her ne kadar göçmen öğrenciler ülkelerinde savaş zorluklarını görmüş, göç sürecinde olumsuzluklara maruz kalmış olsalar da; ülkemizin göçmenlere kucak açması ve yaşadıkları güzellikler sonucu yaptıkları resimlerde olumlu düşüncelerin hâkim olduğu görülmektedir.

4.4. Göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin çocukların görüşleri

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin çocukların görüşleri nelerdir?” olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiş ve iki alt temada sunulmuştur. Bunlar; Göçmen çocukların göç ve göçmenlik algıları ve Türk çocukların göç ve göçmenlik algılarıdır.

4.4.1. Göçmen çocukların göç ve göçmenlik algıları

Göçmen çocuklarla yapılan görüşme sonrasında elde edilen veriler; göç, okul, yaşanılan çevre, Türkiye ve gelecek ile ilgili algılar olmak üzere beş alt tema altında çözümlenmiştir.

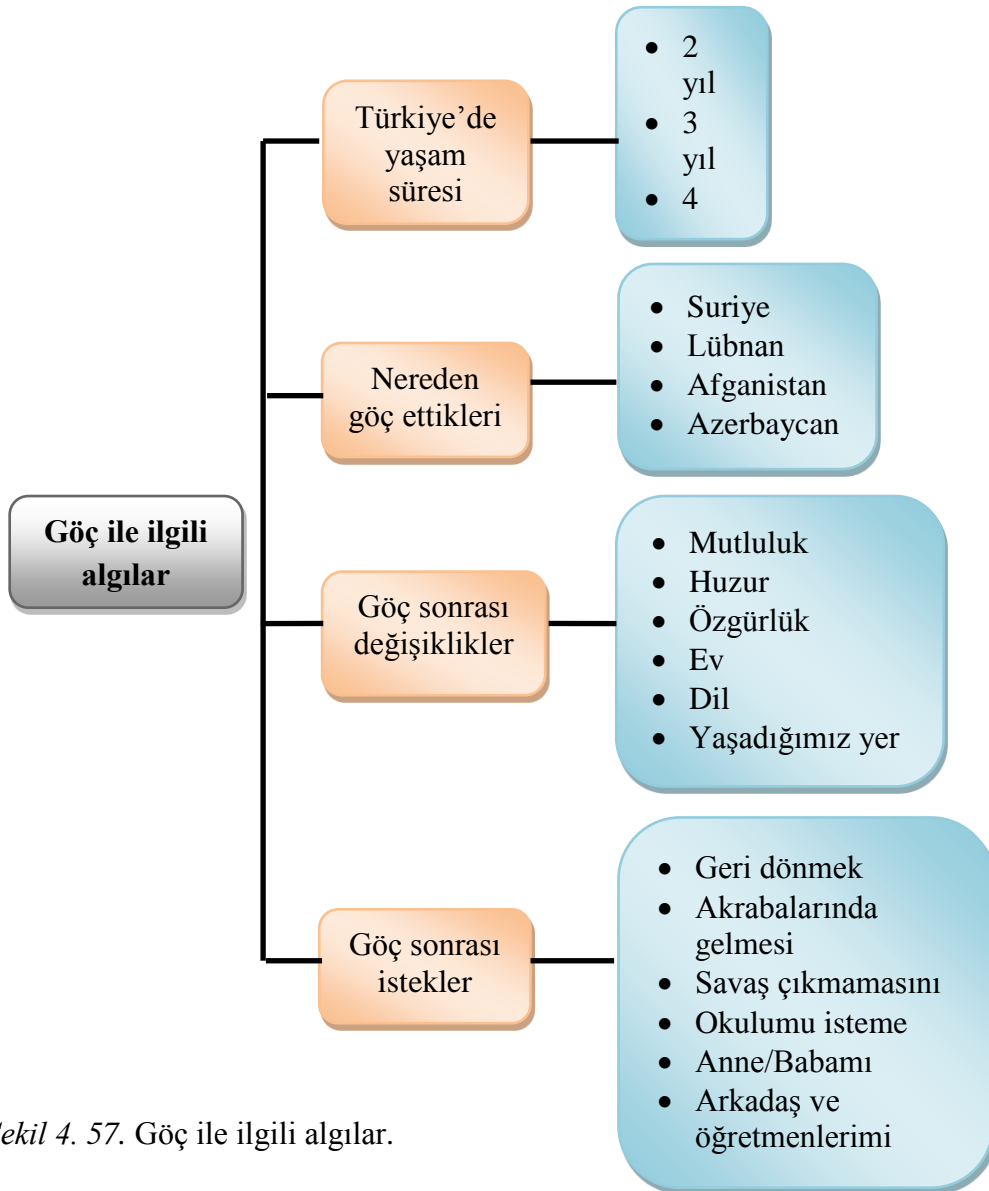
4.4.1.1. Göç ile ilgili algılar

Bu tema “Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz? Nereden göç ettiniz? Göç evinizde ve ailenizde neleri değiştirdi? Eski yaşamınızda neleri geri isterdiniz?” soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema, dört alt tema ve yirmi bir kodla ifade edilmiştir. Şekil 4.57’ de görüldüğü gibi dört alt tema ve kodlar verilmiştir. Bunlar; Türkiye’de yaşam süresi, nereden göç ettikleri, göç sonrası yaşamlarındaki değişiklikler ve göç sonrası isteklerdir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen ilk alt tema göçmen çocukların Türkiye’de yaşam sürelerini göstermektedir. Türkiye’deki yaşam sürelerine bakıldığında 2 yıl ile 7 yıl arasında değişkenlik göstermektedir. Görüşme kayıtlarından elde edilen ikinci alt tema göçmen çocukların nereden göç ettiklerini göstermektedir. Bunlar, Suriye, Lübnan, Afganistan ve Azerbaycan olarak kodlanmıştır.

Görüşme kayıtlarından elde edilen üçüncü alt tema ise göçmen çocukların göç sonrası yaşamlarındaki değişiklikleri göstermektedir. Bu değişiklikler; mutluluk, huzur, özgürlük, ev, dil ve yaşadığı yer olarak kodlanmıştır.

Bulgular bağlamında göçmen çocuklar göç sonrası değişiklik olarak özellikle dillerinin değiştiğini belirtmişlerdir. Göçmen çocuklar dillerinin değişmesini şu sözlerle ifade etmişlerdir; “Aynıyız hala ama en küçük kardeşim Türkçe konuşuyor, çok az Arapça biliyor.” (Göçmen öğrenci-5) “Ailem de her şey aynı hepimiz buradayız ayrılmadık ama dilimiz değişti artık Türkçe konuşuyoruz.” (Göçmen öğrenci-6) Bunun dışında huzur, mutluluk ve özgürlük anlamında değişiklikler yaşadıklarını söylemişlerdir. “Daha huzurlu ve özgür olmamızı sağladı. Suriye’de savaş çıkınca 14 yaşından sonra askere götürüyorlardı. O yüzden burada daha huzurluyum. Eski yaşamımda özgürlüğü geri isterdim. Keşke savaş hiç çıkmasaydı.”(Göçmen öğrenci-3) sözleriyle özetlemiştir. Ayrıca göçmen çocukların bir kısmı ise yaşadıkları yerin ve evlerinin değiştiğini ifade etmişlerdir.

Şekil 4. 57. Göç ile ilgili algılar.

Görüşme kayıtlarından elde edilen dördüncü alt tema göçmen çocukların göç sonrası isteklerini göstermektedir. Bu istekler; memleketlerine geri dönmek, akrabalarına kavuşmak, savaş çıkmaması, okuluna geri dönmek, anne/baba, arkadaş ve öğretmenlerini geri istemesi olarak kodlanmıştır. Bulgular bağlamında göçmen çocuklar göç sonrası isteklerini; *“Savaşın olmamasını isterdim ve ülkeme geri dönmek isterdim.”*(Göçmen öğrenci -5) *“Biz orda yaşarken babam savaşıma gitti. Babam savaşta öldü. Babamın yanımda olmasını isterdim.”* (Göçmen öğrenci-8) *“Eski yaşamıma geri dönmek isterdim. Suriye’de ki okulumda okumak isterdim.”* (Göçmen öğrenci-6) *“Savaş hiç olmasın isterdim, evime geri dönüp orda yaşamak isterdim.”* (Göçmen öğrenci-4) *“Suriye’deki evimin aynısı ve arkadaşlarımla aynı geri isterdim ama oraya geri dönerek değil onlar sadece benim yanımda olsun isterdim.”* (Göçmen öğrenci-10) ifadeleriyle dile getirmişlerdir. Çok sayıda öğrencinin ülkelerine, arkadaş ve akrabalarına duydukları özlemden kaynaklı geri dönmek istedikleri görülmektedir.

4.4.1.2. Okul ile ilgili algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik ikinci tema ve kodlar; *“Başka bir ülkede başka bir okulda olmak seni nasıl etkiliyor? Okuldaki arkadaşlarınız size nasıl davranıyor? Okulda ne tür etkinliklere katılıyorsunuz? Okul dışında ne tür etkinliklere katılıyorsunuz? Okulda ve okul dışında katıldığın etkinliklerin sana ne tür katkıları oluyor?”* soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema ile beş alt tema ve belirlenmiş yirmi üç kodla ifade edilmiştir.

Şekil 4.58’ de görüldüğü üzere göçmen çocukların okul ile ilgili algıları; okul ile ilgili düşünceler, okuldaki arkadaşlık hakkında düşünceler, okuldaki etkinlikler, okul dışı etkinlikler ve etkinliklerin katkıları olmak üzere beş alt tema altında incelenmiştir. Görüşme kayıtlarından elde edilen ilk alt tema göçmen çocukların okul ile ilgili düşüncelerini göstermektedir. Bunlar mutluluk, dili anlamada güçlük, derslerde zorluk ve dışlanma olarak kodlanmıştır.

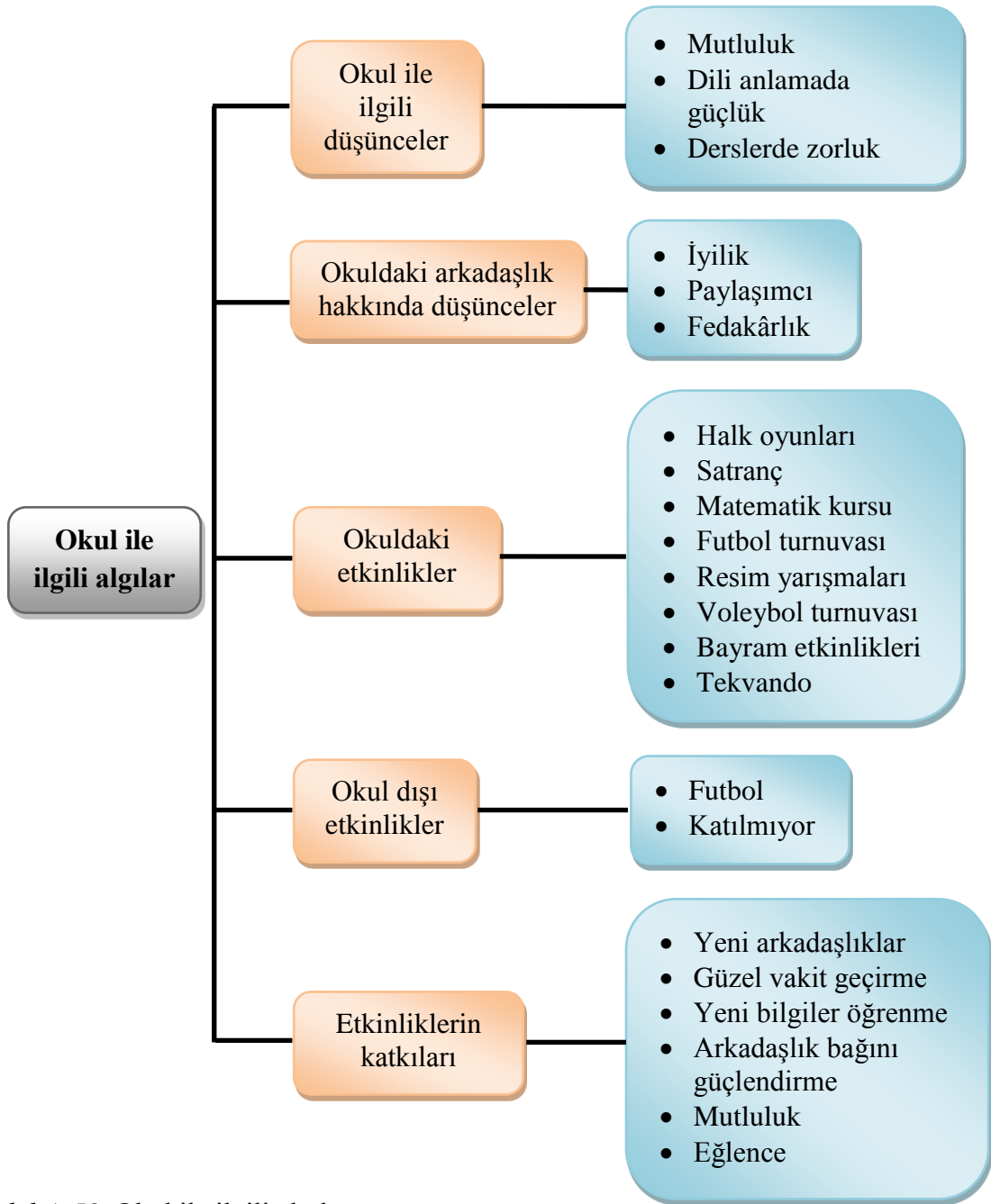
Göçmen çocukların büyük çoğunlu görüşmelerde okulları ile ilgili *“Mutluyum, okulumu çok seviyorum.”* ifadelerini kullanmıştır. Birkaç öğrenci ise; *“Buradaki okulumda olmaktan mutluyum fakat zor kelimeleri anlamıyorum ama arkadaşlarım yardımcı oluyor.”* (Göçmen öğrenci-4) *“Suriye’de kendi dilimde okurken burada dilden dolayı çok zorluk çekiyorum.”* (Göçmen öğrenci-6) şeklinde kendilerini ifade etmişlerdir. Buna bağlı olarak öğrencilerin bir kısmının dilden kaynaklı eğitim almakta güçlük çektiği sonucuna

varılmıştır. Görüşmelerde yalnızca bir öğrenci, “*Herkes sanki beni dışlıyor, bana farklı bir gözle bakıyorlarmış gibi hissediyorum.*” (Göçmen öğrenci-7) demiştir. Yani göçmen öğrencilerin büyük çoğunluğunun severek okula gittiği ve Türk arkadaşları ile olan ilişkilerinin de yolunda olduğu görülmektedir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen ikinci alt tema göçmen çocukların okuldaki arkadaşlıkları hakkında düşüncelerini göstermektedir. Şekil 4.58’de belirtildiği üzere bunlar iyilik, paylaşımcı, fedakârlık olarak kodlanmıştır. Görüşme boyunca tüm öğrencilerin verdiği cevaplar gözden geçirildiğinde arkadaşlık konusunda hiçbir sıkıntı yaşanmadığı ve mutlu olduklarını söylemek mümkündür. Örneğin göçmen çocuklar arkadaşlığı şu şekilde ifade etmiştir; “*Hepsi iyi davranıyor kötü hiçbir şey yaşamadım.*” (Göçmen öğrenci-7) “*...okula ilk geldiğimde hiçbir şey bilmiyordum Türk arkadaşım bana çok yardımcı oldu.*” (Göçmen öğrenci-4) “*İyi davranıyorlar. Arkadaşlarımla her şeyi paylaşıyoruz...*” (Göçmen öğrenci-10)

Görüşme kayıtlarından elde edilen üçüncü alt tema göçmen çocukların okulda hangi etkinliklere katıldığını göstermektedir. Bunlar halk oyunları, satranç, matematik kursu, futbol turnuvası, resim yarışmaları, voleybol turnuvası, bayram etkinlikleri, tekvando olarak kodlanmıştır. Okul dışı etkinlikler olan dördüncü alt temada ise yalnızca futbol etkinliği görülmektedir.

Görüşme kayıtlarından çıkan beşinci alt tema ise göçmen çocukların yaptıkları etkinliklerin katkılarını göstermektedir. Bunlar yeni arkadaşlıklar, güzel vakit geçirme, yeni bilgiler öğrenme, arkadaşlık bağına güçlendirme, mutluluk ve eğlence olarak kodlanmıştır. Örneğin Göçmen öğrenci-3 duygularını, “*Kendimi mutlu hissediyorum. Arkadaşlarımla daha iyi diyalog kuruyorum.*” cümleleri ile dile getirmiştir. Göçmen öğrencilerin katıldığı etkinliklerden verim aldıkları ve arkadaşlık ilişkilerini kuvvetlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Şekil 4. 58. Okul ile ilgili algılar.

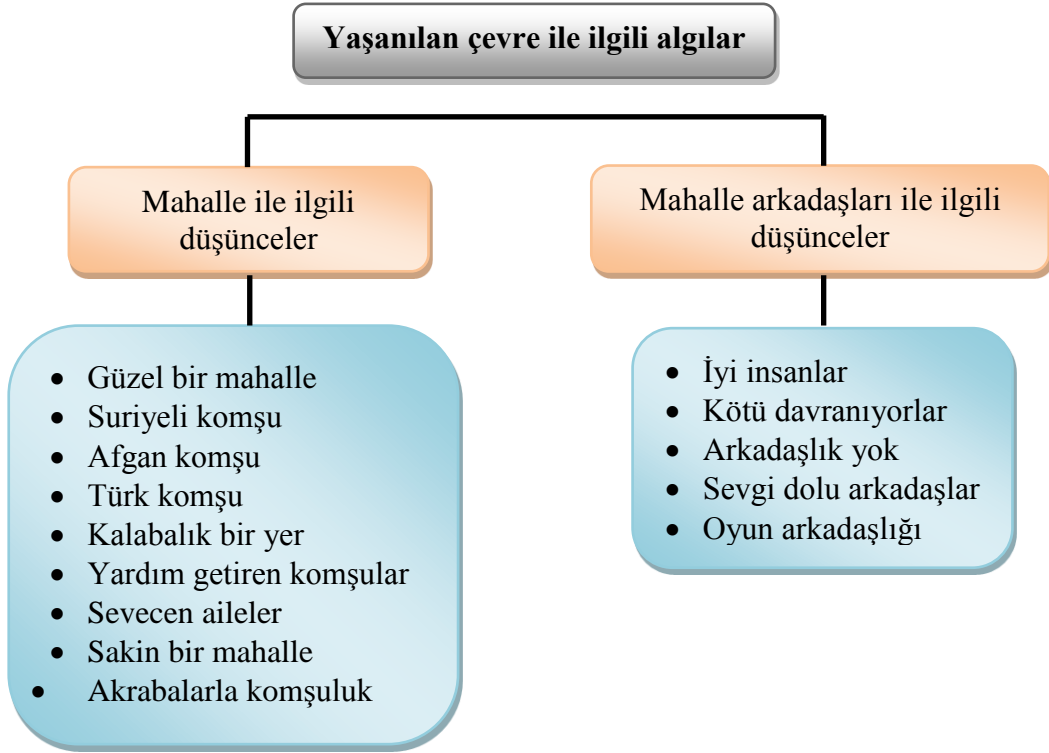
4.4.1.3. Yaşanılan çevre ile ilgili algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik üçüncü tema ve kodlar oluşturan; “Oturduğunuz mahalleyi biraz anlatır mısınız? Mahalle arkadaşlarıyla nasıl anlaşıyorsunuz?” soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema ile iki alt tema belirlenmiş ve on dört kod ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.59' da görüldüğü gibi göçmen çocukların yaşadıkları çevre ile ilgili algıları; mahalle ile ilgili düşünceler ve mahalle arkadaşları ile ilgili düşünceler olmak üzere iki alt tema altında incelenmiştir. Görüşme kayıtlarından elde edilen veriler incelendiğinde ise ilk tema mahalle ile ilgili düşünceleri anlatmaktadır. Bunlar; güzel bir mahalle, Suriyeli komşu, Afgan komşu, Türk komşu, kalabalık bir yer, yardım getiren komşular, sevecen aileler, sakin bir mahalle ve akrabalarla komşuluk olarak kodlanmıştır.

Bulgular bağlamında göçmen çocuklar mahallelerini anlatırken genellikle kalabalık olduğunu ve farklı ülkelerden insanlarla (Afganistan-Suriye-Lübnan) komşu olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum görüşmelerde, *“Kalabalık bir mahallede oturuyoruz. Hem Türk hem göçmen birçok aile var...”* (Göçmen öğrenci-4) *“...Yaşadığım mahallede Suriyeli ve Afgan komşularımız da var Türk ailelerde var.”* (Göçmen öğrenci-7) cümleleri ile ifade edilmiştir. Yardımlaşma ve komşuluk ilişkilerini incelediğimizde ise, *“Güzel bir mahalle. Komşularımız çok iyi. Göçmen ailelerde var Türk ailelerde var. Onlar bize çok iyilik yapıyorlar yardım ediyorlar.”* (Göçmen öğrenci-10) *“... İlk geldiğimizde bize çok yardımcı oldular. Eşyalar getirdiler...”*(Göçmen öğrenci-4) şeklinde anlatmışlardır. Bulgular bağlamında göçmen çocukların mahalleleri hakkında olumlu düşünceler içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Gerek anlayışlı davranışlar gerekse erzak yardımı konusunda hep destek aldıklarına ve buldukları mahallelerde huzurlu bir şekilde yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

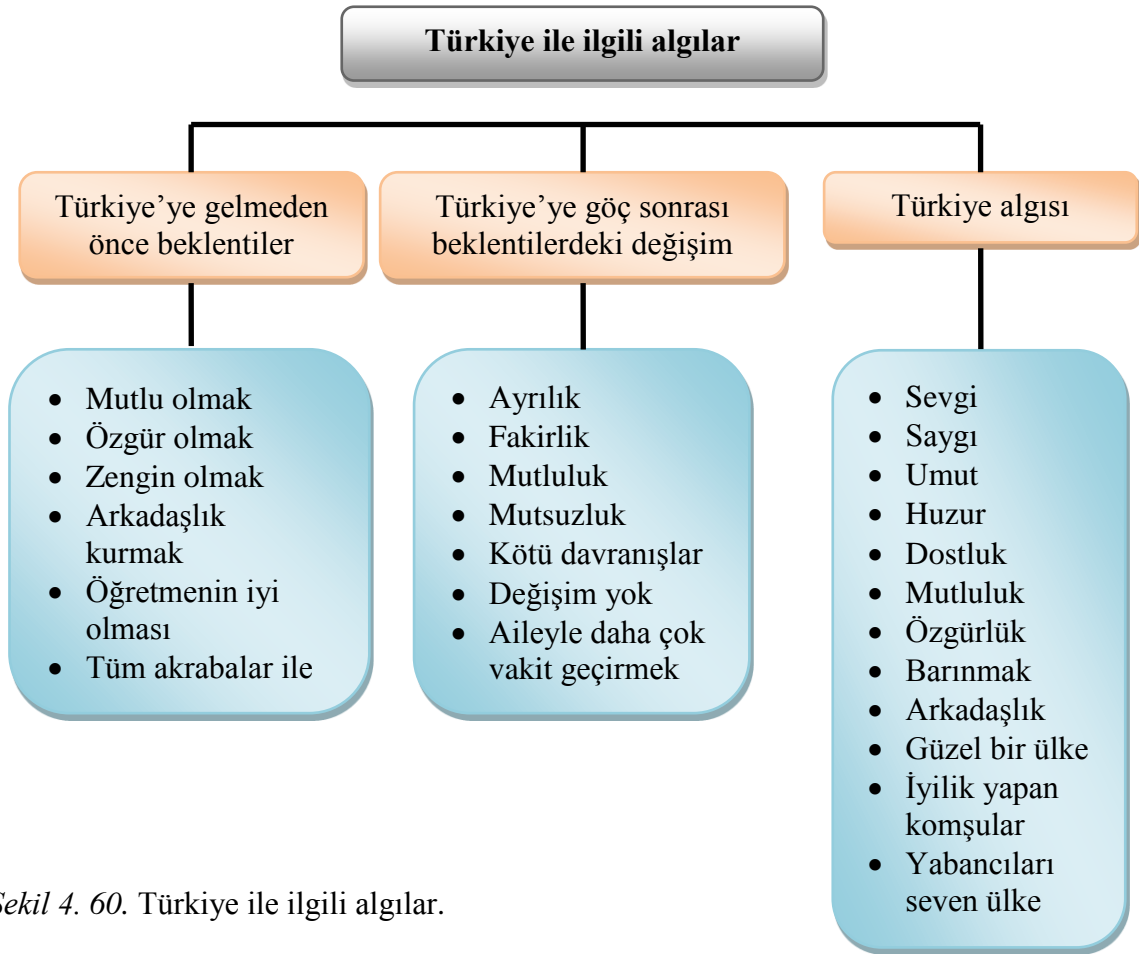
Görüşme kayıtlarından elde edilen veriler incelendiğinde ikinci tema mahalle arkadaşları ile ilgili düşünceleri anlatmaktadır. Bunlar ise Şekil 4.59' da belirtildiği gibi; iyi insanlar, kötü davranıyorlar, arkadaşlık yok, sevgi dolu arkadaşlar ve oyun arkadaşlığı olarak kodlanmıştır. Yapılan görüşmelerde göçmen çocukların çoğunluğunun mahalle arkadaşları ile mutlu olduğu, oyunlar oynadığı ve iyi anlaşığı kanaatine varılmıştır. Sadece bir göçmen öğrenci mahalle arkadaşlığını şu şekilde özetlemektedir; *“Benim mahalle arkadaşım yok. Bana iyi davranmıyorlar o yüzden kimseyle arkadaşlık yapmıyorum. Bende okul çıkışında Suriyeli arkadaşlarımla oyunlar oynuyorum.”* (Göçmen öğrenci-2) Buna bağlı olarak az da olsa mahallede ayrımcılık yapıldığı ve göçmenlerin yalnız bırakıldığı sonucu çıkarılabilir.

Şekil 4. 59. Yaşanılan çevre ile ilgili algılar.

4.4.1.4. Türkiye ile ilgili algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik dördüncü tema ve kodlar oluşturan; “Türkiye’ ye gelmeden önce beklentileriniz nelerdi? Türkiye’ye göç ettikten sonra beklentilerinizde neler değişti? Türkiye’yi üç kelimeyle anlatınız desem neler söylersiniz?” soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda Şekil 4.60’ da görüldüğü gibi bir tema ile üç alt temaya indirgenmiş ve yirmi beş kod ortaya çıkmıştır.

Şekil 4. 60. Türkiye ile ilgili algılar.

Görüşme kayıtlarından elde edilen birinci alt tema göçmen çocukların Türkiye'ye gelmeden önce beklentilerini göstermektedir. Bunlar mutlu olmak, özgür olmak, zengin olmak, arkadaşlık kurmak, öğretmenin iyi olması ve tüm akrabalar ile gelebilmek olarak kodlanmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde tüm göçmen çocukların Türkiye'ye göç etmeden önceki beklentilerinin olumlu yönde olduğu görülmüştür. *"Herkesle iyi anlaşmam, beni arkadaşları olarak kabul etmeleri bunları bekliyordum"*. (Göçmen öğrenci-7) *"Mutlu olacağımı hayal ediyordum."* (Göçmen öğrenci-3) gibi cümleler ile bu beklentilerini dile getirmişlerdir. Bulgularda da görüldüğü gibi göçmen çocukların genelinin zenginlik, rahatlık ve konfor içinde yaşama gibi ortak beklentiler içerisinde oldukları belirlenmiştir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen ikinci alt tema göçmen çocukların Türkiye'ye göç ettikten sonra beklentilerindeki değişimlerini göstermektedir. Bunlar Şekil 4.60' da belirtildiği gibi ayrılık, fakirlik, mutluluk, mutsuzluk, kötü davranışlar, değişim yok ve aileyle daha çok vakit geçirmek olarak kodlanmıştır. Göçmen çocuklarla yapılan görüşmeler sonrasında, Türkiye'ye gelmeden önceki istek ve beklentilerinin birçoğunun

gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bazı çocuklar arkadaşlık kurma ve özgür yaşama anlamında mutlu olurken; *“Her şey düşündüğüm gibi oldu. Türkiye’de mutluyum.”* (Göçmen öğrenci-9) *“Kimse benimle arkadaşlık kurmaz sanmıştım ama bir sürü arkadaşım oldu.”* (Göçmen öğrenci-5) *“Ben burada mutlu olacağımın hayalini kuruyordum ve öyle de oldu.”* (Göçmen öğrenci-4) bazıları ise fakirlikten ve dışlanmaktan dolayı mutsuzluk yaşamaktadır; *“Zengin olmayı beklerken gittikçe daha çok fakirleşiyoruz.”* (Göçmen öğrenci-10) *“Bazı kişiler ters davranıyordu tek bana değil herkese ters davranıyordu kendi milletine kendi kardeşine de aynı davranıyorlar ben bunu beklemiyordum.”* (Göçmen öğrenci-7) Bunların dışında görüşmelerde bir göçmen öğrenci ise değişimi şöyle ifade etmiştir; *“Annemle babam bana istediklerimi alıyorlar. Bana çok iyi davranıyorlar. Suriye’de bizimle pek ilgilenmeye fırsat bulamıyorlardı.”*(Göçmen öğrenci-2) Bu ifadelerden Suriye’de yaşarken ailece birlikte pek vakit geçiremedikleri, çocuklara gerekli ilgi ve alakanın gösterilmediği fakat Türkiye’ye göçten sonra çocukların mutlu olduğu söylenebilir.

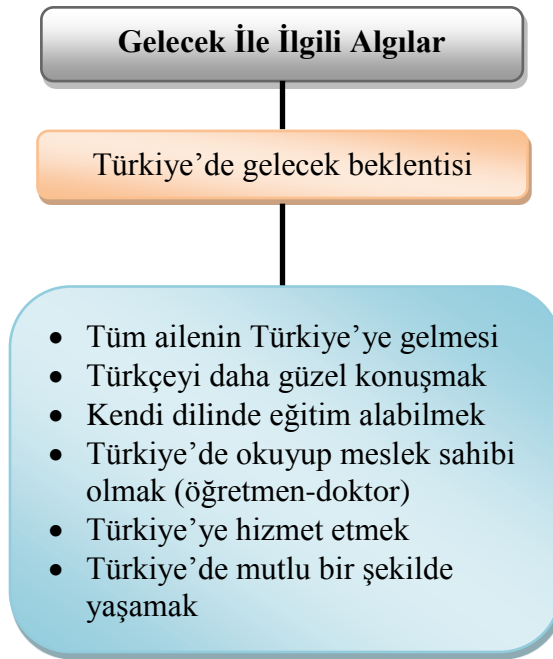
Görüşme kayıtlarından elde edilen üçüncü alt tema göçmen çocukların Türkiye algısını göstermektedir. Bunlar; sevgi, saygı, umut, huzur, dostluk, mutluluk, özgürlük, barınmak, arkadaşlık, güzel bir ülke, iyilik yapan komşular ve yabancıları seven ülke olarak kodlanmıştır. Bulgular bağlamında göçmen çocukların gözünde Türkiye algısının olumlu olduğu söylenebilir.

4.4.1.5. Gelecek ile ilgili algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik beşinci tema ve kodlar oluşturan; *“Türkiye’de gelecekte beklentileriniz nelerdir?”* soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema, bir alt tema belirlenmiş ve altı kod ortaya çıkmıştır. Şekil 4.61’de görüldüğü gibi göçmen çocukların gelecek ile ilgili algıları; Türkiye’de gelecek beklentisi olarak tek alt tema altında incelenmiştir. Görüşme kayıtları incelendiğinde bunlar; tüm ailenin Türkiye’ye gelmesi, Türkçeyi daha güzel konuşmak, kendi dilinde eğitim alabilmek, Türkiye’de okuyup meslek sahibi olmak (öğretmen-doktor), Türkiye’ye hizmet etmek, Türkiye’de mutlu bir şekilde yaşamak olarak kodlanmıştır.

Görüşme kayıtlarından elde edilen verilere göre, *“Türkçeyi daha güzel konuşmak istiyorum ve her şeyi rahat öğrenebilmek istiyorum. Kendi dilimizle de eğitim alabilmek isterdim.”*(Göçmen Öğrenci-2) sözleriyle duygularını ifade eden göçmen öğrencinin, eğitimine daha kaliteli şekilde devam edebilmek için dil hakkındaki beklentilerini sıraladığını görmekteyiz. Bazı göçmen öğrenciler ise, *“Doktor olmak ve bu ülkeye hizmet*

etmek isterim.” (Göçmen Öğrenci-5) *“Burada okumayı düşünüyorum meslek sahibi olmak istiyorum.”* (Göçmen Öğrenci-3) *“Burada okuyup burada büyümek istiyorum. Daha sonra da öğretmen olmak istiyorum. Kendi ülkeme geri dönmek istemiyorum.”* (Göçmen Öğrenci-8) diyen birçok göçmen öğrencinin, kendi ülkelerine geri dönmekten ziyade eğitimlerini tamamlayıp meslek sahibi olunca Türkiye’de hizmet verme düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bazı öğrenciler ise; *“Tüm ailemin buraya gelmesini istiyorum. Burada hep birlikte yaşamak istiyorum.”* (Göçmen Öğrenci-1) sözleriyle geride kalan aile bireylerinin de Türkiye’ye gelmesini istemeleri sonucuna varılmıştır.

Şekil 4. 61. Gelecek ile ilgili algılar.

4.5. Türk Çocukların Göçmen Algılarına Dair Bulgular

Sınıflarında göçmen öğrenci bulunan çocuklarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler; göçmen, okul ve yaşanılan çevre ile algılar olarak 3 kategoride ele alınmıştır.

4.5.1. Göçmenler ile İlgili Algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik ilk tema ve kodlar oluşturan; *“Türkiye’deki göçmenler hakkında ne düşünüyorsunuz? Ülkemizin yabancı göçmenlere yardım etmesi ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Siz bir göçmen olsaydınız neler*

hissedersiniz?” sorularının analizi ile ortaya çıkmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema ile üç alt tema belirlenmiş yirmi beş kod bulunmuştur. Şekil 4.62’de görüldüğü gibi Türk çocukların göçmenler ile ilgili algıları; Türkiye’deki göçmenler hakkında algılar, Türkiye’nin göçmenlere yardımıyla ilgili algılar, göçmenlik empatisi olmak üzere üç alt temaya indirgenmiştir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen birinci alt tema, Türk çocukların Türkiye’deki göçmenler hakkında algılarını göstermektedir. Bunlar; hayat zorluğu, savaştan kaçmak, ülkelerine özlem, ülkelerine dönmek, fakirlik yaşamak, iyi insanlar, mutsuzluk, rahat içinde yaşam ve nüfus artışı olarak kodlanmıştır. Türk çocuklar Türkiye’de yaşayan göçmenler hakkında algılarını şu şekilde açıklamaktadırlar: *“Kendi ülkelerinde savaşla baş başa kalmış ve hayatlarının çok zor durumda olduğunu ve bizim burada rahat içinde yaşadığımızı düşünüyorum.”* (Türk Öğrenci-1) *“Türkiye’ye geldikleri zaman ülkelerini özlemiyorlar mı, orda kalan aileleri var mı acaba diye düşünüyorum. Ülkemizde yaşamaları hakkında iyi düşünüyorum ama keşke Suriye’ de savaş çıkmasaydı ve kendi ülkelerinde yaşayabilselerdi.”* (Türk Öğrenci-2) *“Burada yaşayan göçmenlere üzülüyorum. Çünkü fakirlik çekiyorlar. Zorluk çekiyorlar.”* (Türk Öğrenci-3) *“İyi insanlar olduklarını düşünüyorum kimseye kötülük yapmıyorlar. Bizim ülkemizde güzel yaşantıları olduğunu düşünüyorum.”* (Türk Öğrenci-4) *“Onların çok iyi insanlar olduğunu düşünüyorum. Bizim ülkemizin nüfusunu arttırdığını düşünüyorum. Biraz kalabalık yaptıklarını düşünüyorum.”* (Türk Öğrenci-9) *“Yabancı bir ülkede oldukları için zorluk çektiklerini düşünüyorum.”* (Türk Öğrenci-7)

Bulgularda da görüldüğü gibi Türk çocuklar; Türkiye’de yaşayan göçmenler hakkında zor durumda olduklarını, fakirlik çektiklerini, ülkelerine özlem duyduklarını, iyi insanlar olduklarını ve kalabalık olduklarını düşünmektedirler. Bazı öğrencilerde görüşmelerinde ise Türkiye’de göçmenlerin rahat içinde yaşadığını ifade etmiştir. Türk Öğrenci-6’nın açıklamasında, *“Bazıları iyiler, iyi davranıyorlar insanlara ama bazıları da bizim onları dışlamamız gerekirken (normalde biz öyle yapıyoruz ya) onlar bizi dışlıyor. Kendi ülkeleriymiş gibi rahat davranıyorlar. Biz onlara sevgi saygı gösterirken onlar tam tersini yapıyorlar.”* demiştir. Çocukların ifadelerinde de anlaşılacağı üzere bazı göçmenlerin kendi ülkelerine göre Türkiye’de daha rahat ve özgürce hatta bizleri dışlar gibi yaşadıklarını ifade etmiştir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen ikinci alt temada Türk çocukların, Türkiye’nin göçmenlere yardımıyla ilgili algıları verilmiştir. Bunlar; yardım etmek, kucak açmak, iyi

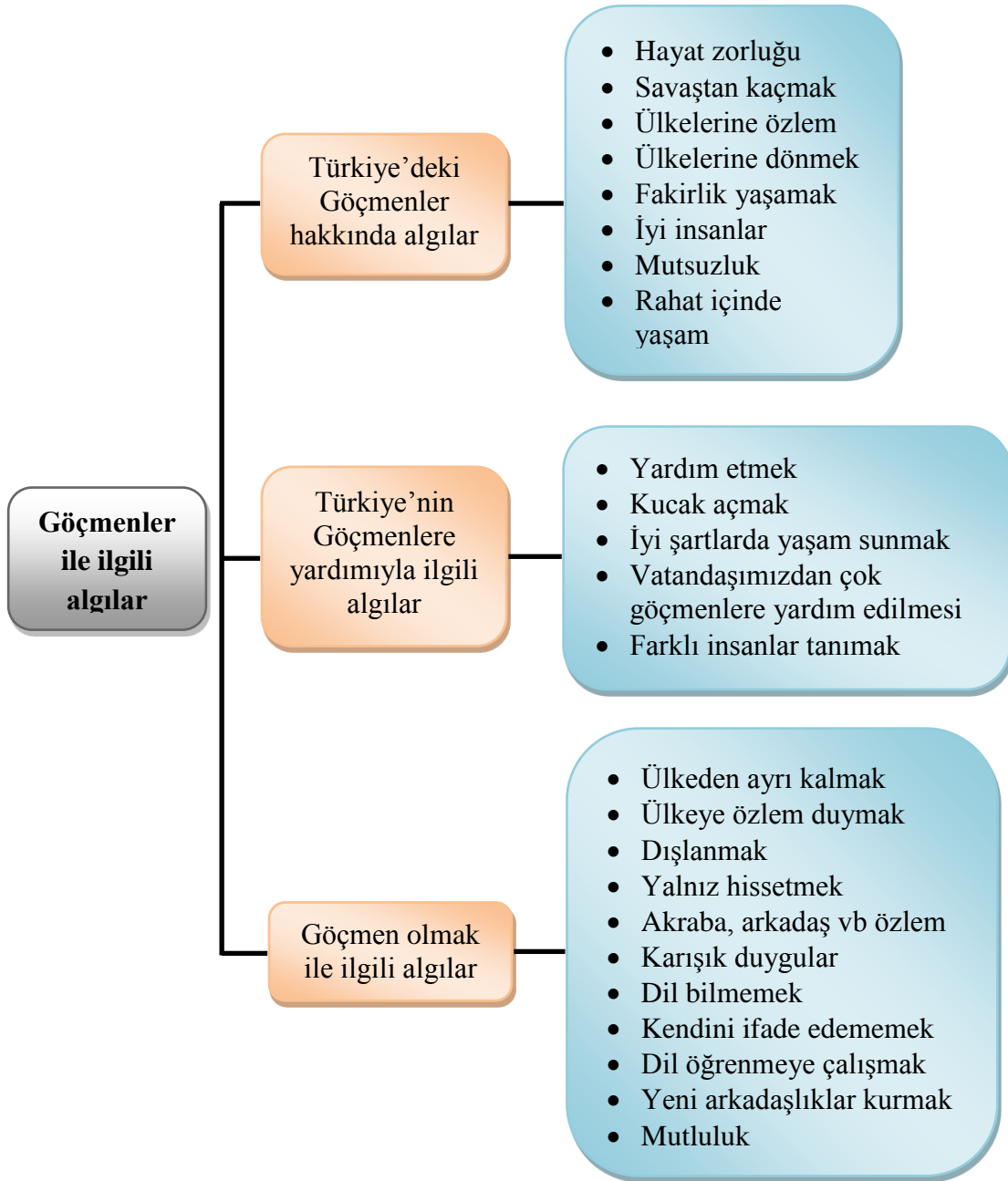
şartlarda yaşam sunmak, vatandaşımızdan çok göçmenlere yardım edilmesi ve farklı insanlar tanımak olarak kodlanmıştır.

Türkiye'nin göçmenlere yardımıyla ilgili Türk çocukların düşünceleri şu şekildedir: “Çok iyi yaptık bence, onlarda bu yaptığımız iyilik karşısında mutlu oluyorlar.” (Türk Öğrenci-1) “Ben ülkemizin göçmenlere kucak açmasını çok iyi buluyorum. Çünkü aynı durumda bizde olabilirdik. O zaman bize de onlar yardımda bulunabilirdi.” (Türk Öğrenci-2) “Bence çok iyi oldu. Biz burada onları koruyoruz, kucak açıyoruz. Onların giderlerini karşılıyoruz.” (Türk Öğrenci-3) “Bence yardım etmemiz lazım. ...kötü yaşantılarını unutmaları için... Onlara iyi şartlarda bir yaşam sunmamız gerekiyor.” (Türk Öğrenci-4) “...o kişilerin bizim ülkemize gelmesi beni çok mutlu ediyor. Farklı kişiler tanımak çok güzel.” (Türk Öğrenci-8) “Bazen öyle bir durumla karşılaşıyorum ki bizden daha fazla o insanlara yardım ediyorlar, imkân sağlanıyor.” (Türk Öğrenci-6)

Yapılan görüşmeler bağlamında Türk çocukların büyük çoğunluğunun göçmenlere yardım edilmesi ile ilgili olumlu düşüncelerde birleştikleri görülmektedir. Aynı durum ülkemizdeki insanların da başına gelebilirdi düşüncesiyle yardım etmemizin doğru olduğunu söylemektedirler. Bazı Türk öğrenciler ise, kendi ülkemizin insanlarından çok göçmenlere yardım ve destek sağlandığından rahatsızlık duyduğunu ifade etmektedirler.

Görüşme kayıtlarından elde edilen üçüncü alt temada ise; Türk çocukların göçmen olmak ile ilgili algıları verilmiştir. Bunlar; ülkeden ayrı kalmak, ülkeye özlem duymak, dışlanmak, yalnız hissetmek, akraba, arkadaş vb. özlem, karışık duygular, dil bilmemek, kendini ifade edememek, dil öğrenmeye çalışmak, yeni arkadaşlıklar kurmak ve mutluluk olarak kodlanmıştır. Türk çocukların göçmenlik algıları, “Kendimi kötü hissederdim.” (Türk Öğrenci-3) “Ülkemden ayrı olduğum için kendimi kötü hissederdim. “ (Türk Öğrenci-4) “Yaşadığım şehri, mahallemi, evimi özlerdim hem de arkadaş ve akrabalarımı özlerdim.” (Türk Öğrenci-5) “...Duygularım karışık olurdu utanırdım, çekinirdim, kendimi nasıl ifade edeceğimi bilemezdim.” (Türk Öğrenci-6) “Dilini öğrenmede zorluk çekerdim.” (Türk Öğrenci-9) gibi sözlerle ifade etmişlerdi.

Yapılan görüşmeler sonucunda, ülkeye özlemin hemen her çocuk için ortak duygu olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra gidilen ülkenin dilini anlamada ve öğrenmede güçlük çekilmesi konusunda tedirgin oldukları tespit edilmiştir. Bazı çocuklar ise kendilerini ifade etmede zorluk çekeceklerini düşünmektedirler.

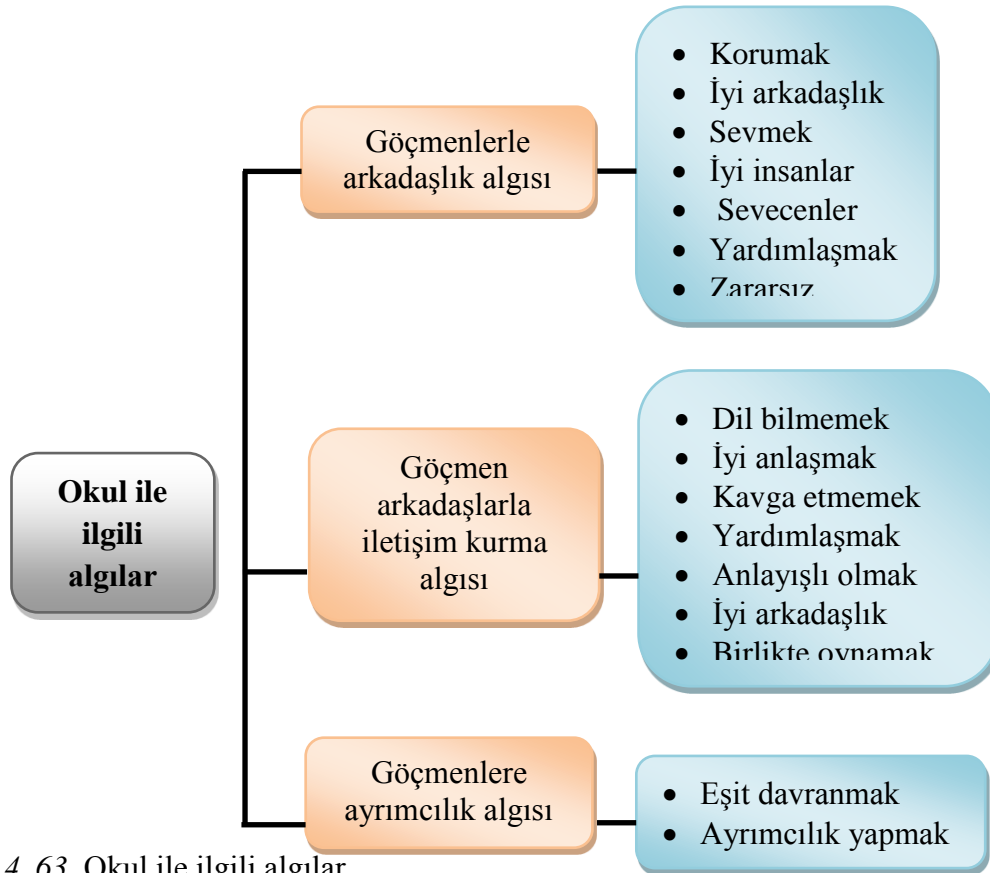
Şekil 4. 62. Göçmenler ile ilgili algılar.

4.5.2. Okul ile İlgili Algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik ikinci tema ve kodlar; “Okulunuzda veya sınıfınızda bulunan göçmen arkadaşınız hakkında neler düşünüyorsunuz? Okulunuzdaki veya sınıfınızdaki göçmen arkadaşlarınızla nasıl anlaşıyorsunuz? Okulunuzdaki veya sınıfınızdaki göçmen arkadaşlarınıza sizden farklı davranılıyor mu?” soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema ile üç alt tema belirlenmiş on altı kod ortaya çıkmıştır. Şekil 4.63’de görüldüğü gibi Türk çocukların okul

ile ilgili algıları; göçmenlerle arkadaşlık algısı, göçmen arkadaşlarla iletişim kurma algısı, göçmenlere ayrımcılık algısı olmak üzere üç alt temada incelenmiştir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen birinci alt tema, Türk çocukların göçmenlerle arkadaşlık algılarını göstermektedir. Bunlar; korumak, iyi arkadaşlık, sevmek, iyi insanlar, sevecenler, yardımlaşmak, zararsız olarak kodlanmıştır. Türk çocuklar göçmenlerle arkadaşlık algılarını şu şekilde açıklamaktadırlar: “Göçmen arkadaşlarım hakkında iyi şeyler düşünüyorum bize zarar vermiyorlar.” (Türk Öğrenci-1) “Biri ona karıştığında kavga ettiğinde biz onu koruyoruz hemen.” (Türk Öğrenci-3) “Hepsi iyi insanlar. Sevecenler. Çoğu zaman Türk arkadaşlarımdan daha anlayışlı davranıyorlar.” (Türk Öğrenci-6) “Çok iyi birisi. Her zaman yardım etmeyi sever...” (Türk Öğrenci-8) “Biz göçmen arkadaşımınla sınıfta yan yana oturuyoruz. Her konuda yardımlaşıyoruz, eşyalarımızı birbirimizle paylaşıyoruz.” (Türk Öğrenci-10) Yapılan görüşmeler bağlamında Türk çocukların büyük çoğunluğunun göçmenlerle güzel arkadaşlık kurduğu, yardımlaştığı ve onlara karşı sevgi duydukları görülmektedir. Haksızlığa uğrayan veya kavgaya karışan göçmen arkadaşlarını ise koruduklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 4. 63. Okul ile ilgili algılar.

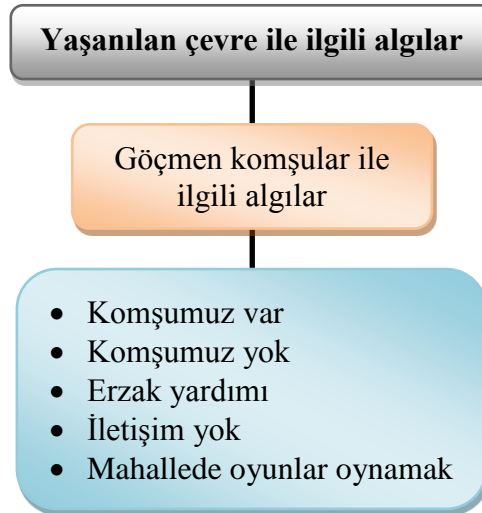
Görüşme kayıtlarından elde edilen ikinci alt tema ise, Türk çocukların göçmen arkadaşlarıyla iletişim kurma algılarını göstermektedir. Bunlar; dil bilmemek, iyi anlamak, kavga etmemek, yardımlaşmak, anlayışlı olmak, iyi arkadaşlık, birlikte oynamak olarak kodlanmıştır. Türk çocuklar göçmen arkadaşlarıyla iletişim algılarını şu sözlerle ifade etmektedir: “...Bazen konuşurken birbirimizi anlamakta zorlanıyoruz.” (Türk Öğrenci-1) “Birbirimize anlayışla davranıyoruz. Bazen tartışmalar çıkıyor biz haklı kimse onun yanında oluyoruz taraf tutmuyoruz.” (Türk Öğrenci-6) “Çok iyi anlaşıyorum. Hatta benim en iyi arkadaşım dostum o zaten.” (Türk Öğrenci-7) “...Beni göçmen arkadaşına bağlayan şey yardım etmeyi çok seviyor ben ondan çok etkilendim çok iyi bir insan onu seviyorum.” (Türk Öğrenci-8)

Bulgular bağlamında tüm öğrencilerin göçmen arkadaşları hakkında olumlu ifadeler kullandıkları görülmüştür. Güzel dostluklar kurarak, birlikte oyun oynayarak, ayrımcılık yapmadan, saygı ve sevgi çerçevesinde iletişim kurmakta oldukları sonucuna varılmıştır. Yalnızca dilden kaynaklı anlamakta zorluk çekildiği söylenebilir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen üçüncü alt tema ise, göçmenlere ayrımcılık algılarını göstermektedir. Bunlar; eşit davranmak ve ayrımcılık yapmak olarak kodlanmıştır. Büyük çoğunluk göçmen öğrencilere eşit davranıldığını, ne öğretmenler ne de okul idaresi tarafından ayrımcılık yapılmadığını söylemiştir. Yalnızca bir öğrenci; “Bazı arkadaşlarımız bizim ülkemizin askerleri çabalıyor onların ülkelerini kurtarmak için savaşıyor onlar neden savaşıyor diye sorgulayıp ayrımcılık yapabiliyor.” (Türk Öğrenci-6) ifadelerinde bulunmuştur. Türk öğrencilerin bazılarının yazılı/görsel medyadan veya çevresinden etkilenecek bu kanıya varmış olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle göçmen arkadaşlarına karşı ayrımcılık yapan bazı öğrencilerin de olduğu söylenebilir.

4.5.3. Yaşanılan Çevre İle İlgili Algılar

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik üçüncü tema ve kodlar oluşturan; “Mahallenizde ya da apartmanınızda göçmen komşularınız var mı? Var ise ilişkileriniz nasıldır?” soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Veri analizi sonucunda bir tema ve bir alt tema belirlenmiş beş kod ortaya çıkmıştır. Türk çocukların yaşanılan çevre ile ilgili algıları; göçmen komşular ile ilgili algılar olarak tek alt temada incelenmiştir. Şekil 4.64’de görüldüğü üzere; komşumuz var, komşumuz yok, erzak yardımı, iletişim yok, mahallede oyunlar oynamak olarak kodlanmıştır.

Şekil 4. 64. Yaşanılan çevre ile ilgili algılar.

Türk çocuklar yaşadıkları çevre ile ilgili algılarını şu şekilde açıklamaktadırlar:
 “Komşumuz var. Annem babam bakkaldan ekmek aldıklarında onlara da gönderiyorlar. Ama bizimle çok konuşmuyorlar. Sadece yardım götürüyoruz o kadar.” (Türk Öğrenci-3)
 “Var. Ara sıra dışarıda oynuyoruz. Ailem onlara yardımda bulunuyor.” (Türk Öğrenci-9)
 “İki aile var. Çok iyi anlaşılıyor. Bazen ziyarete gidiyoruz.” (Türk Öğrenci-10)

Yapılan görüşmeler bağlamında Türk çocukların birçoğu göçmen komşularının olmadığını söylerken, birkaç öğrenci ise göçmen komşuları olduğunu ifade etmiştir. Çocuklar en çok göçmen komşularına erzak götürme, yardımda bulunma ve ziyaret etme konusuna değinmişlerdir. Göçmen komşularının çok fazla iletişim kurmadıklarını belirten çocuklar olmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere göçmenlerin sosyal ilişkilerde (dilden kaynaklı veya maddi sıkıntılar nedeniyle) geri planda kaldıkları söylenebilir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, kullanılan yöntem ve elde edilen bulguların yorumlanması ile birlikte varılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Aynı zamanda kavramsal çerçevede yer alan bilgiler ve diğer araştırmalardan elde edilen bulgular çerçevesinde tartışılarak değerlendirilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada, 9-14 yaş aralığındaki çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısının incelenmesi amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak Manisa ilinde bulunan göçmen öğrenci yoğunluğunun fazla olduğu MEB'e bağlı okullar seçilip 50 göçmen(mülteci) öğrenciye "Türkiye'de göçmen olmak/Türkiye'de yaşamak" konulu, sınıfında göçmen öğrenci bulunan 50 Türk öğrenciye ise "Göçmen Olmak" konulu resim çalışması yaptırılmıştır. Ayrıca 10 Türk, 10 göçmen(mülteci) öğrenci ile görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin çizmiş olduğu resimler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına bağlı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemini oluşturan “göçmen çocukların resimsel anlatımlarında Türkiye’de göçmen olma algısı” ile ilgili çıkan sonuçlar şöyledir:

Araştırma bulgularına göre göçmen çocukların; göç ile ilgili algıları, okul ile ilgili algıları, yaşanan çevre ile ilgili algıları, Türkiye ile ilgili algıları ve gelecek ile ilgili algıları belirlenmiştir. Göçmen çocukların resimleri ve çocuklarla yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi sonucunda, Türk bayrağı, çocuk, ev, aile, sınır telleri, göç eden kişiler, güneş, ağaç, okul ve renk şemaları belirlenmiştir. Göçmen çocukların resimleri analiz edildiğinde, kendilerini koruma altında, huzurlu ve mutlu hissettikleri, aidiyet kurdukları ev imgelerine sıkça rastlanmaktadır. Göçmen çocukların yaptıkları evler genellikle kapısız ve penceresiz olarak çizilmiştir. Bazı çocukların resimlerinde ise evler ya çok büyük ya da çok küçük şekildedir. Dilci’ nin 2014 yılında yaptığı çalışmada da vurgulandığı üzere, küçük evler insanlara olan güvensizliği büyük olan evler ise güveni simgelemektedir (s.240). Aynı çalışmada evin kapısız çizilmesi yalnızlık ve aile içinde kopukluk yaşanması yönünde yorumlanmıştır. Bu veriler doğrultusunda göçmen öğrencilerin resimlerindeki ev imgeleri çocukların ailesi hakkında bilgi edinmemize yardımcı olabilir. Ayrıca bazı çocuklar çizimlerinde evlerin duvarlarını çizmeyip iç kısmını göstermeye çalışmıştır. Bu

şekilde ailesiyle birlikte olduğunu, odalarını ve evin içindeki yaşamı yansıtmak istemiştir. İpek' in (2014) yaptığı çalışmada duvarları olmayan ve iç kısmı gözüken resimlerde ev içi yaşamın gösterilmek istendiği ifade edilmiştir. Çocuklara göre evler, bahçeler ve mahalle oyun oynanan güvenli bölgelerdir fakat yapılan bazı bahçe resimlerinde ateş eden askerler, bomba atan uçaklar ve tankların çizildiği görülmektedir. Göçmen öğrenciler ülkelerinde yaşadıkları olumsuzluklardan etkilendiği için günlük hayata dair resimlerinde savaş alanları yer almaktadır.

Göçmen çocukların resimlerindeki renk kullanımı incelenerek de önemli sonuçlara ulaşılabilir. Akalın ve Üstündağ' ın (2012) yaptığı çalışmada, çocukların çizdiği resimlerde seçtikleri renklerin onların ruh dünyasını yansıttığı ifade edilmiştir. Bazı göçmen öğrencilerin yaptıkları resimlerde renklerin karmakarışık, sert, dikey ve yatay şekilde boyandığı görülür. Bazı öğrenci resimlerinde ise renk tercihinin siyah, gri, kahverengi ve kırmızıdan oluştuğu dikkat çekmektedir. Alan yazında aynı rengin farklı duyguları temsil ettiği belirtilmiştir. Örneğin kırmızı renk; bazen öfke, tehlike ve şiddeti anımsatırken bazen de aşk ve sevgiyi yansıtır (Aktın, 2018, s. 1545). Kahverengi çocukların koruma ihtiyacı hissettiklerini, sevgi ve ilgiye özlem duyduklarını gösterir. Siyah renk ise genelde karamsarlık, ruhsal travma, yalnızlık gibi sebeplerin etkisiyle kullanılır (Çankırlı, 2012, s.215). Göçmen öğrencilerden birkaçı çalışmalarında gökyüzünü bilinçli şekilde siyah ve kırmızıya boyamıştır. Sebebi sorulduğunda; siyah gökyüzü yapan öğrenci karanlıkta sınır tellerinden geçtiklerini, kırmızı gökyüzü yapan öğrenci ise savaşta babasını kaybettiği için bu renkleri kullandıklarını söylemişlerdir. Böylece alan yazında belirtilen renk kullanımı hakkındaki açıklamalar ile göçmen öğrencilerin ifadelerinin örtüştüğü görülmektedir.

Çocukların resimlerinde kullandıkları figürler günlük yaşamları hakkında önemli bilgiler vermektedir (Aydın, 2006, s.77). Göçmen öğrencilerin insan figürü kullandığı resimleri incelendiğimizde, olumlu unsur barındıran figür çizimleri az sayıdadır. Savaşın üzerlerindeki etkisini mutsuz insan figürleri üzerinden yansıttıkları görülmektedir. Göç sürecinde gördükleri, yaşadıkları ve hissettikleri olumsuz yaşantı, korku ve kaygıları resimlerinde etkili bir şekilde yansıtmışlardır.

Göçmen öğrencilerin resimlerinde dikkat çeken bir diğer imge ise Türk bayrağıdır. Birçok öğrenci Türk bayrağını orijinal renklerinde ve büyük şekilde resminde kullanmıştır. Göçmen öğrenciler yaptığı resimlerde Türk bayrağının altında mutlu, huzurlu ve özgür bir şekilde oyun oynayan çocuklar çizerek duygularını ifade etmektedirler. Avara (2019) tarafından yapılan çalışmada göçmen çocuk resimlerinde kullanılan Türk bayrağı imgesinin güven duygusunu simgelediği belirtilmektedir (s.83). Bu çalışmada da Türk

bayrağı imgesinin kullanılması, göçmenlerin ülkemize duyduğu güveni gösterir niteliktedir.

Bazı göçmen öğrenciler resimlerinde yazı imgesine başvurmuşlardır. Anlatmak istedikleri şeyleri resimlerinde yapamayınca ya da eksik kaldığını düşündüklerinde duygularını ve hislerini yansıtan yaşadıkları olayları yazı aracılığıyla resimlerine aktardıkları görülmektedir. Yazı imgesi göçmen öğrencilerden iki tanesinin resminde bulunmaktadır. Birinde Suriye’de kalanlara yardım dileme ve dua etme şeklinde, diğesinde ise sırasıyla hangi illerden göç ederek geldiklerini anlatma şeklindedir. Kâğıda çizerek anlatamadıklarını yazı ile aktarmaları göçmen çocukların duygularını başkaları ile paylaşma ihtiyacı içinde olduklarını gösterir.

Göçmen öğrencilerin resimlerindeki olumlu duygulara bakıldığında dostluk, arkadaşlık, özgürlük, sevgi, mutluluk, huzur, heyecan, rahat yaşam, yardımlaşma, birliktelik ve güven duyma temaları görülmektedir. Olumlu tüm duygu ve düşünceler Türkiye’ye dönüktür. Göçmen çocuklar resimlerinde ülkemizi kurtarıcı olarak yansıtmışlardır. Çok sayıda öğrenci resmini iki bölüme ayırarak bir tarafını Suriye diye adlandırıp savaş, ölüm, sınır telleri ve göç eden kişiler çizerek, korku, kaygı ve ayrılık gibi olumsuz duygularını anlatırken, diğer bölümünde de Türkiye’yi mutlu çocuklar, güzel evler, güneş, gökkuşağı, canlı renkler ve Türk bayrağı imgeleriyle olumlu duygularını resmetmişlerdir. Göçmen çocukların resimlerinde Suriye’nin genellikle özlem ve korku temalarını yansıttığı görülmektedir. Çocukların neredeyse hiçbiri ülkelerini olumlu duygu ve izlenimlerle resmetmemiştir. Eski okul, ev, arkadaş ve mahallerine duyulan özlemi yansıtmışlardır. Suriye’yi savaşın yıktığı ve çocukların annesiz, babasız kaldıkları bir ülke olarak göstermişlerdir. Memleketleri Suriye ile göç ettikleri Türkiye’yi kıyasladıkları görülmektedir. Türkiye’yi savaştan uzak, çocukların mutlu bir şekilde oyun oynadığı ve özgürce yaşanan bir ülke olarak resmetmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt problemini oluşturan “Türk çocukların resimsel anlatımlarında göçmen olma algısı” ile ilgili çıkan sonuçlar şöyledir:

Araştırma bulgularına göre Türk çocukların resimleri üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda; göç eden insanlar, bomba ve ateşleme, çocuk, bölünmüş mekân ve renk şemaları belirlenmiştir.

Göç etmek denilince Türk öğrenciler çoğu resimlerinde göç otobüsü, kamyonete yüklenmiş eşyalar, valizleriyle göç eden insanlar çizmiştir. Görüşmelerde ise öğrenciler

göç ile ilgili; seyahat etmek, taşınmak, yeni yerler görmek ve uzun yolculuk yapmak şeklinde cevaplar vermişlerdir. Kılınç, Karayel ve Koyuncu' nun (2018) yapmış olduğu çalışmada; Türk çocukların göç kavramına ilişkin düşüncelerinin eğlenceli ve farklı yerler keşfetmek olduğu anlatılırken, göçmen çocuklarda ise evlerini, ülkelerini zorunlu şekilde bırakarak taşınmak olarak ifade edilmektedir (s.51). Bu çalışmada Türk öğrenciler ve göçmen(mülteci) öğrencilerin göç olgusunu farklı şekillerde yorumlamalarını destekler niteliktedir.

Bazı Türk öğrencilerin resimlerinde göçmen arkadaşlarına yapılan ayrımcılığı görmek mümkündür. Mekân olarak resimler analiz edildiğinde ise; patlama, savaş uçakları, ambulans, yaralılar, ateş eden insanlar ve valizleriyle kaçmaya çalışan insanları barındıran resimler yaptıkları görülmektedir. Birkaç öğrencinin resminde mekân Türkiye – Suriye olarak ikiye bölünmüş ve Suriye tarafında savaşı yansıtan kaygı, korku, ölüm gibi unsurlar yer alırken, ülkemizde ise huzurlu, mutlu ve renkli bir ortam resmedilmiştir.

Türk öğrencilerin resimleri renk kullanımı açısından değerlendirildiğinde, genellikle bütün öğrencilerin kendilerine verilen boya kalemlerindeki renklerin neredeyse tamamını kullandıkları gözlemlenmiştir. Sadece ortaokul öğrencilerinden bir kaçının resminde duygularını net bir şekilde aktarmak için bilinçli şekilde renk seçimi yaptıkları fark edilmiştir. Türk öğrencilerin resimlerinde hayvan imgesi olarak yalnızca kuş ve kelebeklerin kullanıldığı görülmüştür. Kuş imgesi, toplumsal olarak bilinçaltımıza yerleşen göç etme eylemini çağrıştırmaya yönüyle anlam taşımaktadır (Avara, 2019, s.46). Kelebekler ise daha çok aile ve arkadaşlık resimlerinde süsleme amacıyla kullanılmıştır. Aktın'ın 2018 yılında yapmış olduğu “Sığınmacı çocukların mutluluk temalı resimlerinden yansımalar” başlıklı çalışmada kuş ve kelebek imgeleriyle ilgili değerlendirmelere göre, çocuk resimlerinde çizilen kuşlar özgürlüğün, kelebekler ise sevgi ve güzellik arayışını simgelemekte ve sonucu araştırma bulgularımızla örtüşmektedir (s.1535).

Türk öğrencilerin resimlerindeki olumlu duygular sırasıyla sahiplenme ve kucak açmak; yardımlaşma, dostluk ve arkadaşlık; oyun oynayan çocuklar, huzur ve mutluluk; güneşli/aydınlık gökyüzü, özgürlük; çiçek toplayan çocuklar, güvende hissetmek; polis merkezinde ve Türk bayrağının altında çizilen çocuk imgeleriyle yansıtılmıştır. Göçmenlere Türkiye tarafından uzanan el resmiyle de yardım eli uzatma, sahip çıkma ve paylaşma konularına değinilmiştir.

Türk öğrencilerin resimlerindeki olumsuz duygular incelendiğinde ise, korku, telaş, üzüntü, ayrılık, yalnızlık, savaş, alay etme, kaygı, endişe ve kasvet temaları; koyu renkler,

bomba, ateş eden insanlar, ayrımcılık yapan çocuklar, valizlerle göç eden insanlar, çılgın atan ve kaçan insan imgeleri ile anlatılmaktadır. Türk öğrencilerin zihninde en çok çatışma ve bomba imgeleri belirmiştir. Savaş ortamını görmedikleri halde; yazılı/görsel medya ve sosyal çevresinin etkisiyle bomba atan uçaklar, tanklar, patlama ve ateş eden insanlar çizmişlerdir. Başar, Akan ve Çiftçi'nin (2018) yaptığı çalışmada Türk öğrencilerin sosyal medyada karşılaştıkları olumsuz haberlerden etkilendiklerini belirtmişlerdir (s.1575). Suriyeli öğrencilerin yaptığı resimlere nazaran Türk öğrencilerin resimlerinde daha çok savaş içerikli unsurların yer alması da bunun bir göstergesidir.

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan “göç ve göçmenlik olgusuna ilişkin çocukların görüşleri” ile ilgili çıkan sonuçlar şöyledir:

Türk öğrenciler ile yapılan görüşmelerde “Siz bir göçmen olsaydınız?” sorusuna birçok öğrenci; yaşadığım şehri, evimi, mahallemi, arkadaş ve akrabalarımı özledim, kendimi gittiğim ülkede yalnız hissederdim ve dillerini öğrenmeye çalışırdım şeklinde cevaplar vermiştir. Türk öğrencilerin resimlerinde ve görüşmelerde genellikle göçmen arkadaşlarıyla yardımlaşma, dostluk kurma ve sevgi dikkat çekmektedir. Fakat birkaç öğrenci resminde, parklarda veya okul bahçesinde oyun oynarken göçmenlere yapılan ayrımcılığa dikkat çekmiştir. Tatlıcıoğlu'nun (2019) yaptığı çalışmada göçe maruz kalan insanların gittiklere yerlere kendi kültür ve geleneklerini de götürdükleri, fakat göç ettikleri ülkelerde yaşam biçimleri ve kültürel alışkanlıkları nedeniyle sosyal dışlanma yaşadıkları belirtilmiştir. Göçmen ve Türk öğrenciler arasında yaşanan en önemli zorluk ise dil bilmemekten kaynaklı iletişim kuramamak ve ayrımcılık yapmak olarak bilinmektedir. Türk öğrencilerin resimlerinde ve yapılan görüşmelerde de göçmenlerin temiz olmadığı ve Türkçe konuşmadığı için oyuna alınmadığı yansıtılmıştır.

Türk öğrencilerle yapılan görüşmelerde yaşanan çevre ile ilgili algılar incelendiğinde ise, daha çok göçmen komşularla olan ilişkilerini dile getirdikleri görülmektedir. Suriyeli komşulara yardım götürmek, ziyaret etmek ve mahallede göçmen arkadaşlarıyla oyunlar oynamak gibi temalar dikkat çekmektedir. Göçmen öğrenciler ile yapılan görüşmelerde yaşadığı çevre analiz edildiğinde ise, kalabalık ve farklı ülkelerden göçmen ailelerin yoğunlukta olduğu, akrabaları ile komşu oldukları mahallelerde yaşadıkları görülmektedir. Göçmen çocukların çoğunun, mahallelerini anlatırken olumlu düşünceler içerisinde olduklarını söylemek mümkündür. Gerek anlayışlı davranışlar gerekse erzak yardımı konusunda komşularından hep destek aldıkları, Türk arkadaşları ile

oyunlar oynadıkları ve buldukları mahallelerde huzurlu bir şekilde yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Yapılan görüşmelerde göçmen çocuklar Türkiye’de; evlerinin olması, komşularının yardım getirmesi, parklarda oyun oynamaları, okula gitmeleri, aile bireyleriyle bir arada olmaları ve bomba sesleri olmadan özgürce yaşayabilmeleri sebebiyle Türkiye’yi sevdiklerini dile getirmişlerdir. Temel ihtiyaçları olan güvenlik, barınma ve eğitim olanakları sağlandığı için Türkiye’de kendilerini güvende hissettikleri anlaşılmaktadır. Savaşın olmadığı, rahatça oyun oynayabildikleri Türkiye’de mutlu olsalar bile memleket özlemi çektikleri de gözlemlenmektedir.

Göçmen öğrenciler ile yapılan görüşmelerde, “Eski yaşamınızdan neleri geri isterdiniz?” sorusuna birçok öğrencinin verdiği cevap Suriye’deki evimi, eşyalarımı, okulumu, öğretmenimi, arkadaşlarımı ve akrabalarımı şeklindedir. Buradan da memleketlerine özlem duydukları anlaşılmaktadır. Bazı öğrenciler ise okul arkadaşları tarafından dışlanmaları nedeniyle mutsuz olduklarını söylemiştir. Aynı zamanda Türkçeyi tam bilmedikleri için arkadaşlık kurma ve dersleri anlamada güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Emin (2018) yapmış olduğu çalışmada; dil bilme konusunda sıkıntı yaşayan göçmen öğrencilerin akademik olarak başarısız olmalarının yanında birde sosyal dışlanma yaşamalarına değinmiştir (s.73). Yine aynı çalışmada göçmen(mülteci) öğrencilerin Türk arkadaşları, öğretmenleri ve okul idarecileri ile konuşmakta zorlanmaları sebebiyle içe kapandıkları ifade edilmiştir. Çocukların çatışma ortamını yaşamaları, göç süreci ve gittikleri ülkede yaşadıkları zorluklar psikolojik olarak etkilenmelerine neden olmuştur.

5.2. Öneriler

Ulaşılan sonuçlar bağlamında öneriler; “Araştırmanın Sonuçlarına Yönelik Öneriler” ve “Gelecekte Yapılacak Araştırmalar Yönelik Öneriler” olarak iki başlık altında maddeler halinde sunulmuştur.

5.2.1. Araştırmanın sonuçlarına ilişkin öneriler

Sanat çocuklar için kendilerini anlattıkları, duygu ve düşüncelerini toplumsal normları düşünmeden yansıttıkları bir iletişim biçimidir. Sözel ve yazınsal iletişimin yeterince sağlanamadığı noktada çocukların sıklıkla bir şeyler anlatmak için başvurdukları

bir dildir. Bu kapsamda görsel sanatlar dersleri çocukların yaşadıkları olumsuzları dışa vurabilecekleri bir özelliği içinde barındırmaktadır. Bu nedenle görsel sanatlar derslerinde çocukların gerçek yaşam deneyimlerinin ortaya çıkartılması ve göç, savaş, çevre kirliliği gibi olumsuz deneyimlere dair algılarının belirlenmesi empati ve saygı kültürünün geliştirilmesinde yardımcı olabilir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için şunlar önerilebilir:

1. Göçmen öğrencilerin dışlanmışlık hissini ortadan kaldırmak için işbirliğine dayanan yöntemlerin kullanılması göçmen öğrencilerin gruba dâhil olma, bir işi ortaklaşa yapma ve aidiyet duygularının gelişimine katkı sağlayabilir. Bu yolla sınıf içinde sosyalleşmenin artacağı, daha ılımlı ve kaynaştırıcı bir ortamın oluşacağı düşünülmektedir. Olumlu yaşantılara destek sağlamak adına okul aile birliği çalışmaları da yapılabilir. Bu bağlamda Ebeveyn- çocuk sanat atölyeleri düzenlenebilir. Türk çocukların ve ailelerin bu etkinlikler yoluyla kaynaşması sağlanabilir.

2. Göçmen öğrencilerin çalışmalarında öne çıkan en belirgin olumsuz duygu korku, ayrılık ve özlem olmuştur. Savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini azaltmak için kriz odaklı rehberlik hizmeti verilebilir.

3. Göçmen öğrencilerin yapmış olduğu resimlerin bir kısmında kendi memleketlerinde bulunan okullarına duydukları özlemi yansıttıkları görülmüştür. Bu duyulan özlemin en temel nedeni dil sorunu yaşamaları olduğu düşünülmektedir. Türkçeyi bilmemeleri veya az bilmeleri; derslerde başarısız olmalarını ve özgüven eksikliğini beraberinde getirmektedir. Göçmen öğrencilere yönelik Türkçe kursları açılabilir ve akran eğitiminden yararlanılabilir. Bu durumda hem dil öğrenme süreci hızlı bir şekilde olacak hem de sosyalleşme süreci daha çabuk ilerleyecektir. Türkçe dil eğitimi göçmen ailelere de verilmelidir. Böylece öğrencilerin sadece okul içinde değil gündelik hayatın içinde de dil eğitimine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

4. Göçmen öğrencilerden resimlerini koyu renkle, karmakarışık ve sert şekilde boyama yapanlar tespit edilmelidir. Bu öğrencilerin başka resim çalışmaları da incelenip mevcut durumun devam etmesi halinde rehberlik servisine yönlendirme yapılabilir. Türkçe bilmeyi gerektirmeyen (görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi gibi) derslerde göçmen çocuklar kendilerini rahatça ifade edebilmektedir. Bu bağlamda disiplinlerarası eğitime önem verilerek çocukların başarıları artırılabilir.

5. Göçmen öğrencilerle yapılan görüşme kayıtları ve anketlerde öz vatanına duyulan özlem dikkat çekmektedir. Bu konuyla ilgili çocuklara yardımcı olmak için öğretmenlere, okul idaresine, rehberlik servisine ve ailelere büyük görev düşmektedir. Bu kapsamda göçmen öğrencilerin dersine giren öğretmenlerin hizmet içi eğitim alması,

ailelerin okul rehber öğretmeni tarafından bilgilendirilmesi ve okul idaresi öncülüğünde öğrenciye oryantasyon eğitimi verilmesi sorunların giderilmesinde etkili olacaktır.

6. Türk öğrencilerin göç olayını daha iyi anlamaları, göçün sadece gezmek, yeni yerler görmek ya da uzun yolculuklardan ibaret olmadığını öğrenmeleri amacıyla öğretmenlerin derslerde göç ile alakalı gerekli bilgilendirmeler yapılmasının ve gerçek hayattan hikâyeler anlatılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Gelecekte yapılacak araştırmalar için öneriler

1. Bu çalışmada, göçe maruz kalan 9-14 yaş arası çocukların göç ve göçmenlik algısını gözlemleyebilmek için resimler yaptırılmış ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma başka araştırmacılar tarafından drama ya da üç boyutlu çalışmalar gibi yansıtıcı düşünme becerilerinin yoğun olarak kullanıldığı farklı etkinlik türleri üzerinden de araştırılabilir.

2. Bu araştırma, Manisa'daki göçmen öğrencilerin yoğunlukta bulunduğu okullarda yapılmıştır. Bu konuda daha kapsamlı veriler elde edilmesi amacıyla, Türkiye genelinde farklı şehirlerdeki göçmen ve sınıfında göçmen olan Türk öğrencilerin katılımıyla yeni çalışmalar gerçekleştirilebilir.

3. Bu çalışma 9-14 yaş göçmen ve sınıfında göçmen bulunan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Sınıflarında göçmen öğrenci bulunan görsel sanatlar öğretmenlerinin göçmen öğrencilere dönük yapmış oldukları çalışmalar ve yapılabilecek çalışmalar üzerinden öğretmen görüşleri incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Abışgil, Y. (2013). *Ortaokul 6. sınıf görsel sanatlar dersinin öğretiminde rol oynama yönteminin yaratıcılığa katkısı*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Adan, A. (2009). *Görsel sanatlar eğitiminin down sendromlu çocuklar üzerindeki etkileri (Diyarbakır Örneği)*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Akalın, A. T. (2016). *Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akalın, T. ve Üstündağ, A. (2012). 10-12 Yaş danışmanlık hizmeti alan çocukların durumlarının belirlenmesinde resmin önemi. *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 73-86.
- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008). *Göç ekonomisi: Türkiye üzerine bir uygulama*. Ankara: Ekin Yayınevi.
- Aksöz, M. (2010). *Sosyal çevrede iç ve dış mekân olgusunun 10-12 yaş grubu çocuk resimlerine yansımaları ve sanatsal gelişim evrelerine göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aktın, K. (2018). Reflections from Happiness Themed Drawings by Refugee Children. *Elementary Education Online*, 17, 1524-1547.
- Altinköprü, T. (1980). *İnsan tanıma sanatı*. İstanbul: Altinköprü Yayınları.
- Anabritanica. (1986). *Genel kültür ansiklopedisi*, Göç Maddesi, (9. Cilt). İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Andiç, H. (2018). *Kamu çalışanlarında göçmen algısı toplumsal kabul ve psikolojik entegrasyon üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Apak H. (2014). *Suriyeli göçmenlerin uyumu ve gelecek beklentileri: Mardin örneği*. Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Arıcı, B. (2006). Resim, psikoloji ve çocuğun dünyasında resim. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 10, 15-22.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y. ve Alancioğlu, E. (2016). Göçün Ekonomik Ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler Örneği, *İlahiyat Akademi Dergisi*, 4, 129-148.
- Artut, K. (2007). *Okul öncesinde resim eğitimi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Asar, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*. Ankara: Emek Ofset.

- Aşçıoğlu, G. (2013). *Bir grup okul öncesine devam eden çocuğun aile resimlerinin yorumlanması*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Ateş, H. (2013). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkilerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri (Diyarbakır ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Avara, S. (2019). *Savaş nedeniyle göçe maruz kalmış 9-12 yaş arası Suriyeli mülteci çocuk resimlerinin psikolojik ve plastik açıdan yorumlanması*. Yüksek lisans tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Avcı, S. (2000). *3-12 Yaş arası çocukların sanat eğitimi üzerine görüş ve öneriler*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayaydın, A. (2011). Çocuk gelişiminde bir oyun olarak sanat ve resim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 303-316.
- Aydın D. (2006). *7 – 12 yaş grubu çocukların resimlerinde kullandıkları benzer biçimler*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Aydemir, H. (2012). *Amerika'nın Texas eyaleti Houston ilinde yaşayan (7-9) yaş aralığındaki çocukların resimlerinin (şema, renk ve uzam) açısından incelenerek Konya örneği ile karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Konya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aydın Ö. F. (2015). *Türkiye'de göçmen kaçaklığı suçu ile mücadelede yasal düzenlemelerin rolü*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aydın, U. Ö. (2017). Okul öncesi resim eğitiminde çocuğun çizgisel gelişimi (2-7 Yaş). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25, 2215-2228.
- Baltacı, H. (2014). *Göçmen öğrencilerin başarı durumunu etkileyen etmenlerin okul yöneticisi, öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Barnes, R. (1996). *Teaching Art To Young Children 4-9*. New York : Routledge.
- Başar, M., Akan, D. ve Çiftçi, M. (2018). Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunları. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1571-1578.
- Batı, D. (2012). *(4-12 Yaş) çocuk resimleri ve onların iç dünyalarının resimlerine yansması*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Baysal, M. (2010). *1-11 yaş çocuk resimlerinde renk, biçim ve konuların tablolandırılması*. Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Bostancı, F. (2006). *Çocuk resmini konu, çizgi, şekil ve renk açısından değerlendirme*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Bulak, A. (2015). *Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış*. Yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Buyurgan, S. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi: eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve teknikler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Buyurgan, S. ve Usal Y. (2018). Türkiye’de yaşayan Suriyeli ilkokul öğrencilerinin "savaş" kavramına yönelik resimlerinin analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 68, 41-54.
- Bülbül, S. ve Köse, A. (2010). Türkiye’de Bölgeler Arası İç Göç Haraketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39, 75-94.
- Büyükekiz, M. (2009). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin resim uygulamalarındaki farklılıklar*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Castles, S. (2003). Towards a sociology of forced migration and social transformation. *Sociology*, 31, 13–34.
- Cengiz, C. K. (2001). *(5-6) Yaş Grubu Okul Öncesi Kurumsallaşmış Çocuklarda Hazır Materyallerden Bakarak Çizme ve Spontane Çizme Uygulamalarının Çizgi Becerileri Gelişimi Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Cibelek, E. N. (1990). *Sosyo ekonomik ve kültürel yaşantının ilkokul çağı (6-12) yaş çocuk resimleri üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakı, A. (2018). *Geçmişten bugüne Türkiye’nin göç politikası ve suriyeli göçmenler bağlamında göç yönetişimi*. Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Çankırlı, A. (2012). *Çocuk resimlerinin dili*. İstanbul: Zafer Kitabevi.
- Çelik, F.Y. (2018). *9-12 yaş grubu çocukların çizdikleri resimlerle depresyon, kaygı ve özsaygı değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, , İsviçre, Uluslar arası Göç Örgütü.
- Deniz, A. ve Özgür, E. M. (2010). Rusya’dan Türkiye’ye ulusasını Göç: Antalya’daki rus göçmenler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19, 13-30.
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 175-204.
- Dilci, T. (2014). *Aile içi yaşamın çocuk resimlerindeki izi*. İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.

- Dülger, N. (2008). *06-11 yaş öğrencilerin ailesel ve bireysel özelliklerinin resimlerine yansımaları*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ekinci, B. (2008). *Göçe maruz kalmış 9-11 yaş çocukların kendilerini dışa vurma açısından resimlerin yorumlanması (Diyarbakır örneği)*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Emin, M.N. (2018). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştığı sorunlar Ankara ili örneği*. Yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Erdem, C. (2017). *Türkiye'ye göç eden Suriyeli gençlerin gelecek beklentileri: "Malatya örneği"*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Ereş, F. (2015). Türkiye'de göçmen eğitimi sorunsal ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 17-30.
- Ergin, D. ve Ermağan, B. (2011). *Çok kültürlülük ve Sosyal Uyum*. International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April 2011, Antalya-Turkey.
- Ersoy, A.F. ve Türkkan, B. (2010). ilköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıtıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35, 96-109.
- Evis, Z.Ö. (2019). *Suriyeli mülteci öğrencilerin olumsuz yaşantılarının resimlerine yansımaları (5.sınıf örneği)*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gençaydın, Z. (1990). *Sanat eğitiminin düşünsel temelleri, orta öğretim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Ginsburg, H. P. (1981). The clinical interview in psychological research on mathematical thinking: Aims, rationales, techniques. *For The Learning of Mathematics*, 1 (3), 4-11.
- Göktaş, G. M. (2014). *Aile içi şiddeti algılama biçimlerinin çocuk resimlerine yansımaları*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngördü, S. (2018). *Göçmen girişimcilerin kişilik özellikleri ve göçmen girişimcilik üzerine alguları*. Yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürbüz, M. (2007). Yüreğir'e göç eden nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ve şehirleşme sürecindeki değişimi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, 15, 1-12.
- Gürdal, G. (2005). *İlköğretimin birinci kademesinde öğrencilerin öğrenmelerinde karşılaşılan güçlükler*. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

- Gürtuna, S. (2003). *Çocuk ve sanat eğitimi "Çocuğum sanatla tanışıyor"*. İstanbul: Morpa Yayınevi
- Güven, G. (2009). *Okul öncesi çocuklarının insan ve aile resmi çizimlerinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, S. (1998). *Türkiye’de sosyal sosyal sorunlar ve sosyal politikalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Güvenç, E. (2005). *İlköğretim birinci basamağı çocuk resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkilerin araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güzel, S. (2013). Göçmen çocuklar ve Denizli’de yaşam koşulları. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Elektronik Dergisi*, 1-36.
- Halmatov, S. (2018). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Han, B., Tösten, R. ve Avcı, Y. E. (2019). İç Göçe Maruz Kalmış Ortaokul Öğrencilerinin Eğitimde Yaşadıkları Problemler (Diyarbakır İli Örneği). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1553-1568.
- <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- İrkiçatal G. (2014). *Doğal afetlerin ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin yaptıkları resimler üzerine etkileri (Van ili deprem örneği)*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İpek, B. (2014). *Çocuklardaki yalnızlık duygusunun resimlerinde kullandıkları renklere yansması*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İrdem, İ. (2018). *Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinde göç ve sınır yönetimi stratejileri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jones, S. (1985). *Depth interviewing*. R. Walker (Ed.). *Applied qualitative research*. England: Gower Publishing Company.
- Kağnıcı D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16, 1768-1776.
- Kalburan, N. C. (2011). *Erken çocukluk döneminde sanat ve yaratıcılık*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kanbur N. İ. (2017). *İlkokulda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kantoğlu, Ş. (2016). *9-12 yaş çocuk resimlerinin figüratif, sanatsal kültürel değerler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

- Karakuş, E. (2006). *Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karaman, K. (2003). Türkiye’de şehirleşme olgusu ve gecekondü sorunu. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 4, 108-117.
- Karayağmurlar, B. (1990). *Sanatta yaratıcılık ve eğitim*, Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kariman, S. (2015). *Türkiye’ye göç eden mültecilerin sosyal hayata uyum sürecinin incelenmesi: Isparta örneği*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kehnemuyi, Z. (1995). *Çocuğun Sanat Eğitimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Keskin, S. P. (2012). *Çocuk çizgilerindeki giz/çöp çocuk*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Kılınç F. E., Karayel F. , Koyuncu M. (2018). Türk ve Suriyeli çocukların göç kavramına ilişkin metaforlarının belirlenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40, 37-54.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanat Eğitimi Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 392-431.
- Kocaman, Ö. (2011). *İlköğretim görsel sanatlar dersinde verilen temel tasarım eğitiminin yaratıcılığa katkısının belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 163-184.
- Kvale, S. (1996). *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand oaks: sage.
- Malchiodi, C. A. (2013). *Çocukların resimlerini anlamak*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Malchiodi, C. A. (2005). *Çocukların Resimlerini Anlamak*, (Çev. T. Yurtbay). İstanbul: Epsilon Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1998).
- McCracken, G. (1988). *The long interview*. Newbury Park: Sage Publication.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2. Ed). Sage Publications, California.
- Okaylı, M. (2015). *Okul öncesi dönem (5-6 yaş) ve ilköğretim dönemi (7-9 yaş) çocuklarında insan figürü çizimindeki gelişimin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Olgun, M. K. (2018). *Okul öncesi sanat eğitimi için geliştirilen grafik aplikasyon öğrenme modeli*. Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öner, F. K. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde renk ve duygu ilişkisi ve kırmızının öğrencilerde yarattığı kavramsal ve simgesel çağrışımlar*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ören K. ve Yüksel H. (2013). Türkiye’de konut sorunu ve temel dinamikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 47-84.
- Öveç, Ö. (2012). *Okul öncesi eğitim alan 6 yaş çocuklarının bazı duyguları (sevgi, korku, mutluluk, üzüntü) resmetmelerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, Ç. (2016). *Sivas ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimine etkisine ilişkin görüşlerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme Ve Kentleşme Ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özel, Y. (2005). *Çocuk resimlerinde kompozisyon (12-14 yaş)*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *The Journal of Academic Social Science*, 37, 34-42.
- Özgüler, V. C. (2018). Kitleli Göç ve Suriyelilerin Eğitimi. *Efil Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1, 50-73.
- Öztürk, M. (2006). *Türkiye’deki iç göçlerin sosyal politika açısından incelenmesi: İstanbul semt pazarcular örneği*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, M. ve Altuntepe, N. (2008). Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Journal of Yaşar University*, 3, 1587-1625.
- Özyakışır, D. (2012). *İç göç hareketleri ve geriye (tersine) göçün belirleyicileri: TRA 2 bölgesinden (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) İstanbul’a gerçekleşen göç üzerine bir saha araştırması*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç kuram ve bölgesel bir uygulama*. Ankara: Nobel Yayın.
- Polat, G. (2006). *İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi: antalya ili şafak mahallesi’nde karşılaştırmalı bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saraçlı, M. (2010). *Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. London: Sage Publications
- Savaş, İ. (2014). *Çocuk resmi ve bilinçaltı*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saydam, A. (1997). *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Selçuk B. (2014). *Göçün eğitime ve eğitim kurumlarına yansımaları*. Yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Selim, S. (2017). Türkiye’de Göç Kadınlaşıyor mu?: Ekonometrik Bir Analiz. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 43-63.
- Sever, H. ve Sever, M. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye ekseninde yasadışı göç ve iltica paradoksu: domino etkisi sonrası yaşananlar. *Polis Bilimleri Dergisi*, 15, 85-108.
- Solmaz, F. (2016). *Özel gereksinimli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların çizdikleri resimler aracılığıyla algı ve sorunlarının karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Striker, S. (2005). *Çocuklarda sanat eğitimi* (Çev. A. Akın). İstanbul: Epsilon Yayınevi. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2001).
- Subaşı, M. ve Okumuş K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 419-426.
- Şahin, D., Calp, Ş., Bulut, P. and Kuşdemir, Y. (2013). Investigation of the graduate theses in the department of primary teacher education in terms of various criteria. *Journal of World of Turks*, 5, 187-205.
- Şanlı, H. (2010). *Resim bölümü öğrencilerinin çocukluk dönemi resim yaşantılarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şeker, B. ve Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitim bilim Dergisi-Journal of Theoretical Educational Science*, 8, 86-105.
- Tanay, A. D. (2011). *Teknolojinin 7-9 yaş grubu çocuk resimlerine etkisi (Erzurum İli Örneği)*, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taşcı, F. (2009). Bir sosyal politika sorunu olarak göç. *Kamu-İş*, 10, 177-204.
- Taşkan, A. C. (2017). *6 – 10 yaş ilkokul öğrencilerinin kendini ifade etmede en uygun boyama tekniklerinin araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tatlıcıoğlu, O. (2019). *Suriyeli çocukların iyi olma hallerinin incelenmesi: Altındağ örneği*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tekin-Karagöz, C. (2014). *Risk altındaki kız çocukların gelecek ve meslek algularının çizdikleri resimlere yansıma biçimleri*, Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Tekin, J. (2012). *Okul öncesi eğitim almış ve almamış 1. sınıf çocuklarının yaptıkları resimleri ile öğretmen algularının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tellal, E. (1994). Göçmen işçiler, Yaşam Koşulları ve Son Uluslararası Sözleşme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 49,415-427.
- Tok, N. (2010). *Göç alan okullarda ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrenme güçlüklerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Topçuoğlu, R. A. (2012) Türkiye’de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme araştırması, *IOM Uluslararası Göç Örgütü, Ekim*, 1-94.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2, 29- 63.
- Tümüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: *görüşme*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.
- Tümertekin, E.ve Özgüç, N. (1998). *Beşeri coğrafya, insan, kültür, mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tütengil, C. O. (2011). Köyden şehre göçün sebepleri ve neticeleri. *Sosyoloji Konferansları*, 2, 88-99.
- Uluocak G.P. (2009). İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 35-44.
- Uslu, S. (2008). *SHÇEK’e bağlı çocuk yuvalarında yaşayan çocuklar ile aileleriyle birlikte yaşayan 7-9 yaş grubu çocukların sanatsal gelişim düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzman, N. ve Tösten, R. (2016). Suriyeli akademisyenlerin bakış açısından türkiye suriyeli ilişkileri ve sığınmacıların meselesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi*, 24, 251-272
- Uzun, E.M. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1, 72-83.
- Yavuzer, H. (2007). *Resimleriyle çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2009). *Resimleriyle Çocuk “Resimleriyle Çocuğu Tanıma”*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, 9, 1685-1704.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

EKLER

Ek 1. Göçmen Öğrenci Anket Formu

Benim Resmim Ne Anlatıyor? (Göçmen Öğrenciler)

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyeti: Kız Erkek
2. Yaşı: 7-8 9- 10 11-12 13-14
3. Sınıfı: 5 6 7 8
4. Göç etme nedeniniz hangisi?
 Ekonomik/İşsizlik sorunu Siyasi Savaş Doğal afetler
 Diğer
5. Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz?
 1-3 yıl 4- 6 yıl 7-9 yıl 10 yıl ve üzeri
6. Türkiye’de kaç yıldır okula gidiyorsunuz/eğitim alıyorsunuz?
 1 2 3 4 5 6 7 8

Benim resmim ne anlatıyor?

1. Resminde kullandığın figürler neler yapıyor? Onları niçin bu şekilde yaptın?
.....
.....

2. Resminde niçin bu renkleri kullandın?.....
.....

3. Resmine bir isim versen ne dersin?
Niçin?.....
.....

4. Sence yaptığın resim izleyiciye ne diyor/ ne tür mesajlar veriyor?.....
.....

5. Bu resme baktığında neler hissediyorsun?
Neden?.....
.....

Ek 2. Türk Öğrenci Anket Formu

Benim Resmim Ne Anlatıyor?(Türk)

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyeti: () Kız () Erkek
2. Yaşı: () 7-8 () 9- 10 () 11-12 () 13-14
3. Sınıfı: () 5 () 6 () 7 () 8
4. Kaç yıldır sınıfınızda göçmen arkadaşınız var?
() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 () 8

Benim resmim ne anlatıyor?

1. Resminde kullandığın figürler neler yapıyor? Onları niçin bu şekilde yaptın?

.....
.....

2. Resminde niçin bu renkleri

kullandın?.....
.....

3. Resmine bir isim versen ne dersin?

Niçin?.....
.....

4. Sence yaptığın resim izleyiciye ne diyor/ ne tür mesajlar veriyor?

.....
.....

5. Bu resme baktığında neler hissediyorsun?

Neden?.....
.....

Ek 3. Göçmen Öğrenci Görüşme Soruları

1. Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz? Nereden göç ettiniz?
2. Göç evinizde ve ailenizde neleri değiştirdi? Eski yaşamınızda neleri geri isterdiniz?
3. Başka bir ülkede başka bir okulda olmak seni nasıl etkiliyor?
4. Okuldaki arkadaşlarınız size nasıl davranıyor?
5. Okulda ne tür etkinliklere katılıyorsunuz?
6. Okul dışında ne tür etkinliklere katılıyorsunuz?
7. Okulda ve okul dışında katıldığın etkinliklerin sana ne tür katkıları oluyor?
8. Oturduğunuz mahalleyi biraz anlatır mısın?
9. Mahalle arkadaşlarıyla nasıl anlaşıyorsun?
10. Türkiye’ye gelmeden önce beklentileriniz nelerdi?
11. Türkiye’ye göç ettikten sonra beklentilerinizde neler değişti?
12. Türkiye’ye ilk geldiğinizde senin için önemli olduğunu düşündüğün bir anın var mı? Varsa anlatır mısın?
13. Türkiye’yi üç cümleyle anlatınız desem neler söylersiniz?
14. Türkiye’de gelecekte beklentileriniz nelerdir?
15. Yaptığın resimle ilgili bana neler anlatmak istersin?

Ek 4. Türk Öğrenci Görüşme Soruları

1. Türkiye'deki göçmenler hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Mahallenizde ya da apartmanınızda göçmen komşularınız var mı? Var ise ilişkileriniz nasıldır?
3. Okulunuzda veya sınıfınızda bulunan göçmen arkadaşınız hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Ülkemizin yabancı göçmenlere yardım etmesi ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
5. Okulunuzdaki veya sınıfınızdaki göçmen arkadaşlarınızla nasıl anlaşıyorsunuz?
6. Siz bir göçmen olsaydınız neler hissedersiniz? Anlatınız.
7. Okulunuzdaki veya sınıfınızdaki göçmen arkadaşlarınıza sizden farklı davranılıyor mu? Niçin?
8. Yaptığın resimle ilgili bana neler anlatmak istersin?

Ek 5. Uygulama Sürecine Ait Fotoğraflar

Ek 6. MEB Araştırma İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 15/03/2019-9469

T.C.
MANİSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 46949512-605.01-E.5004937
Konu : Araştırma İzni

08.03.2019

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

- İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017 / 25 No'lu genelgesi,
b) Pamukkale Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 21.02.2019 tarih ve 3756 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazı ve ekinde; Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi Programı Yüksek Lisans öğrencisi Akife AVCI'ya ait "7-14 Yaş Çocuklarının Resimsel Anlatımlarında Göç ve Göçmenlik Algısı" konulu tez çalışması için 17 İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı, göçmen çocuklarının bulunduğu okullarda bir araştırma yapmak istediği belirtilmektedir.

Söz konusu çalışmanın; 2018 - 2019 eğitim öğretim yılı içerisinde, okul müdürlüğünün gözetim, denetim ve sorumluluğunda, eğitim öğretimi aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak ve yazımız ekinde bulunan onaylı formların kullanılması şartıyla uygulanması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Necmettin OKUMUŞ
Müdür Yardımcısı

OLUR
08.03.2019

İsmail ÇETİN
İl Millî Eğitim Müdürü

Nişancıpaşa Mh. Atatürk Blv. No:36/A Şehzadeler/MANİSA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: strateji45@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi: AR-GE Birimi
Tel: (0 236) 231 46 08 (105)
Faks: (0 236) 231 12 51

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f24f-17f1-38dd-b522-0931 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Ad	Akife
Soyadı	AVCI
Doğum Yeri ve Tarihi	Çal, 1988
Uyruğu	T.C.
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	Cumhuriyet Mah. 75.Yıl Bulvarı No:131/23 Yunusemre/MANİSA avciakife@hotmail.com
Eğitim	
İlköğretim	Denizli Atatürk İ.Ö.O
Ortaöğretim	Denizli Hakkı Dereköylü A.G.S.L.
Yükseköğretim (Lisans)	Anadolu Üniversitesi
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi
Yabancı Dil	
Mesleki Deneyim	
2014-....	Manisa Murat Yıldırım Eğitim Kurumları